Οι Λατίνοι της Κύπρου

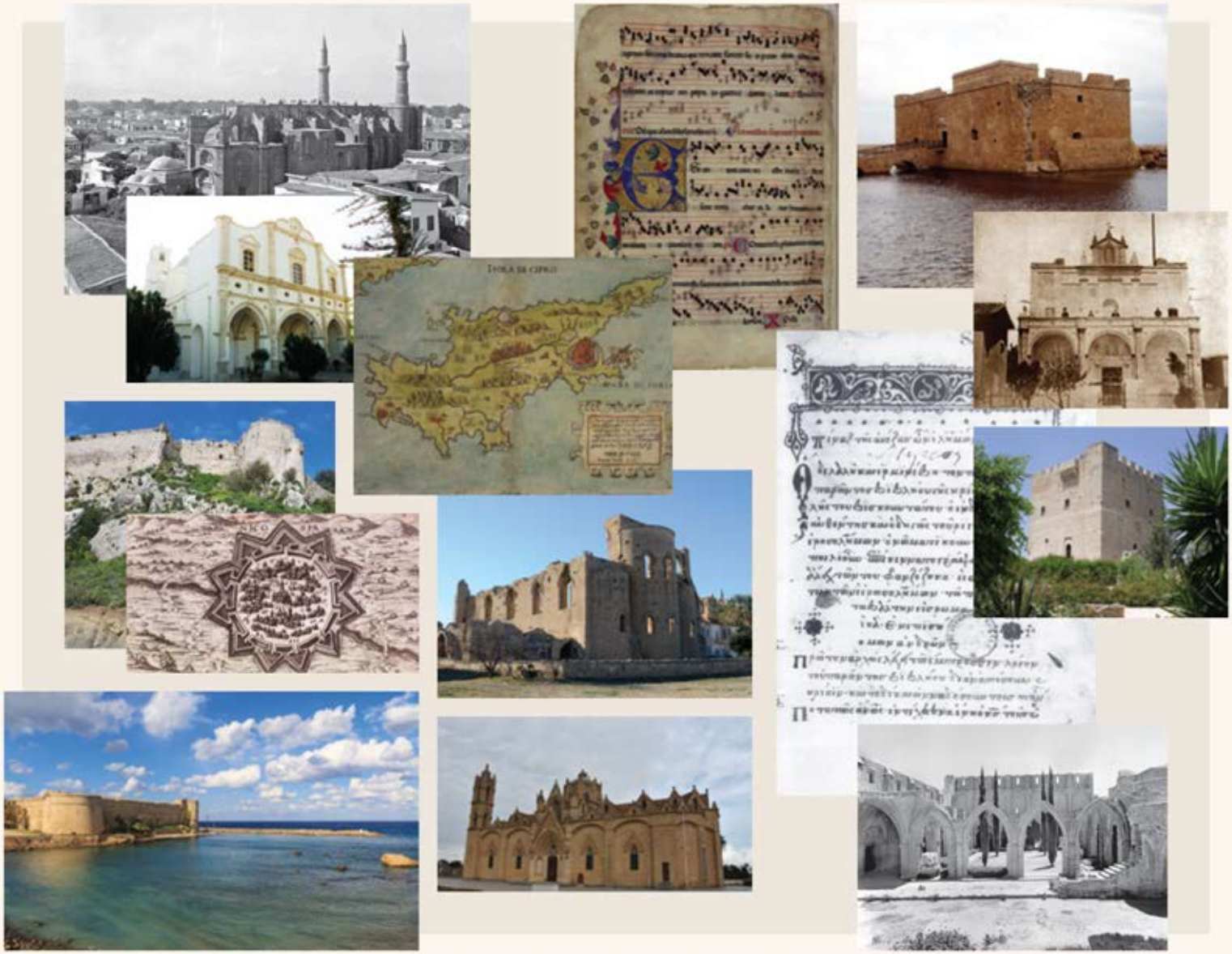

Οι Λατίνοι της Κύπρου

Έκδοση Υπηρεσίας Ερευνών, Μελετών και Εκδόσεων
Βουλής των Αντιπροσώπων

Συντονισμός και εποπτεία
Γεωργία Ανδρονίκου, Διευθύντρια Υπηρεσίας
Ανθή Τοφαρή, Πρώτη Λειτουργός Ερευνών, Μελετών και Εκδόσεων

Έρευνα και σύνταξη
Νατάσα Χαραλάμπους
Ανδρέας Παπαγιάννης
Σοφία Παπαδοπούλου
Μαριάννα Μωυσέως
Έλενα Μακρυγιώργη

Εκδοτική επιμέλεια
Νατάσα Χαραλάμπους
Ανδρέας Παπαγιάννης
Σοφία Παπαδοπούλου

Σχεδιασμός
Αθηνά Σιεηττάνη

Εκτύπωση
Κυβερνητικό Τυπογραφείο

ISBN 978-9963-39-083-0 (έντυπη)
ISBN 978-9963-39-086-1 (ebook)

© Βουλή των Αντιπροσώπων, Λευκωσία, Νοέμβριος 2020

Λεωφόρος Τζαβάλ Νεχρού, 1402 Λευκωσία, Κύπρος
τηλέφωνο: +357 22407315, φαξ: +357 22407290
vouli@parliament.cy, www.parliament.cy

Περιεχόμενα

Πρόλογος 7

Μήνυμα της αντιπροσώπου της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων 9

Εκδοτικό σημείωμα 11

Ονομασία και προέλευση 13

Η εγκατάσταση και τα πρώτα χρόνια της Λατινικής Εκκλησίας στην Κύπρο 14

Η Λατινική Εκκλησία στην Κύπρο κατά τη Φραγκοκρατία και την Ενετοκρατία 15

Η Λατινική Εκκλησία στην Κύπρο κατά την Τουρκοκρατία 19

Η Λατινική Εκκλησία στην Κύπρο κατά την Αγγλοκρατία 20

Η Λατινική Εκκλησία στην Κύπρο από την Ανεξαρτησία μέχρι σήμερα 21

Λατινικές επιρροές στην ορθόδοξη εκκλησιαστική αρχιτεκτονική 22

Τείχη και φρούρια των περιόδων της Φραγκοκρατίας και της Ενετοκρατίας 25

Μουσική 29

Οι ασσίζες του βασιλείου της Ιερουσαλήμ και της Κύπρου 30

Επιδράσεις στη λογοτεχνία 31

Επίδραση των Λατίνων στο κυπριακό γλωσσικό ιδίωμα 33

Τοπωνύμια που συνδέονται με τα χρόνια της Φραγκοκρατίας και της Ενετοκρατίας 34

Οι Λατίνοι στον τομέα της εκπαίδευσης 40

Η κοινωνική προσφορά των Λατίνων 47

Θρησκευτικές παραδόσεις 53

Ο περί Κύπρου Νόμος, 1960 - Cyprus Act, 1960 56

Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας και θρησκευτικές ομάδες 57

Εγγραφή των Λατίνων της Κύπρου στους εκλογικούς καταλόγους της ελληνικής κοινότητας 58

Οι Λατίνοι επιλέγουν να ανήκουν στην ελληνική κοινότητα 59

Εκπροσώπηση στην Ελληνική Κοινοτική Συνέλευση 1960-1965 και στη Βουλή των Αντιπροσώπων 1965- 60

Αντιπρόσωποι της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων στη Βουλή των Αντιπροσώπων 61

Εξέχουσες προσωπικότητες των Λατίνων της Κύπρου από τον 19ο αι. μέχρι σήμερα 65

Πρόλογος

Η παρουσία των Λατίνων στην Κύπρο, μίας εκ των τριών συνταγματικά αναγνωρισμένων θρησκευτικών ομάδων της Κυπριακής Δημοκρατίας, ξεκινά με την εγκατάσταση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας τον 12ο αι. Παρ' όλο που οι πρώτες αναφορές σε Λατίνους στο νησί υπάρχουν από το 1126 μ.Χ., ουσιαστική παρουσία τους στην Κύπρο έχουμε μετά το 1192 μ.Χ., αφού λόγω της κατάκτησής της από τον Ριχάρδο Α΄ τον Λεοντόκαρδο και ακολούθως της πώλησής της στον Γκυ ντε Λουζινιάν εμφανίζεται ένα σημαντικό μεταναστευτικό ρεύμα ιπποτών, στρατιωτών και εμπόρων.

Η διοργάνωση από τη Βουλή των Αντιπροσώπων της έκθεσης «Οι Λατίνοι της Κύπρου», που παρουσιάστηκε τον Οκτώβριο του 2019 στην αίθουσα «Καστελλιώτισσα» στη Λευκωσία και από τα τέλη Ιουλίου μέχρι και τον Οκτώβριο του 2020 στην αίθουσα «Πλεύσις» της Αρχής Λιμένων Κύπρου στη Λεμεσό, καθώς και η ανά χείρας έκδοση αποσκοπούν στην αποτύπωση της ιστορικής παρουσίας των Λατίνων στην Κύπρο και ειδικότερα στην προβολή της κοινωνικής, πολιτιστικής και φιλανθρωπικής συνεισφοράς τους στον τόπο μας.

Τόσο η έκθεση όσο και η έκδοση παρουσιάζουν την εγκατάσταση και την πορεία της Λατινικής Εκκλησίας στην Κύπρο, τα θρησκευτικά της μνημεία, τις λατινικές επιρροές στην ορθόδοξη εκκλησιαστική αρχιτεκτονική, τα οχυρωματικά έργα των επικυρίαρχων του νησιού, τις λατινικές επιρροές σε αρκετά κυπριακά τοπωνύμια, τη συνάντηση του ελληνορθόδοξου πολιτισμού της Κύπρου με τον πολιτισμό της Δύσης, και τα αποτελέσματά της στη γλώσσα, τη λογοτεχνία και τη μουσική παραγωγή της εποχής. Τονίζεται ακόμα η σημαντική συμβολή των Λατίνων στον τομέα της εκπαίδευσης στην Κύπρο, καθώς και η ανιδιοτελής προσφορά των θρησκευτικών ταγμάτων και εύπορων Λατίνων στον συνάνθρωπό τους. Τέλος, παρουσιάζονται εξέχουσες προσωπικότητες από τη θρησκευτική ομάδα των Λατίνων στην Κύπρο από τον 19ο αι. μέχρι σήμερα.

Τόσο η έκθεση όσο και η ανά χείρας έκδοση αποτελούν ένα μικρό δείγμα της προσφοράς του κοινοβουλίου στον πολιτισμό και την κοινωνία μας. Γι' αυτό θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες προς όλους όσοι εργάστηκαν για την ετοιμασία τους, καθώς και όλους όσοι προσέφεραν υλικό και συνεργάστηκαν για την πραγματοποίησή τους.

Αδάμος Αδάμου
Πρόεδρος Βουλής των Αντιπροσώπων

Φωτογραφίες από τα εγκαίνια της έκθεσης της Βουλής «Οι Λατίνοι της Κύπρου» στη Λευκωσία και Λεμεσό

Αίθουσα «Καστελλιώτισσα»,
Λευκωσία, 10 Οκτωβρίου 2019

Αίθουσα «Πλεύσις», παλιό λιμάνι Λεμεσού,
28 Ιουλίου 2020

Μήνυμα της αντιπροσώπου της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων

Εκ μέρους των Λατίνων της Κύπρου επιθυμώ να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες προς τη Βουλή των Αντιπροσώπων για την έντυπη μεταφορά της έκθεσης «Οι Λατίνοι της Κύπρου».

Με την παρούσα έκδοση διαφυλάσσονται η ιστορική και η κοινωνική προσφορά της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων στην κυπριακή κοινωνία, όπως προβλήθηκαν μέσα από την έκθεση.

Σε αυτήν παρουσιάζεται η επιρροή των Λατίνων σε διάφορους τομείς: στον πολιτισμό, στην παιδεία, στη μουσική, στην τέχνη, στην κυπριακή διάλεκτο, στην ιατρική, στην αρχιτεκτονική. Παρουσιάζονται επίσης η δράση της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων σήμερα, τα σχολεία της, οι φιλανθρωπικές της οργανώσεις, τα κέντρα ξένων εργαζομένων, το Κέντρο Ανακουφιστικής Φροντίδας στην Πάφο και το Κέντρο Ευημερίας στη Λάρνακα, που προσφέρουν σε όλους, ανεξαρτήτως εθνικότητας και θρησκεύματος.

Στη διοργάνωση της έκθεσης συνέβαλαν μέλη και ιδρύματα της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων με πληροφορίες και παραχώρηση αντικειμένων, εγγράφων και φωτογραφιών από τα προσωπικά τους αρχεία. Τους ευχαριστώ θερμά.

Ευχαριστώ ιδιαίτερα τον τέως Πρόεδρο της Βουλής των Αντιπροσώπων κ. Δημήτρη Συλλούρη για το ενδιαφέρον και τη στήριξή του προς τη θρησκευτική ομάδα των Λατίνων, καθώς και την Υπηρεσία Ερευνών, Μελετών και Εκδόσεων της Βουλής για τη στενή συνεργασία μας κατά την πραγματοποίηση της έκθεσης και της έκδοσης.

Κλείνοντας θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω την πρεσβεία της Ιταλίας στην Κύπρο για τη μετάφραση των κειμένων στα ιταλικά.

Αντωνέλλα Μαντοβάνη
Αντιπρόσωπος της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων στη Βουλή των Αντιπροσώπων

Εκδοτικό σημείωμα

Για την ετοιμασία των κειμένων της έκδοσης χρησιμοποιήθηκε υλικό από τα αρχεία της Βουλής των Αντιπροσώπων, του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών, του Κέντρου Ανακουφιστικής Φροντίδας Αρχάγγελος Μιχαήλ, του Κολεγίου Τέρρα Σάντα, του Μελάθρου Ευγηρίας Τέρρα Σάντα, της Νινέτας Ουσμιάνι, του Παττίχειου Δημοτικού Μουσείου-Ιστορικού Αρχείου-Κέντρου Μελετών Λεμεσού, του Συνδέσμου ΑΓΑΠΗ Κύπρου, του Συνδέσμου Άγιος Ιωσήφ Προστάτης των Απόρων και των Φτωχών, του Συνδέσμου Στήριξης Αλλοδαπών Εργατών Άγιος Ιωσήφ ο Μετανάστης, της Σχολής Αγίας Μαρίας Λεμεσού, της Σχολής Αγίου Ιωσήφ Λάρνακας, της Σχολής Αγίου Ιωσήφ Λευκωσίας, του Τάγματος Αγίου Ιωσήφ της Εμφανίσεως Λάρνακας, του Τάγματος Φραγκισκανών Αδελφών Λεμεσού, του Φιλανθρωπικού Ταμείου Αγίας Αικατερίνης (Λατίνων Καθολικών) Λεμεσού 1960 και της Τάνιας Μιτσίδη.

Αλιεύθηκαν επίσης πληροφορίες από άρθρα και εισηγήσεις των ακαδημαϊκών Δημήτριου Δ. Τριανταφυλλόπουλου, Καθηγητή στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας (Ερευνητική Μονάδα Αρχαιολογίας) του Πανεπιστημίου Κύπρου, Άγγελ Νικολάου Κονναρή, Αναπληρώτριας Καθηγήτριας στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κύπρου, καθώς και των ερευνητών του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών Ρολάνδου Κατσιαούνη, Νίκου Κουρέα και Νάσας Παταπίου.

Επιπρόσθετα αντλήθηκε υλικό από εκδόσεις της Βουλής των Αντιπροσώπων και του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών, αναρτήσεις στην ιστοσελίδα και φωτογραφίες από το Φωτογραφικό Αρχείο του Τμήματος Αρχαιοτήτων, εκδόσεις, μελέτες και δημοσιεύσεις των Αριστείδη Κουδουνάρη, Αντώνη Κουντούρη, Χρίστου Κυριακίδη, Ανδρέα Μαλέκου, Άννας Μαραγκού, Σίμου Μενάρδου, Συλβέν Μπερό, Χρυσοβαλάντη Παπαδάμου, Θεόδωρου Παπαδόπουλου, Άντρου Παυλίδη, Κώστα Πηλαβάκη, Θέμιδος Σιαπκαρά-Πιτσιλλίδου, Μαρίας Συμεωνίδη, Κάτιας Χατζηδημητρίου και Μενέλαου Χριστοδούλου, όπως και από τα λεξικά κυπριακής διαλέκτου των Κωνσταντίνου Γιαγκουλλή και Ρόη Παπαγγέλου.

Για τη συμβολή τους στην πραγματοποίηση της έκθεσης ευχαριστούμε ιδιαιτέρως όλους όσοι με προθυμία παραχώρησαν διάφορα αντικείμενα:
Ιστορικό Αρχείο Φοίβου Σταυρίδη-Αρχεία Λάρνακας, Costas and Rita Severis Foundation-Centre of Visual Arts and Research, Κυπριακή Βιβλιοθήκη, Κολέγιο Τέρρα Σάντα, Σχολή Αγίας Μαρίας Λεμεσού, Σχολή Αγίου Ιωσήφ Λευκωσίας, Σχολή Αγίου Ιωσήφ Λάρνακας, Τάγμα Αγίου Ιωσήφ της Εμφανίσεως Λάρνακας, τις οικογένειες Μπενίτο Μαντοβάνη, Πάολας Τζιοζεφέν Θεοδούλου, Andrea Bayada, Συλβέν Μπερό, Nora Branco Salveta, καθώς και τους Χριστάκη Χριστοφίδη και Πέρσα Κορφιάτη.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες:
Στο Τμήμα Αρχαιοτήτων για την ευγενή παραχώρηση άδειας για χρήση φωτογραφιών που ανήκουν στο αρχείο του.

Στο Πολιτιστικό Ίδρυμα Τράπεζας Κύπρου για την ευγενή παραχώρηση άδειας για χρήση χαρτών της Κύπρου που περιλαμβάνονται στη συλλογή του.

Στην Πρεσβεία της Δημοκρατίας της Ιταλίας στην Κυπριακή Δημοκρατία για τη μετάφραση των κειμένων στα ιταλικά.

Οι Λατίνοι της Κύπρου

Ονομασία και προέλευση

Οι Λατίνοι της Κύπρου είναι ρωμαιοκαθολικοί με ευρωπαϊκή ή φραγκολεβαντίνικη καταγωγή. Η ονομασία αυτή επικράτησε από την εποχή των Βυζαντινών, που αποκαλούσαν όλους τους προερχόμενους από τη δυτική Ευρώπη «Λατίνους», γιατί σχετίζονταν με την περιοχή του αρχαίου Λατίου (Latium) στην Ιταλία. Παράλληλα, οι ελληνόφωνοι Βυζαντινοί αποκαλούσαν τους εαυτούς τους Ρωμαίους (το Βυζάντιο αποτελεί εξέλιξη της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας) και όχι Έλληνες (αυτός που ασπάζεται τον πολυθεϊσμό).

Η παρουσία των Λατίνων στην Κύπρο ξεκινά με την εγκατάσταση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας τον 12ο αι. Ο Λεόντιος Μαχαιράς στο χρονικό του χρησιμοποιεί το όνομα «Λατίνοι», για να αναφερθεί στους πρώτους σταυροφόρους και τους πρώτους εποίκους της Παλαιστίνης και της Κύπρου, αλλά και γενικότερα όσον αφορά το θρήσκευμα σε όλους τους Δυτικούς οι οποίοι δεν είναι Έλληνες ορθόδοξοι. Οι πρώτες αναφορές υπάρχουν από το 1126, όταν Ενετοί και Γενοβέζοι έμποροι εγκαθίστανται στην Κύπρο, όμως ουσιαστική παρουσία στην Κύπρο έχουμε μετά το 1192, αφού λόγω της κατάκτησης της Κύπρου από τον Ριχάρδο Α΄ τον Λεοντόκαρδο και ακολούθως της πώλησής της στον Γκυ ντε Λουζινιάν εμφανίζεται ένα σημαντικό μεταναστευτικό ρεύμα ιπποτών, στρατιωτών και εμπόρων. Η ίδρυση της λατινικής αρχιεπισκοπής στη Λευκωσία το 1196 μαζί με τρεις μητροπόλεις, στην Αμμόχωστο, στη Λεμεσό και στην Πάφο, ενίσχυσε την κάθοδο στην Κύπρο περισσότερων ρωμαιοκαθολικών θρησκευτικών ταγμάτων και η ανάγκη για εδραίωση της αυτοκρατορίας οδήγησε στην παραχώρηση σ' αυτά περιουσιών και πολλών προνομίων. Κατά τη διάρκεια των περιόδων της Φραγκοκρατίας (1191-1489) και της Ενετοκρατίας (1489-1571) τα μέλη των συνόλων αυτών αποτέλεσαν την άρχουσα τάξη του νησιού και ήταν κυρίως ρωμαιοκαθολικοί από τη Γαλλία, την Ιταλία και την Παλαιστίνη.

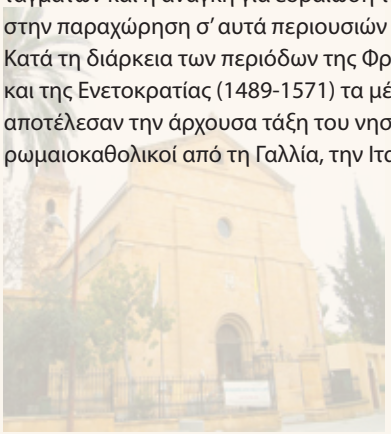

Η καταδίωξη της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας από τους Οθωμανούς μετά την κατάληψη της Κύπρου (1570-1571) οδήγησε στη σχεδόν ολοκληρωτική διάλυση της Λατινικής Εκκλησίας, αφού οι καθολικοί υποχρεώθηκαν είτε να ασπαστούν τον ισλαμισμό είτε να προσχωρήσουν στο ελληνορθόδοξο δόγμα, αναγκάζοντας τη μεγάλη πλειοψηφία τους, κυρίως πλούσιους αστούς και κληρικούς, να εγκαταλείψει την Κύπρο. Παρέμεινε μόνο ένας μικρός αριθμός Λατίνων που αναγκάστηκαν να παρουσιάζονται ως ορθόδοξοι. Σύντομα όμως οι σχέσεις της Λατινικής Εκκλησίας με τους Οθωμανούς άρχισαν να αποκαθίστανται, αφού το 1573 η Γαληνοτάτη Δημοκρατία της Βενετίας συνήψε συνθήκη ειρήνης με την οθωμανική διοίκηση. Αρχικά, Φραγκισκανοί μοναχοί ίδρυσαν τα μοναστήρια του Τιμίου Σταυρού στη Λευκωσία και της Παναγίας των Χαρίτων στη Λάρνακα (1596). Ακολούθως, οι Οθωμανοί επέτρεψαν την επανίδρυση λατινικής επισκοπής στην Πάφο (1629) και την ίδρυση της Σχολής Τέρρα Σάντα στη Λευκωσία (1646) και δεν αντέδρασαν στην εγκατάσταση ολοένα και περισσότερων Ευρωπαίων ρωμαιοκαθολικών στο νησί συνεπεία της αύξησης του αριθμού των ευρωπαϊκών προξενείων, κυρίως στη Λάρνακα, απαραίτητων στην ενίσχυση των εμπορικών και διπλωματικών σχέσεων Ευρώπης-Ανατολής.

Κατά τον 18ο και τον 19ο αι. στις τάξεις των Ευρωπαίων ρωμαιοκαθολικών της Κύπρου, εκτός από έμπορους και διπλωμάτες, περιλαμβάνονταν πλέον και γιατροί, τραπεζίτες και γαιοκτήμονες από διάφορα έθνη της Δύσης. Επιπλέον, αυξήθηκε ο αριθμός των λατινικών εκκλησιών και των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων σε όλες τις πόλεις. Μέχρι το τέλος της Αγγλοκρατίας στην Κύπρο και την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας οι Κύπριοι ρωμαιοκαθολικοί κατάφεραν να εκπροσωπούνται σε όλους τους τομείς της κυπριακής κοινωνίας.

Κατά την ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας, ο αριθμός των Λατίνων της Κύπρου, σύμφωνα με την απογραφή του πληθυσμού της Κύπρου τον ίδιο χρόνο (1960), ανερχόταν στις 4 505.

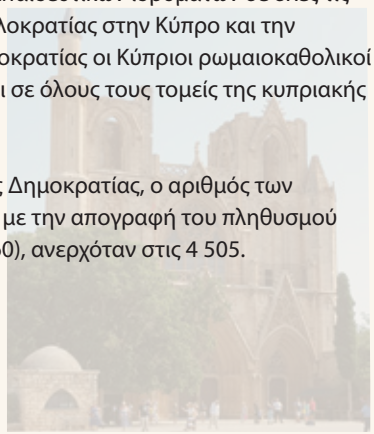

Η εγκατάσταση και τα πρώτα χρόνια της Λατινικής Εκκλησίας στην Κύπρο

Το 1196, κατόπιν αιτήματος του Αιμερύ ντε Λουζινιάν, αδελφού του Γκυ, προς τον Πάπα Κελεστίνο τον Γ΄, εγκαταστάθηκαν λατινικές επισκοπές με αρχιεπίσκοπο στη Λευκωσία και επισκόπους στη Λεμεσό, Αμμόχωστο και Πάφο, καθώς και πολλά ρωμαιοκαθολικά μοναστικά τάγματα που απέκτησαν έδρες στο νησί. Εξόπλισαν έτσι το καθεστώς με τον πολιτισμικό και πνευματικό χαρακτήρα που χρειαζόταν, για να νομιμοποιήσει την εξουσία του, καθιστώντας το νησί από τη στιγμή εκείνη, τόσο πολιτικά όσο και εκκλησιαστικά, τμήμα της Δύσης.

Η εγκατάσταση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας και η προσπάθεια επιβολής της επί της βαθιά ριζωμένης Ορθόδοξης Εκκλησίας πυροδότησε μία μόνιμη σύγκρουση. Παλιά εκκλησιαστικά οικοδομήματα αναδιαμορφώνονταν, ενώ οικοδομούνταν και νέες, επιβλητικές εκκλησίες σε κεντρικά σημεία των πόλεων, από τη μία για να εξυπηρετήσουν τις θρησκευτικές ανάγκες των Λατίνων κυρίαρχων -κοσμικών και κληρικών- και από την άλλη για να προβάλουν την κυρίαρχη θέση των νέων θρησκευτικών αρχόντων.

Ενισχυμένη από τη Ρώμη και τυπικά με τη Βούλλα της Κύπρου του 1260, η λατινική εκκλησιαστική άρχουσα τάξη ενέτεινε τις προσπάθειές της για την εκκλησιαστική πρωτοκαθεδρία. Ως αποτέλεσμα των μέτρων αυτών, οι σχέσεις μεταξύ του ελληνικού και του λατινικού κλήρου, όπως και των αντίστοιχων ποιμνίων, διατέλεσαν σε διαρκή ένταση και συχνά αποτελούσαν αιτία εξεγέρσεων μέχρι και τα μέσα του 13ου αι.

Στη συνέχεια, εσωτερικά όσο και εξωτερικά γεγονότα στα τέλη του 13ου και τις αρχές του 14ου αι. καθόρισαν τη μετέπειτα πορεία της Λατινικής Εκκλησίας. Η Κωνσταντινούπολη είχε απελευθερωθεί, το Οικουμενικό Πατριαρχείο είχε αποκατασταθεί, η Η΄ σταυροφορία είχε καταρρεύσει και τα σταυροφορικά βασίλεια αφανίστηκαν. Η Κύπρος ήταν πια το τελευταίο προπύργιο του χριστιανισμού στην ανατολική Μεσόγειο, περιβαλλόμενη όμως από διαρκώς αυξανόμενους και ενισχυόμενους εξωτερικούς εχθρούς.

1

Στην παρισινή έκδοση του εικονογραφημένου χειρογράφου De Casibus Virorum Illustrium (Περί των Πτώσεων Διάσημων Ανδρών) του Φλωρεντίνου ποιητή Τζιοβάννι Βοκάκιο (15ος αι.) απεικονίζεται ο Ριχάρδος της Αγγλίας να παραχωρεί στον Γκυ ντε Λουζινιάν την Κύπρο.

2

Ο Γκυ ντε Λουζινιάν, ως βασιλιάς της Ιερουσαλήμ, σε πίνακα του Φρανσουά Πικό του 1843 (Αίθουσα των Σταυροφόρων, Βερσαλλίες).

https://en.wikipedia.org/wiki/Guy_of_Lusignan: φ. 1, 2

Η Λατινική Εκκλησία στην Κύπρο κατά τη Φραγκοκρατία και την Ενετοκρατία

1

2

Ο λατινικός καθεδρικός ναός της Αγίας Σοφίας στη Λευκωσία ήταν ο πρώτος ναός γοτθικού ρυθμού που άρχισε να κτίζεται στο νησί. Θεμελιώθηκε επί των ερειπίων ενός προϋπάρχοντος βυζαντινού ναού και εγκαινιάστηκε το 1326, παρ' όλο που ορισμένα τμήματά του δεν ολοκληρώθηκαν ποτέ. Αποτέλεσε την έδρα της λατινικής αρχιεπισκοπής Κύπρου. Οι επιρροές από τους καθεδρικούς ναούς της δυτικής Ευρώπης είναι εμφανέστατες τόσο στο μέγεθος όσο και στη γλυπτή εξωτερική διακόσμηση, τις αντηρίδες, τα κωδωνοστάσια, τις πύλες, αλλά και στο εσωτερικό μέρος του ναού.

Με την κατάληψη της Λευκωσίας από τους Οθωμανούς το 1570 ο ναός μετατράπηκε σε τέμενος. Μεγάλο μέρος του γλυπτού διάκοσμου, οι τοιχογραφίες, τα αγάλματα, τα βιτρό των παραθύρων του, καθώς και τα ταφικά μνημεία βασιλέων και πριγκίπων της δυναστείας των Λουζινιάν καταστράφηκαν.

3

4

5

Αρχείο Τμήματος Αρχαιοτήτων: φ. 1, 2, 3, 4
Αρχείο Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών: φ. 5

Η Λατινική Εκκλησία στην Κύπρο κατά τη Φραγκοκρατία και την Ενετοκρατία

Ο καθεδρικός ναός του Αγίου Νικολάου στην Αμμόχωστο βρίσκεται εντός των τειχών της πόλης, είναι κτίσμα του 14ου αι., μιμείται τον καθεδρικό ναό της γαλλικής πόλης Reims και αποτελούσε τον χώρο στέψης των Φράγκων βασιλέων της Κύπρου και της Ιερουσαλήμ. Τα τρία κλίτη του χωρίζονται με δύο σειρές από έξι κυλινδρικούς κίονες και καταλήγουν σε πολυγωνικές αψίδες. Δύο τετράγωνοι πύργοι υψώνονται στις δύο γωνίες της πρόσοψης, όπου κυριαρχούν οι τρεις πύλες με βαθμιδωτά περίθυρα με ανάγλυφες σπείρες και σκοτίες. Στον όροφο υπάρχει ένα μεγάλο παράθυρο με οξυκόρυφο τόξο και ανάγλυφη φυτική διακόσμηση.

1

2

3

4

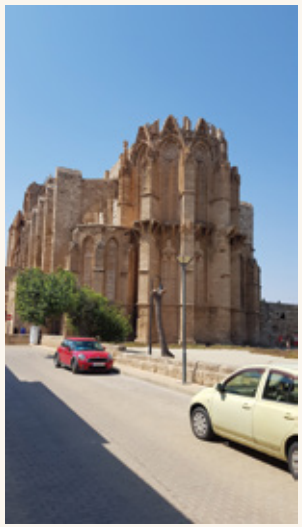
5

6

Εσωτερικά οι θόλοι σχηματίζονται από οξυκόρυφα σταυροθόλια με βεργία που ξεκινούν από τους κίονες των κιονοστοιχιών.
Ο ναός αρχικά ήταν κοσμημένος με τοιχογραφίες που όμως καταστράφηκαν, όταν οι Οθωμανοί μετέτρεψαν την εκκλησία στο τέμενος Λάλα Μουσταφά πασά το 1571.
Την ίδια περίοδο καταστράφηκαν και τα αγάλματα που κοσμούσαν τον ναό. Σήμερα σώζεται μόνο ίχνος τοιχογραφίας με τον Άγιο Γεώργιο έφιππο στον βόρειο τοίχο και από παράσταση της σταύρωσης του Ιησού Χριστού στην αψίδα, ενώ από τα έντεχνα βιτρό που κοσμούσαν τα παράθυρα διατηρούνται μόνο τμήματα στο νότιο κλίτος.

Αρχείο Τμήματος Αρχαιοτήτων: φ. 1
Αρχείο Τρύφωνα Παπαγιάννη: φ. 2, 3, 4, 5, 6

Η Λατινική Εκκλησία στην Κύπρο κατά τη Φραγκοκρατία και την Ενετοκρατία

Στο ίδιο το νησί κατά τον 14ο αι. η Λατινική Εκκλησία αντιμετώπισε εσωτερική κρίση. Μετά και το Μεγάλο Σχίσμα της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας (1378-1417) η Λατινική Εκκλησία της Κύπρου αυτονομήθηκε, έχασε λόγω των επιλογών της ηγεσίας της τη στήριξη της Ρώμης, οι λειτουργοί της εγκατέλειψαν τις ακραίες θέσεις του παρελθόντος και έκτισαν πιο αρμονικές σχέσεις με την Ορθόδοξη Εκκλησία. Οι Λουζινιάν ανέλαβαν την πρωτοβουλία στα εκκλησιαστικά δρώμενα, αίροντας πολλά από τα κατεστημένα του 1260 και ουσιαστικά εκθεμελιώνοντας την κυριαρχία της Λατινικής Εκκλησίας. Οι επιδρομές των Μαμελούκων (1425-1426) την έπληξαν ακόμη περισσότερο, καθώς ναοί και μοναστήρια λεηλατήθηκαν, πολλοί ιερείς φονεύθηκαν και πολλά από τα μοναστικά τάγματα αποχώρησαν, στερώντας της τη στρατιωτική και πολιτική της δύναμη.

Το τελειωτικό κτύπημα στην κυριαρχία της Λατινικής Εκκλησίας επέφερε η Σύνοδος της Φερράρας-Φλωρεντίας το 1439, όταν με πρωτοβουλία του αυτοκράτορα Ιωάννη Η΄ Παλαιολόγου ενόψει του οθωμανικού κινδύνου υπεγράφη η ένωση της Ρωμαιοκαθολικής με την Ορθόδοξη Εκκλησία. Οι Λατίνοι επίσκοποι προσπάθησαν να αποφύγουν την εφαρμογή των διατάξεων της συνόδου, όμως μετά από διαμαρτυρία των ορθοδόξων έλαβαν εντολή από τη Ρώμη να υπαναχωρήσουν και να συμβιβαστούν με τις επιλογές της Αγίας Έδρας.

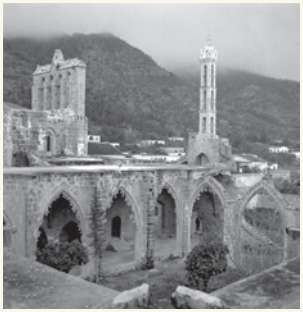
1

2

Το αββαείο του Μπέλαπαϊς. Πιστεύεται ότι κτίστηκε από Αυγουστινιανούς μοναχούς που πήραν την άδεια να κτίσουν το μοναστήρι και τον ναό από τον Αιμερού ντε Λουζινιάν. Μαζί έλαβαν και τις γαίες κοντά στο αββαείο, για να εισπράττουν τις προσόδους από την εκμετάλλευσή τους.

3

Οι δίδυμες εκκλησίες των Ναΐτών και των Τεμπλάρων (14ος αι.).

4

5

6

Ο ναός της Αγίας Άννας (14ος αι.) και ο ναός των Αποστόλων Πέτρου και Παύλου (1358-1369) στην Αμμόχωστο. Οι ναοί αυτοί βρίσκονται σε κεντρικά σημεία της Αμμοχώστου και ήταν ως επί το πλείστον τοιχογραφημένοι και περίτεχνα διακοσμημένοι.

7

8

Αρχείο Τμήματος Αρχαιοτήτων: φ. 1, 2, 5
Αρχείο Γιώργος Φιλοθέου: φ. 3, 4, 6, 7
Αρχείο Τρύφωνα Παπαγιάννη: φ. 8

Η Λατινική Εκκλησία στην Κύπρο κατά τη Φραγκοκρατία και την Ενετοκρατία

Οι Ενετοί, όπως και οι Λουζινιάν, κατά τα τελευταία χρόνια της κυριαρχίας τους επέλεξαν να μην επεμβαίνουν στις εκκλησιαστικές ισορροπίες, πέρα από την τοποθέτηση συνήθως Ενετών επισκόπων, ώστε να κρατήσουν τον έλεγχο στα της Λατινικής Εκκλησίας, αλλά και για να μπορούν να αποτρέψουν κινήματα εναντίον τους που ενδεχομένως να υποκινούσαν κληρικοί της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Παρά τις προσπάθειες των νέων κυρίων του νησιού, τα προβλήματα εντάθηκαν ακόμη περισσότερο στους κόλπους της κυπριακής Λατινικής Εκκλησίας, με αποτέλεσμα ο αριθμός των κληρικών να συρρικνωθεί και πολλοί ναοί και μοναστήρια να εγκαταλειφθούν.

Η Σύνοδος του Τρέντο (1545-1563) ανέτρεψε πολλές από τις αποφάσεις της Φερράρας-Φλωρεντίας και αποτέλεσε την τελευταία απόπειρα ουσιαστικής επιβολής της Λατινικής Εκκλησίας επί της Ορθόδοξης. Νέος κύκλος εντάσεων και προστριβών ξεκίνησε στο νησί από πλευράς τόσο των ορθοδόξων όσο και των Ενετών, που θεώρησαν ότι η Ρώμη προέβαλλε την εξουσία της μέσω της εκκλησίας σε θέματα διοίκησης της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας του Αγίου Μάρκου. Γι' αυτό και το 1568, με απόφασή του το Συμβούλιο των Δέκα, το ανώτατο σώμα της Βενετίας, επέβαλε στον Λατίνο αρχιεπίσκοπο της Κύπρου να τερματίσει τις ενέργειές του, οι οποίες βασίζονταν στις αποφάσεις της Συνόδου του Τρέντο, και να συμμορφωθεί με τις αποφάσεις του σώματος, αποφάσεις που ουσιαστικά τερμάτισαν και τυπικά την επικυριαρχία της Λατινικής Εκκλησίας της Κύπρου επί της Ορθόδοξης.
Το οριστικό τέλος της επικυριαρχίας της Λατινικής Εκκλησίας επήλθε με την κατάκτηση της Κύπρου από τους Οθωμανούς Τούρκους το 1571. Με την πτώση της Αμμοχώστου, τη σφαγή, την εκδίωξη ή και την υποχρέωση αλλαγής δόγματος την οποία υπέστησαν πολλοί Λατίνοι της Κύπρου, η Λατινική Εκκλησία ουσιαστικά εκθεμελιώθηκε και διαλύθηκε τουλάχιστον προσωρινά.

1

2

3

Ο ναός της Αγίας Αικατερίνης (14ος αι.) στην κατεχόμενη εντός των τειχών Λευκωσία, πολύ κοντά στον καθεδρικό ναό της Αγίας Σοφίας. Ένας κομψός ναός, κτισμένος στα πρότυπα της νότιας Γαλλίας, από τα σημαντικότερα γοτθικά μνημεία της Λευκωσίας.

Δεξιά ο βόρειος τοίχος του Αγίου Γεωργίου των Λατίνων στην Αμμόχωστο (13ος αι.). Από το μόνο σωζόμενο τμήμα του φαίνεται ότι ήταν ένας εντυπωσιακός μονόκλιτος ναός, με περίτεχνη γλυπτή διακόσμηση, ψηλά οξυκόρυφα παράθυρα και εξαιρετικά προσεγμένη τοιχοδομία.

Αρχείο Γιώργος Φιλοθέου: φ. 1, 3
Αρχείο Τρύφωνα Παπαγιάννη: φ. 2

Η Λατινική Εκκλησία στην Κύπρο κατά την Τουρκοκρατία

Οι Οθωμανοί Τούρκοι με την κατάληψη του νησιού αποδέχτηκαν την Ορθόδοξη Εκκλησία ως τον μόνο εκπρόσωπο των χριστιανών του νησιού. Όσοι από τους Λατίνους της Κύπρου παρέμειναν στο νησί μετά την κατάκτησή του είχαν να επιλέξουν μεταξύ του εξισλαμισμού και της ένταξής τους στο ορθόδοξο δόγμα. Μερικοί επέλεξαν έναν τρίτο, μυστικό και επικίνδυνο δρόμο, εκείνον του λινοβάμβακου, δηλαδή να κρύβουν το πραγματικό τους θρήσκευμα με την ελπίδα ότι κάποια στιγμή η Κύπρος θα απαλλασσόταν από τους Οθωμανούς.

Η απουσία οργανωμένης Λατινικής Εκκλησίας τερματίστηκε το 1596, όταν οι Φραγκισκανοί μοναχοί επανήλθαν στο νησί και εξασφάλισαν άδεια να ιδρύσουν το μοναστήρι του Τιμίου Σταυρού στη Λευκωσία και το μοναστήρι της Παναγίας των Χαρίτων στη Λάρνακα. Τον 17ο αι., αξιοποιώντας τη συνθήκη ειρήνης μεταξύ της οθωμανικής αυτοκρατορίας και της Βενετίας του 1573, καθώς και την εγκατάσταση στην Κύπρο προξενικών αποστολών, με έδρα κυρίως τη Λάρνακα, άρχισαν να εγκαθίστανται εκπρόσωποι κι άλλων μοναστικών ταγμάτων, αλλά και Δυτικοευρωπαίοι έμποροι, προξενικοί υπάλληλοι και τεχνίτες.

Ο καθεδρικός ναός του Τιμίου Σταυρού παρά την Πύλη Πάφου, δίπλα από το ομώνυμο μοναστήρι, κτίστηκε το 1596, ανοικοδομήθηκε το 1642 και αποκαταστάθηκε το 1863.
Το 1596 κτίστηκε στη Λάρνακα η εκκλησία της Παναγίας των Χαρίτων, η οποία το 1724 αντικαταστάθηκε από μεγαλύτερη, μέχρι το 1842-1848 που κτίστηκε η σημερινή εκκλησία. Το 1845 στη Λάρνακα αδελφές του Τάγματος του Αγίου Ιωσήφ της Εμφανίσεως εγκαταστάθηκαν και ίδρυσαν το ομώνυμο μοναστήρι. Καθοριστική στιγμή αποτέλεσε η εγκατάσταση το 1847 στην Κύπρο μόνιμου γενικού βικάριου, ο οποίος υπαγόταν από τότε στο λατινικό πατριαρχείο της Ιερουσαλήμ. Το 1850 μονή Φραγκισκανών ιδρύθηκε στη Λεμεσό και το 1872 άρχισε η ανέγερση της εκκλησίας της Αγίας Αικατερίνης στην ίδια πόλη.

Η Λατινική Εκκλησία ξαναρίζωσε στην Κύπρο.

1

Ο ορθόδοξος ναός του Αγίου Λαζάρου στη Λάρνακα. Κατά την Τουρκοκρατία οι Λατίνοι της πόλης εξασφάλισαν το δικαίωμα να τελούν λειτουργία δύο φορές τον χρόνο στη βόρεια κόγχη του ιερού: την ημέρα του Αγίου Λαζάρου και την ημέρα της Μαρίας της Μαγδαληνής.

2

Η ίδρυση μονής και σχολείου από τις αδελφές του Τάγματος του Αγίου Ιωσήφ της Εμφανίσεως στη Λευκωσία.

Αρχείο Γιώργος Φιλοθέου: φ. 1
Αρχείο μονής Αγίου Ιωσήφ της Εμφανίσεως Λευκωσίας: φ. 2

Η Λατινική Εκκλησία στην Κύπρο κατά την Αγγλοκρατία

Η άφιξη των Βρετανών ενίσχυσε σε σημαντικό βαθμό την ανάπτυξη της Λατινικής Εκκλησίας της Κύπρου, αφού ήρθησαν και οι τελευταίοι περιορισμοί που υπήρχαν επί Τουρκοκρατίας.
Η ελεύθερη άφιξη και εγκατάσταση Δυτικοευρωπαίων στην Κύπρο, οι φιλικές προς αυτούς αποικιοκρατικές αρχές και η νέα πνοή στην οικονομική ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό του νησιού με βάση τα δυτικοευρωπαϊκά πρότυπα δημιούργησαν πρόσφορο έδαφος για επέκταση της δράσης της Λατινικής Εκκλησίας.

Η οργάνωσή της εξαπλώθηκε γεωγραφικά με τη δημιουργία τεσσάρων ενοριών, της Λευκωσίας, της Λεμεσού, της Λάρνακας και της Πάφου, την ανέγερση εκκλησιών και την τοποθέτηση ιερέων, για να τελούν τις λειτουργίες στους κατά τόπους ναούς.
Συγκεκριμένα, στη Λευκωσία από το 1884 ιδρύθηκε η μονή του Αγίου Ιωσήφ, κτίστηκε το παρεκκλήσι του ίδιου αγίου και το 1900 μεταφέρθηκε στην πόλη η έδρα του βικαριάτου. Ο καθεδρικός ναός του Τιμίου Σταυρού παρά την Πύλη Πάφου έλαβε τη σημερινή του μορφή το 1900-1902, με δωρεά της βασίλισσας της Ισπανίας Μαρίας-Χριστίνας και της Κουστωδίας των Αγίων Τόπων.

Στην πρωτεύουσα επίσης οικοδομήθηκαν το 1955 στον χώρο του Κολεγίου Τέρρα Σάντα το παρεκκλήσι του Αγίου Βαρνάβα και το 1957 ένα παρεκκλήσι στο παλιό λατινικό κοιμητήριο.

Στην Αμμόχωστο Φραγκισκανοί ιερείς λειτουργούσαν τη μαρωνίτικη εκκλησία της Ιερής Καρδιάς του Ιησού, η οποία κτίστηκε το 1885 και ανοικοδομήθηκε το 1900, καθώς και το παρεκκλήσι της Σχολής Τέρρα Σάντα. Στη Λεμεσό από το 1872 μέχρι το 1879 κτίστηκε ο ναός της Αγίας Αικατερίνης και στο λατινικό κοιμητήριο της πόλης κτίστηκε ένα παρεκκλήσι το 1905. Στο λατινικό κοιμητήριο της Λάρνακας κτίστηκε το 1933 ένα παρεκκλήσι και στην Κερύνεια το 1907 οικοδομήθηκε η εκκλησία της Αγίας Ελισάβετ της Ουγγαρίας. Στην Κοντέα οικοδομήθηκε το 1910 το παρεκκλήσι του Αγίου Αντωνίου, το οποίο χρησιμοποιούσε η οικογένεια Λαπιέρ, και στον Ξερό κτίστηκε το 1930 το εκκλησάκι της Αγίας Βαρβάρας, το οποίο κατεδαφίστηκε μετά την τουρκική εισβολή. Στο Τρόοδος κτίστηκαν το 1932 το παρεκκλήσι της Αγίας Μαρίας και το 1936 το παρεκκλήσι του Αγίου Ιωσήφ στον Πρόδρομο.

1

2

Ο καθεδρικός ναός του Τιμίου Σταυρού στην Πύλη Πάφου, Λευκωσία.

3

Ο ναός της Αγίας Αικατερίνης στη Λεμεσό σε φωτογραφία του 19ου αι. Ξεχωρίζει για τα αναγεννησιακά στοιχεία και το χαρακτηριστικό μπαρόκ στυλ.

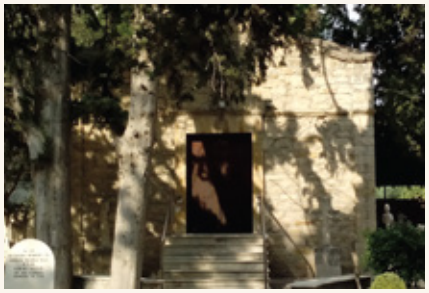
4

Το εκκλησάκι στο λατινικό κοιμητήριο της πόλης.

Ταχυδρομικές κάρτες από φωτογραφίες του Χρίστου Αβρααμίδη: φ. 1, 2
Αρχείο Παττίχειου Δημοτικού Μουσείου-Ιστορικού Αρχείου-Κέντρου Μελετών Λεμεσού: φ. 3, 4

Η Λατινική Εκκλησία στην Κύπρο από την Ανεξαρτησία μέχρι σήμερα

Με την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της Κύπρου, οι Λατίνοι της Κύπρου κατοχυρώθηκαν ως μία από τις τρεις αναγνωρισμένες θρησκευτικές ομάδες του νησιού και τα δικαιώματα της Λατινικής Εκκλησίας προστατεύονται πλέον από το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Συναφώς, η Λατινική Εκκλησία μπορεί πλέον να λειτουργεί ελεύθερα, να οικοδομεί και να ανακαινίζει ναούς και να τελεί το καθήκον της έναντι του ποιμνίου της.

Στην ενορία της Λεμεσού το 1965 ιδρύθηκε η μονή της Αγίας Μαρίας και κτίστηκε το ομώνυμο παρεκκλήσι. Η εκκλησία της Αγίας Αικατερίνης, που βρίσκεται δίπλα από το μοναστήρι των Φραγκισκανών, ανακαινίστηκε μεταξύ 1979 και 1981.

Από το 2003 λειτούργησε στη Λευκωσία παρά την Πύλη Πάφου και κοντά στον καθεδρικό ναό του Τιμίου Σταυρού μικρό κοινόβιο των αδελφών του Τάγματος της Αδιάκοπής Συμπαράστασης της Σρι Λάνκα.

Από το 2000 μέχρι το 2006 αναστηλώθηκε η εκκλησία της Παναγίας των Χαρίτων στη Λάρνακα, η οποία φημίζεται για την ακουστική της.

Η λατινική ενορία στην Πάφο, η οποία ονομάζεται και ενορία Αγίου Παύλου, έλαβε άδεια το 1987 από την ορθόδοξη μητρόπολη Πάφου τέλεσης λειτουργιών στην εκκλησία της Αγίας Κυριακής, καθώς και περιστασιακά στο παρεκκλήσι του Αγίου Δημητρίου στην Πόλη Χρυσοχούς, που επίσης παραχωρήθηκε από την εκεί ορθόδοξη μητρόπολη. Υπάρχει επίσης λατινικό κοιμητήριο στο Μέσα Χωριό Πάφου, καθώς και ξωκκλήσι αφιερωμένο στους Αγίους Κοσμά και Δαμιανό.

Τα παρεκκλήσια της Αγίας Μαρίας στο Τρόοδος και του Αγίου Ιωσήφ στον Πρόδρομο λειτουργούν τους καλοκαιρινούς μήνες, ενώ λειτουργίες τελούνται και στην ορθόδοξη εκκλησία του Αρχαγγέλου Μιχαήλ στο Παραλίμνι, στην Αγία Νάπα και στο Πισσούρι.

Εξαιτίας της τουρκικής εισβολής είναι κατεχόμενες από το 1974 οι λατινικές εκκλησίες της Αγίας Ελισάβετ στην Κερύνεια, της Ιερής Καρδίας του Ιησού και το παρεκκλήσι της Σχολής Τέρρα Σάντα στην Αμμόχωστο, το εκκλησάκι της Αγίας Βαρβάρας στον Ξερό, το οποίο κατεδαφίστηκε, και το παρεκκλήσι του Αγίου Αντωνίου στην Κοντέα.

1 Η εκκλησία της Παναγίας των Χαρίτων στη Λάρνακα, σχεδιασμένη από τον Φραγκισκανό αδελφό Σεραφίνο ντα Ροκκασέλιμα κατά τα ιταλικά αρχιτεκτονικά πρότυπα του 17ου-18ου αι. Προσομοιάζει στο σχήμα του λατινικού σταυρού.

2 Το λατινικό κοιμητήριο στη Λάρνακα.

Αρχείο Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών: φ. 1, 2

Λατινικές επιρροές στην ορθόδοξη εκκλησιαστική αρχιτεκτονική

Από το 1196 και την έναρξη της κυριαρχίας των Λουζινιάν στην Κύπρο σχηματίζεται, καθίσταται μέρος της τοπικής κοινωνίας και σταδιακά επιβάλλεται μια νέα άρχουσα τάξη, απαρτιζόμενη από δυτικοευρωπαϊκής καταγωγής μέλη. Συνακόλουθα, το αρχιτεκτονικό τοπίο του νησιού μπολιάζεται με τις γοτθικές καλλιτεχνικές τάσεις που αποτυπώνονται στους ναούς που κτίζονται κατ' εντολήν των μελών της.

Το φαινόμενο του συγκερασμού των παραδοσιακών βυζαντινών και των νεοεισηχθέντων γοτθικών ρυθμών ήταν εντονότερο στα κυρίως αστικά κέντρα, που η διαπολιτισμική επικοινωνία ήταν πιο έντονη, δηλαδή στη Λευκωσία και ιδίως στην Αμμόχωστο τα πρώτα χρόνια του 14ου αι., όταν και σημειώθηκε μεγάλη οικονομική ανάπτυξη.

Έτσι δημιουργήθηκε ένας καινούριος αρχιτεκτονικός ρυθμός με εμφανείς τις δυτικές επιρροές τόσο στα βασικά αρχιτεκτονικά στοιχεία όσο και στη διακόσμηση. Η γοτθική βασιλική συγκεράστηκε με τον βυζαντινό τρούλο, στην τοιχοποιία η αργολιθοδομή αντικαταστάθηκε από πελεκημένες πέτρες, χρησιμοποιήθηκε γλυπτός διάκοσμος με περίτεχνα περίθυρα, υδρορροές, πεσσούς εφαπτόμενους στους τοίχους, καθώς και οξυκόρυφα τόξα, τα οποία μπήκαν στη θέση των βυζαντινών καμάρων.

Οι ίδιες τάσεις συνέχισαν να επικρατούν στη ναϊκή αρχιτεκτονική και επί Τουρκοκρατίας, αν και οι διαστάσεις των ναών κατέστησαν σαφώς μικρότερες. Όπως ήταν φυσιολογικό, η διεπαφή αυτή επηρέασε σημαντικά τους ντόπιους τεχνίτες.

1

2

3

4

5

6

Άγιος Νικόλαος ή Παναγία η Οδηγήτρα (Μπεντεστάν) στην κατεχόμενη Λευκωσία δίπλα από τον καθεδρικό ναό της Αγίας Σοφίας. Μετά από πολλές ανακατασκευές έλαβε την παρούσα μορφή του κατά τον 12ο αι. και κυρίως στα τέλη του 15ου αι. Είναι ένα από τα κυριότερα παραδείγματα ορθόδοξου ναού με εμφανείς γοτθικές επιρροές, τόσο στο αρχιτεκτονικό αποτύπωμά του ως δίκλιτης γοτθικής βασιλικής όσο και στον διάκοσμο, με ανάγλυφη διακόσμηση στα περιθύρια και με οξυκόρυφα υπέρθυρα τόξα. Εσωτερικά ο τρούλος εδράζεται σε σφαιρικά τρίγωνα και τα κλίτη καλύπτονται από ραβδωτά σταυροθόλια, χαρακτηριστικά μοτίβα της γοτθικής ναϊκής αρχιτεκτονικής.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα τεχνίτη που υιοθέτησε γοτθικές τεχνοτροπίες αποτέλεσε ο Ιάκωβος Παύλου, φημισμένος και ως Μάστρε Γιακουμής, ο οποίος σχεδίασε και έκτισε την Παναγία στην κατεχόμενη σήμερα Λύση (1880-1888). Ο Κύπριος τεχνίτης μετέβαινε στην Αμμόχωστο, μελετούσε τον καθεδρικό ναό του Αγίου Νικολάου, τον οποίο είχε ως πρότυπο, και εφήρμοζε τη γοτθική τεχνοτροπία στην εκκλησία της Λύσης.

Ο εξωτερικός διάκοσμος, η εντυπωσιακή υπέρθυρη διακόσμηση και οι γλυπτές υδρορροές είναι εξέχοντα δείγματα των γοτθικών επιρροών στην ορθόδοξη αρχιτεκτονική.

Αρχείο Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών: φ. 1
Αρχείο Τμήματος Αρχαιοτήτων: φ. 2
Αρχείο Μαρίνου Κλεάνθους: φ. 3, 4, 5, 6

Λατινικές επιρροές στην ορθόδοξη εκκλησιαστική αρχιτεκτονική

1

2

3

Άγιος Γεώργιος των Ελλήνων, δεύτερο μισό του 14ου αι. Η μεγαλύτερη ορθόδοξη εκκλησία που κτίστηκε επί Φραγκοκρατίας στην Κύπρο και συνδυάζει τη γοτθική βασιλική με τον βυζαντινό τρούλο. Τα τρία κλίτη χωρίζονται εσωτερικά με δύο σειρές από κίονες, στους οποίους στηριζόταν ο τρούλος, ενώ η στέγη καλυπτόταν από σταυροθόλια. Χτίστηκε σε κοντινή απόσταση ως «αντίπαλο δέος» στον Άγιο Νικόλαο των Λατίνων στην εντός των τειχών Αμμόχωστο.

4

Ο Άγιος Ιάκωβος στο Τρίκωμο (15ος αι.). Μικρός ναός σε βυζαντινό σχέδιο, με καθαρές δυτικές επιδράσεις: οκτώ μονόλοβα παράθυρα με βαθμιδωτά περιθώρια στον τρούλο και χαρακτηριστικές οξυκόρυφες καμάρες στο εξωτερικό του ναού.

5

Η κεντρική είσοδος του ναού του Αγίου Μάμα στη Μόρφου (16ος αι.). Και οι πέντε πύλες του ναού είναι καθαρά γοτθικού τύπου, με πιο έντονα τα δυτικότροπα χαρακτηριστικά στην κεντρική είσοδο, που έχει τρεις κλιμακωτές αψίδες και τρεις κιονίσκους στις παραστάδες της.

Αρχείο Γιώργος Φιλοθέου: φ. 1
Αρχείο Τρύφωνα Παπαγιάννη: φ. 2, 3, 4
Αρχείο Patrick Godeau: φ. 5

1

Στολή Ευρωπαίου προξένου, τέλη του 19ου αι.

2

Robert Anning Bell RWS (1863-1933).
Υδατογραφία (π. 1900).
«Αικατερίνη, βασίλισσα της Κύπρου».
Αικατερίνη Κορνάρο (1474-1489),
η τελευταία βασίλισσα της Κύπρου.

3

Μπρούντζινα κηροπήγια διακοσμημένα με πλάκες από σεντέφι, 19ος αι.

Μικρά μπρούντζινα δοχεία με σταυρό στην κορυφή για την αποθήκευση καθαγιασμένων ελαίων για τα μυστήρια του Βαπτίσματος, του Χρίσματος και του Αγίου Ευχελαίου, 19ος αι.

Μπρούντζινη καμπάνα με αστερίσκο στην κορυφή για χρήση στη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας, 19ος αι.

Ξύλινος σταυρός επενδυμένος με πλάκες από σεντέφι. Ο μεγαλύτερος σε μέγεθος σταυρός συμβολίζει την Ιερουσαλήμ ως κέντρο του κόσμου και οι τέσσερις μικρότεροι τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα, δωρεά της εκκλησίας του Τιμίου Σταυρού, 20ός αι.

Μεταλλικό θυμιατήρι από την Αίγυπτο για το κάψιμο λιβανιού στη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας, 20ός αι.

Στέμμα από κασσίτερο με λουλουδένιο διάκοσμο, 19ος αι. Πιθανόν να στόλιζε αγαλματίδιο της Παρθένου Μαρίας.

4

Γαλλικό γραφείο υποδοχής από μαόνι με ανοιγόμενη εμπρόσθια όψη, τρία συρτάρια και θυρίδες για αρχειοθέτηση. Το πάνω μέρος του γραφείου είναι καλυμμένο με άσπρο μάρμαρο, 18ος αι. Καρέκλα νεοκλασικού τύπου, 1900.

5

Τιμητική πλακέτα που απονεμήθηκε από τον δήμο Λάρνακας στα μέλη της μονής του Τάγματος του Αγίου Ιωσήφ της Εμφανίσεως Λάρνακας για την προσφορά τους στην πόλη της Λάρνακας, Οκτώβριος 1994.

Costas and Rita Severis Foundation-Centre of Visual Arts and Research: φ. 1, 2, 3, 4
Αρχείο Τάγματος Αγίου Ιωσήφ της Εμφανίσεως Λάρνακας: φ. 5

Τείχη και φρούρια των περιόδων της Φραγκοκρατίας και της Ενετοκρατίας

Δεδομένης της στρατηγικής θέσης της Κύπρου, οι δυτικοί επικυρίαρχοι του νησιού, με την άφιξή τους προσπάθησαν να ενισχύσουν την αμυντική ικανότητά τους επί του εδάφους. Με τη βελτίωση των υφιστάμενων βυζαντινών οχυρώσεων και την κατασκευή καινούριων αποσκοπούσαν στο να εξασφαλίσουν τη θέση τους ως κυρίων του νησιού απέναντι στις βλέψεις των εχθρών, εσωτερικών και εξωτερικών, καθώς και τη συνακόλουθη δυνατότητά τους να εκμεταλλευτούν τις πλουτοπαραγωγικές πηγές της Κύπρου. Επομένως, έδωσαν ιδιαίτερη σημασία στην ενίσχυση στρατηγικών σημείων σε όλη την επικράτεια της νέας κτήσης τους, αναλόγως του σκοπού που εξυπηρετούσε η κάθε περιοχή: είτε επρόκειτο περί αμυντικής τοποθεσίας είτε περί σημαντικού αστικού κέντρου είτε περί εμπορικού κόμβου.

Σημαντικές προϋποθέσεις για την ανέγερση οχυρωματικών έργων και δη κάστρων ή φρουρίων ήταν η επιτήρηση δρομολογίων, η πρόσβαση του χώρου σε πόσιμο νερό, η δυνατότητα κατασκευής χώρων αποθήκευσης τροφίμων και πολεμοφοδίων και η δυνατότητα των υπερασπιστών να χρησιμοποιήσουν το έδαφος, για να αμυνθούν επί της θέσης τους (π.χ. μέτωπο προς τη θάλασσα, ύπαρξη τάφρου, γκρεμών και άλλων φυσικών εμποδίων). Κατά την περίοδο της λατινικής κυριαρχίας δημιουργήθηκαν πολλά τέτοια έργα στην Κύπρο. Αρκετά δε σώζονται μέχρι σήμερα, όμως από όσα έχουν διατηρηθεί διαφαίνεται η υψηλή αρχιτεκτονική τέχνη των κτητόρων τους και συνακόλουθα η σημασία που απέδιδαν σε αυτά τα έργα οι τότε κύριοι του νησιού.

Τα κάστρα του Πενταδακτύλου

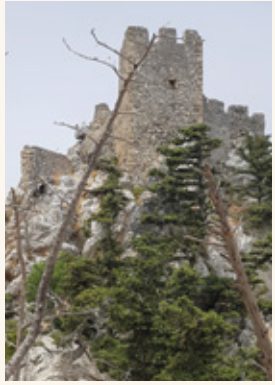
1

2

Τα τρία κάστρα του Πενταδακτύλου, του Αγίου Ιλαρίωνα (φ. 1 και 2), του Βουφαβέντο (φ. 3 και 4) και της Καντάρας (φ. 5 και 6), κτίστηκαν αρχικά από τους Βυζαντινούς και αργότερα ενισχύθηκαν από τους Φράγκους, καθώς αποτελούσαν τη γραμμή άμυνας των βόρειων ακτών του νησιού ενάντια στους επιδρομείς. Και τα τρία βρίσκονται στις κορυφές απόκρημνων βράχων και η πρόσβαση σε αυτά ήταν εύκολα ελεγχόμενη από τη φρουρά τους. Πέρα από τα τείχη και τις οχυρώσεις, στα κάστρα υπάρχει πλήθος βοηθητικών χώρων για στέγαση τόσο των στρατιωτών όσο και σημαντικών προσώπων που κατέφευγαν σε αυτά με τις οικογένειές τους στις περιόδους κρίσεων, για να προστατευθούν. Υπάρχουν επίσης αποθήκες για εφόδια, πηγάδια, αίθουσες και στάβλοι για ζώα. Διακρίνονται για την ισχυρή δομή των τειχών τους, τους επιβλητικούς πύργους τους και τη δυνατότητά τους να αντέχουν σε μακρές περιόδους πολιορκίας.

3

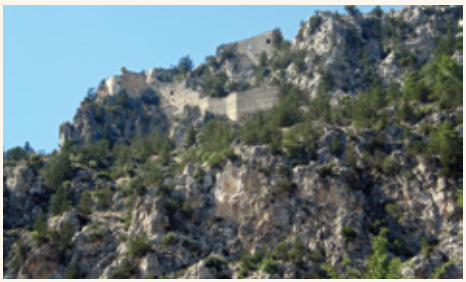
4

5

6

Αρχείο Τρύφωνα Παπαγιάννη: φ. 1, 5
Αρχείο Γιώργος Φιλοθέου: φ. 2, 4, 6
Αρχείο Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών: φ. 3

Τείχη και φρούρια των περιόδων της Φραγκοκρατίας και της Ενετοκρατίας

Τα ενετικά τείχη της Λευκωσίας

Τα τείχη της Λευκωσίας στην πρώτη τους φάση, όπως κτίστηκαν από τους Λουζινιάν περί τα τέλη του 13ου και τις αρχές 14ου αι., είχαν μεγάλη περίμετρο, περίπου 7,5 χμ., με πύργους και πύλες στο ενδιάμεσο. Δε σώζονται ίχνη των οχυρώσεων αυτών, καθώς ενόψει της οθωμανικής απειλής οι Ενετοί χρησιμοποίησαν τα υλικά (1567-1570) για την κατασκευή των δικών τους νέων, σύγχρονων για την εποχή, τειχών της πρωτεύουσας και κατέστρεψαν οτιδήποτε έμεινε πίσω, για να μη χρησιμοποιηθεί από τους Τούρκους πολιορκητές. Ο Τζούλιο Σαβορνιάνο, διοικητής της Λευκωσίας, σχεδίασε και επέβλεψε την κατασκευή των ενετικών τειχών, τα οποία θεωρούνταν πρότυπο αμυντικού έργου της περιόδου. Με μικρότερη περίμετρο από τα παλαιότερα χρειάζονταν λιγότερους άνδρες, για να επανδρωθούν αποτελεσματικά.

Χαρακτηριστικοί είναι και οι έντεκα καρδιόσχημοι προμαχώνες, οι οποίοι έλαβαν τα ονόματά τους από τις οικογένειες των ευγενών που συνεισέφεραν στην κατασκευή τους (Μπαρμπάρο, Μούλα, Τρίπολι, Νταβίλα, Κωνστάντζα, Ρόκκας, Καράφα, Ποδοκάταρο, Λορεντάνο, Φλάτρο και Γκουερίνι). Τα τείχη περιέβαλλε τάφρος πλάτους 80 μέτρων, που πλημμύριζε όταν κατέβαινε ο Πεδιαίος, και είχαν τρεις μόνο πύλες (Αμμοχώστου, Πάφου και Κυρηνείας) για καλύτερο έλεγχο της εισόδου στην πόλη. Παρά τα νέα οχυρωματικά έργα και τον ηρωισμό των λιγοστών υπερασπιστών της πόλης, η ανάκληση του Σαβορνιάνο πριν από την επίθεση των Τούρκων, τα λάθη του νέου διοικητή Νικόλαο Ντάντολο και η συντριπτική υπεροχή σε στρατό και πυροβολικό των πολιορκητών είχαν μοιραία ως αποτέλεσμα την άλωση της πόλης τον Σεπτέμβριο του 1570.

Ο χάρτης των τειχών της Λευκωσίας, από τον Ενετό συγγραφέα Τζιάκομο Φράνκο (1597) για το βιβλίο του «Viaggio da Venetia a Constantinopoli per Mare».

1

Ο προμαχώνας Ποδοκάταρο. Έλαβε το όνομά του από τον ομώνυμο οίκο Λατίνων ευγενών της Κύπρου, μέλη του οποίου πολέμησαν επί των επάλξεών του υπερασπιζόμενα την πόλη ενάντια στους Οθωμανούς Τούρκους το 1570.

2

Η Πόρτα Τζουλιάνα, καλούμενη έτσι προς τιμήν του Τζούλιο Σαβορνιάνο, ή και Πύλη Αμμοχώστου, η σημαντικότερη από τις τρεις πύλες των ενετικών τειχών της Λευκωσίας, καθώς οδηγούσε στο λιμάνι της πόλης του Ευαγόρα.

3

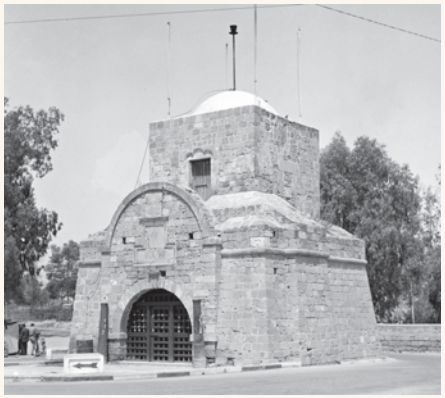

Η Πύλη Κυρηνείας στο βόρειο τμήμα των τειχών στην κατεχόμενη Λευκωσία.

4

Συλλογή Πολιτιστικού Ιδρύματος Τράπεζας Κύπρου: φ. 1
https://el.wikipedia.org: φ. 2
Αρχείο Γιώργος Φιλοθέου: φ. 3
Αρχείο Τμήματος Αρχαιοτήτων: φ. 4

Τείχη και φρούρια των περιόδων της Φραγκοκρατίας και της Ενετοκρατίας

Τα τείχη της Αμμοχώστου

Τα τείχη της Αμμοχώστου αρχικά κτίστηκαν από τους Λουζινιάν, οι οποίοι από την αρχή της κυριαρχίας τους αντιλήφθηκαν την επιτακτική ανάγκη για οχύρωση της πόλης. Η εγγύτητά της προς την Ασία, από την οποία ξεκινούσαν πολλές επιδρομές, η σημαντική της θέση απέναντι από τους Αγίους Τόπους και ο πλούτος της από το εμπόριο την κατέστησαν ελκυστικό στόχο. Επομένως, πέρα από το κάστρο, το οποίο προϋπήρχε για την προστασία του λιμανιού, από τον 13ο αι. ξεκίνησαν τη συστηματική οχύρωσή της, με εισφορές και δάνεια από τους κατοίκους τόσο της πόλης όσο και ολόκληρης της Κύπρου. Τα τείχη ενισχύονταν και ενδυναμώνονταν καθ' όλη τη διάρκεια της Φραγκοκρατίας, καθώς η πόλη αποτελούσε μεγάλη πηγή εσόδων για το βασίλειο, επομένως υπήρχαν τόσο η ανάγκη όσο και οι πόροι για τη μέγιστη δυνατή προσπάθεια οχύρωσής της.

Με περίμετρο 3,5 χμ., ύψος 15 μ. και πάχος 4 μ. κατά μέσο όρο, τα τείχη, μετά τις ενετικές βελτιώσεις λόγω της οθωμανικής απειλής, καθιστούσαν την πόλη ικανή να αντισταθεί σε πολιορκία τόσο από την ξηρά όσο και από τη θάλασσα. Από τα τείχη προστατευόταν και το λιμάνι, καθώς και η παρακείμενη είσοδος στην πόλη, η Πύλη της Θάλασσας. Η είσοδος στο λιμάνι φρουρείτο από τον Πύργο του Οθέλλου και φρασσόταν με αλυσίδα σε περίπτωση επίθεσης, παρέχοντας ασφάλεια στα πλοία και τους εμπόρους που ελλιμενίζονταν εκεί. Τα ίδια τα τείχη περιβάλλονταν από τάφρο, την οποία οι Ενετοί ένωσαν με τη θάλασσα, ώστε ολόχρονα να είναι πλημμυρισμένη με θαλασσινό νερό, καθιστώντας την πρόσβαση και την άνοδο στα τείχη για τους επιτιθέμενους εξαιρετικά δύσκολη. Ανά διαστήματα υπήρχαν πύργοι και προμαχώνες ενωμένοι με ράμπες και διαδρόμους, για να μετακινούνται και να τοποθετούνται γρήγορα τα κανόνια της πόλης όπου παρουσιαζόταν ανάγκη. Στο νοτιοδυτικό τμήμα του τείχους ξεχώριζε ο προμαχώνας Ραβέλιν, ο οποίος αποτέλεσε το επίκεντρο πολλών και αιματηρών μαχών κατά την εντεκάμηνη πολιορκία της Αμμοχώστου από τους Τούρκους, καθώς εκεί βρισκόταν και η μοναδική είσοδος από τη στεριά, η Πύλη της Ξηράς ή Πύλη της Λεμεσού. Η ισχύς των τειχών σε συνδυασμό με την αποφασιστικότητα και τη γενναιότητα της φρουράς της πόλης υπό τον Μαρκαντώνιο Βραγαδίνο επέτρεψε στους υπερασπιστές της να αμυνθούν αποτελεσματικά για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα εναντίον των πολυπληθέστερων Οθωμανών Τούρκων.

Σε χαλκογραφία το λιμάνι της Αμμοχώστου, από βιβλίο του Όλφερτ Ντάπερ. Διακρίνεται ο Πύργος του Οθέλλου, που προστάτευε την είσοδο του λιμανιού.

1

Η είσοδος του Πύργου του Οθέλλου με το λιοντάρι της Βενετίας πάνω από την αψίδα.

2

3

4

5

Στα τείχη υπήρχαν διάδρομοι και ράμπες που χρησιμοποιούσαν οι υπερασπιστές τους τόσο για γρήγορη μετάβαση προσωπικού όσο και για μεταφορά πυροβόλων και πολεμικού υλικού, όπου παρίστατο ανάγκη κατά την άμυνά τους εναντίον των πολιορκητών. Η τάφρος που τα περιέβαλλε, όταν ήταν πλημμυρισμένη με θαλασσινό νερό, καθιστούσε πρακτικά αδύνατη την προσέγγιση στα τείχη εκτός μέσω των σημείων εισόδου, την Πύλη της Ξηράς (φ. 4) και την Πύλη της Θάλασσας (Porta Del Mare) (φ. 5), τα οποία είχαν ενισχυμένες αμυντικές δυνατότητες.

6

Συλλογή Πολιτιστικού Ιδρύματος Τράπεζας Κύπρου: φ. 1
Αρχείο Τρύφωνα Παπαγιάννη: φ. 2, 3, 4, 5, 6

Τείχη και φρούρια των περιόδων της Φραγκοκρατίας και της Ενετοκρατίας

Τα κάστρα του Κολοσσίου, της Πάφου και της Κερύνειας

Το κάστρο του Κολοσσίου στα δυτικά της Λεμεσού είναι ένα χαρακτηριστικό και διατηρημένο σε εξαιρετική κατάσταση παράδειγμα της οχυρωματικής αρχιτεκτονικής των Λατίνων επικυρίαρχων της Κύπρου. Κτίστηκε το 1210 από το τάγμα των Ιωαννιτών μοναχών, των οποίων το οικόσημο εμφανίζεται μαζί με τα οικόσημα του βασιλείου της Κύπρου στην ανατολική εξωτερική πλευρά του πύργου. Το κάστρο αποτέλεσε κέντρο των δραστηριοτήτων των Ιωαννιτών μοναχών με διάλειμμα μόνο λίγων χρόνων (1306-1313), όταν είχε περιέλθει στην κατοχή των Ναϊτών ιπποτών. Έδρα της ανώτερης στρατιωτικής διοίκησής τους (Commanderie), συνοδευόταν από τεράστιες και εύφορες εκτάσεις, καθώς και εγκαταστάσεις επεξεργασίας γεωργοκτηνοτροφικών προϊόντων. Από τα οινοποιεία των Ιωαννιτών προήλθε και ανάλογα ονομάστηκε το γνωστό ηδύποτο κρασί, η κουμανταρία. Τα έσοδα από την παραγωγή προϊόντων τους, το εμπόριο και από τα αρδευτικά δικαιώματα κατέληγαν στο τάγμα. Από το κάστρο το τάγμα, πέρα από την άσκηση διοίκησης, ήταν σε θέση να υπερασπιστεί την περιουσία που του είχε παραχωρηθεί, αλλά και να συνδράμει στη συλλογική άμυνα του νησιού.

Το κάστρο της Πάφου αντικατέστησε παλαιότερο βυζαντινό οχυρό στην περιοχή. Κτισμένο τον 13ο αι. από τους Λουζινιάν, εφάπτεται στη θάλασσα, έχει μόνο μια είσοδο στα ανατολικά και ουσιαστικά αποτελείται από έναν μεγάλο πύργο με έγκλειστη αυλή.

Στο κάστρο της Κερύνειας οι Λουζινιάν έκαναν επιδιορθώσεις και προσθήκες επί του προϋπάρχοντος βυζαντινού, το οποίο ενισχύθηκε περαιτέρω από τους Ενετούς με επιχώσεις, προμαχώνα, κρεμαστή γέφυρα και πύργους στις γωνιές. Παρά ταύτα, έπεσε γρήγορα και εύκολα το 1570 στα χέρια των Τούρκων.

1

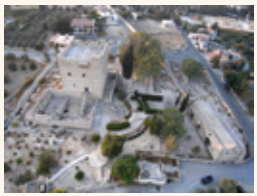
2

Το κάστρο του Κολοσσίου.

3

4

Το κάστρο της Πάφου.

5

6

7

Το κάστρο της Κερύνειας.

www.wikipedia.com: φ. 1
Αρχείο Τμήματος Αρχαιοτήτων: φ. 2, 5
Αρχείο Γιώργος Φιλοθέου: φ. 3, 4
Αρχείο Τρύφωνα Παπαγιάννη: φ. 6
Φωτογραφία του Alexander Savin: φ. 7

Μουσική

Στην πορεία της μακραίωνης ιστορίας της η Κύπρος υπήρξε σημείο συνάντησης και αλληλεπίδρασης διάφορων πολιτισμών. Αυτή η διαπολιτισμικότητα εντοπίζεται και στον τομέα της μουσικής τέχνης στη λατινοκρατούμενη Κύπρο του 12ου-16ου αι., όπου η συνάντηση του πολιτισμού της Ανατολής και του πολιτισμού της Δύσης οδήγησε στην παραγωγή συνθέσεων στις οποίες συνυπάρχουν στοιχεία και από την ανατολική και από τη δυτική μουσική παράδοση.

Σωζόμενο παράδειγμα αυτής της ώσμωσης ανατολικών και δυτικών στοιχείων στη μουσική παραγωγή αποτελεί ο μουσικός κώδικας της Κύπρου (μουσικό χειρόγραφο με αριθμό J.II.9 της Εθνικής Πανεπιστημιακής Βιβλιοθήκης του Τορίνο). Όπως καταγράφει η δρ Άγγελ Νικολάου Κονναρή στην εισήγησή της με τίτλο «"Εναν πτωχόν νησσίν και ορφανόν ρηγάτον..., θεμελιωμένον απάνω εις μίαν πέτραν μέσα εις την θάλασσαν, και τριγυρισμένον από τους απίστους Τούρκους και Σαρακηνούς": Η μεσαιωνική Κύπρος (τέλος 4ου-τέλος 16ου αι.)», «[…]το μουσικό χειρόγραφο με αριθμό ταξινόμησης J.II.9 […] αποτελεί μοναδικό δείγμα δυτικής πολυφωνικής μουσικής που συνετέθη ειδικά για την αυλή των Λουζινιάν και ενσωματώνει πολλά από τα ιδεολογικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά της κυπριακής κοινωνίας της εποχής. […]
Η συμπερίληψη σε μία συλλογή πολυφωνικών έργων ακολουθιών για τη λατινική εκκλησία του Αγίου Ιλαρίωνα και της Αγίας Άννας, που είναι γραμμένες σε μονοφωνική ψαλμωδία και προέρχονται από την ορθόδοξη λατρεία, δείχνει την αμφίδρομη γοητεία που ασκούσαν στους Έλληνες και τους Φράγκους του νησιού η μονοφωνία της βυζαντινής και η πολυφωνία της λατινικής ψαλτικής».

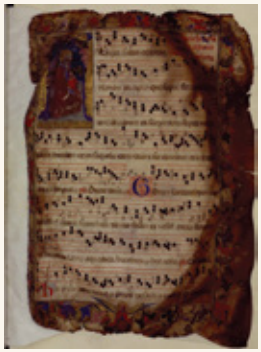
1

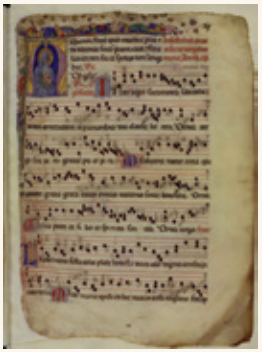
2

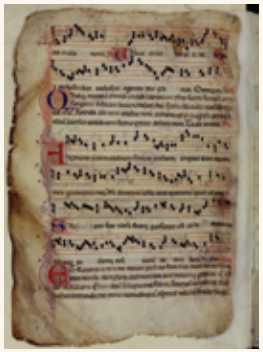
3

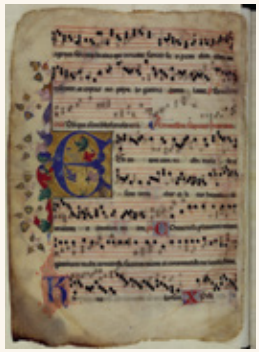
4

Φωτογραφίες σελίδων του χειρογράφου του μουσικού κώδικα της Κύπρου.

Ο μουσικός κώδικας της Κύπρου πιστεύεται ότι γράφτηκε μεταξύ των ετών 1413-1434 και αποτελεί πολύτιμη πηγή πληροφοριών για την πολυφωνική μουσική της μεσαιωνικής Ευρώπης. Αποτελείται από 159 δέσμες φύλλων με έγχρωμες μινιατούρες και απαρτίζεται από πέντε διακριτά μέρη, εκ των οποίων μερικά έχουν χαρακτήρα καθαρά θρησκευτικό, ενώ άλλα περιλαμβάνουν κοσμικές συνθέσεις, όπως μπαλάντες βιρελάι και ροντό. Η πατρότητα των έργων και η εικονογράφηση του χειρογράφου παραμένουν άγνωστα. Εικάζεται ότι αυτός που συγκέντρωσε και επιμελήθηκε τα διάφορα μέρη ήταν μουσικός στην αυλή των Λουζινιάν με καταγωγή από τη βόρεια Γαλλία και ίσως να πρόκειται για τον Jean Hanelle, ο οποίος το 1436 αναφέρεται ως υπεύθυνος για τη μουσική του κυπριακού βασιλείου.

Κειμενικά στοιχεία υποδεικνύουν ότι το έργο παραγγέλθηκε από τον βασιλιά Ιανό (1375-1432). Το 1432 είχε συμφωνηθεί ο γάμος της Άννας Λουζινιάν, κόρης του βασιλιά Ιανού, με τον Λουδοβίκο, γιο του δούκα της Σαβοΐας. Η νύφη απέπλευσε με πολυάριθμη συνοδεία για τη Βενετία και κατέληξε στην πρωτεύουσα της Σαβοΐας Chambéry, όπου τελέστηκαν με μεγαλοπρέπεια οι γάμοι. Μέρος της πλούσιας και πολυσυζητημένης προίκας της Άννας αποτέλεσε και ο μουσικός κώδικας, το πολυτελές αυτό μουσικό χειρόγραφο, το οποίο έκτοτε βρίσκεται στην Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη του Τορίνο. Ο μουσικός κώδικας είχε φιλοξενηθεί πρόσφατα στο Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο Λευκωσίας.

Italian Ministry of Cultural Heritage and Activities, National University Library of Turin: φ. 1, 2, 3, 4

Οι ασσίζες του βασιλείου της Ιερουσαλήμ και της Κύπρου

Οι ασσίζες του βασιλείου της Ιερουσαλήμ και της Κύπρου ήταν νομικά κείμενα που συντάχθηκαν κατόπιν οδηγιών των Φράγκων ηγεμόνων των δύο βασιλείων. Τα νομοθετικά αυτά κείμενα καθόριζαν τις σχέσεις τόσο μεταξύ του ηγεμόνα και των μελών της άρχουσας τάξης (οι λεγόμενες ασσίζες της Υψηλής Αυλής) όσο και τις σχέσεις μεταξύ των αστών (οι επονομαζόμενες ασσίζες της Χαμηλής Αυλής ή ασσίζες της Βουργεσίας, κατά παράφραση της γαλλικής λέξης «bourgeois» που σημαίνει αστός). Πραγματοποιώντας μια προσέγγιση της δικαιοσύνης με βάση την κοινωνική τάξη, οι ασσίζες δεν επεισέρχονταν σε θέματα εκκλησιαστικού δικαίου, εκκλησιαστικής πειθαρχίας, γάμου ή υποθέσεων ιδιωτικού δικαίου που αφορούσαν αποκλειστικά τον ελληνικό πληθυσμό της Κύπρου.

Σύμφωνα με τον Άντρο Παυλίδη (Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια, τόμ. 3) και οι δύο αυτοί κώδικες γράφτηκαν την πρώτη φορά στα γαλλικά κατά τον 12ο αι. στα Ιεροσόλυμα κατ' εντολή του βασιλιά Γοδεφρίγου Βουιλλώνος. Τη σύνταξή τους ανέλαβαν τα μέλη επιτροπής, εκπρόσωποι του κλήρου και του στρατού. Προς εφαρμογή των διατάξεων των νόμων αυτών ιδρύθηκαν αντίστοιχα δικαστήρια. Ένα υπό την προεδρία του εκάστοτε βασιλέα, το οποίο δίκαζε τις διαφορές ανάμεσα στους ευγενείς και τους διάφορους τιτλούχους με βάση τον πρώτο κώδικα, και ένα δικαστήριο με πρόεδρο τον βασιλικό επίτροπο, το οποίο δίκαζε τις διαφορές μεταξύ των αστών, εφαρμόζοντας τον δεύτερο κώδικα.

Ο Άντρος Παυλίδης επίσης αναφέρει ότι ο όρος προέρχεται από τη γαλλική λέξη «assissiae» που σημαίνει συνεδριάσεις, συγκεκριμένα συνεδριάσεις δικαστηρίου και συνεπακόλουθα έφτασε να σημαίνει το ίδιο το δικαστήριο. Ο ίδιος επισημαίνει ότι η πρόθεση των συντακτών ήταν να μεταφέρουν κωδικοποιημένο το ισχύον δίκαιο της εποχής, ώστε να βοηθήσουν αυτούς που ασχολούνταν με την απονομή δικαιοσύνης. Κατά συνέπεια στις ασσίζες δεν περιλαμβάνεται ούτε τεχνική διάρθρωση ούτε σταθερή ορολογία, αλλά αντίθετα δίνονται γενικές κατευθύνσεις, παραδείγματα και χρησιμοποιείται περιπτωσιολογία.

Μετά την κατάληψη της Ιερουσαλήμ από τον Σαλαντίν τα κείμενα των ασσιζών καταστράφηκαν. Κατά τον 13ο αι. διάσημοι νομικοί της εποχής, κυρίως ο Φίλιππος της Ναβάρρας και ο Ιωάννης Ιβελίνος, επανασυνέταξαν τον πρώτο κώδικα στα γαλλικά, ενώ ο δεύτερος, ο οποίος φαίνεται ότι γράφτηκε νωρίτερα από τον πρώτο σε αυτή τη δεύτερη έκδοση, συντάχθηκε από άγνωστο συγγραφέα.

Οι ασσίζες ίσχυαν τόσο στο βασίλειο της Ιερουσαλήμ όσο και στο βασίλειο της Κύπρου. Ιδιαίτερης σημασίας είναι το ότι οι ασσίζες της Χαμηλής Αυλής μεταφράστηκαν στη δημώδη κυπριακή, το πιθανότερο στις αρχές του 13ου αι., κατά τη βασιλεία του Ούγου Α΄ (1205–1218).

Είναι οι μόνες που μεταφράστηκαν, καθότι αφορούσαν και μέρος του ελληνόφωνου πληθυσμού της Κύπρου σε αντίθεση με τις ασσίζες της Υψηλής Αυλής που αφορούσαν μόνο τη γαλλόφωνη άρχουσα τάξη. Το κείμενο των ασσιζών στην κυπριακή διάλεκτο, πέρα από την αξία του ως ιστορικού και νομικού κειμένου, αποτελεί εξαίρετο δείγμα της διαλέκτου της εποχής τόσο από γλωσσολογικής άποψης όσο και για κατανόηση της ιστορικής της εξέλιξης.

Η φιλοσοφία του δικαίου των ασσιζών βασιζόταν στα φεουδαρχικά έθιμα της Γαλλίας, όμως, όπως επισημαίνει ο Νικόλας Κουρέας στο βιβλίο του «The Assizes of the Lusignan Kingdom of Cyprus», οι ασσίζες της Χαμηλής Αυλής, καθότι συντάχθηκαν στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, είχαν σε μεγάλο βαθμό επηρεαστεί από το βυζαντινορωμαϊκό δίκαιο και τις παραδόσεις που ίσχυαν στην περιοχή όπου εφαρμόζονταν, κυρίως όσον αφορά το οικογενειακό, το περιουσιακό και το κληρονομικό δίκαιο. Όπως επίσης μας πληροφορεί ο Άντρος Παυλίδης, οι διατάξεις των ασσιζών της Χαμηλής Αυλής δεν ακολουθούν κάποια ξεκάθαρη, συστηματική κωδικοποίηση. Παρατίθενται ανάμικτα και αφορούν την οργάνωση και απονομή της δικαιοσύνης, το αστικό δίκαιο και τις συμβάσεις πώλησης, τα δάνεια, τις εγγυήσεις και μερικές διατάξεις ναυτικού δικαίου. Αναφέρονται επίσης διατάξεις που αφορούν τη μίσθωση πραγμάτων, εργασίας ή έργου, διαθήκης, κληρονομιάς και θέματα εταιρειών. Υπάρχουν επίσης διατάξεις που αφορούν τα μέσα απόδειξης, όπως όρκους, μάρτυρες και αποδεικτικά μέσα. Ακολουθούν θέματα οικογενειακού δικαίου, γάμου, δωρεών μεταξύ συζύγων, διαζύγια κ.ά. Υπάρχουν επίσης διατάξεις που αφορούν το κληρονομικό δίκαιο, τη διαδοχή, τα κληροδοτήματα, το εμπράγματο, το ενοχικό, το οικογενειακό, το κληρονομικό και το ποινικό δίκαιο, την απελευθέρωση δούλων, τη σύγκρουση ανάμεσα στο δίκαιο που ισχύει για διαδίκους διαφορετικής φυλής ή θρησκεύματος, φορολογικές διατάξεις και άλλες περιπτώσεις που τυχόν να τεθούν ενώπιον του δικαστηρίου.

1

2

Χειρόγραφα από τις ασσίζες του βασιλείου της Κύπρου και της Ιερουσαλήμ από την Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας.

3

Εξώφυλλο του βιβλίου του Νικόλα Κουρέα, "The Assizes of the Lusignan Kingdom of Cyprus", Nicosia 2002, Cyprus Research Centre, Texts and Studies in the History of Cyprus XLII.

Ιστορία της Κύπρου, τόμ. Ε΄, Μεσαιωνικόν Βασίλειον-Ενετοκρατία, Πίνακες, Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄, Γραφείον Κυπριακής Ιστορίας, Λευκωσία 1996: φ. 1,2

Επιδράσεις στη λογοτεχνία

Ρίμες Αγάπης

Ανώνυμη κυπριακή συλλογή λυρικής ποίησης του 16ου αι., αποτελούμενη από 156 ποιήματα σε κυπριακή διάλεκτο της εποχής, από τα οποία τα 23 είναι μεταφράσεις ποιημάτων του Πετράρχη και άλλων οκτώ επιφανών Ιταλών ποιητών. Σε όλα τα ποιήματα είναι διάχυτη, τόσο σε μορφολογικό όσο και σε θεματικό και υφολογικό επίπεδο, η επίδραση της ιταλικής αναγεννησιακής ποίησης και ειδικότερα του πανευρωπαϊκού ρεύματος του πετραρχισμού. Εντυπωσιάζει το πλήθος των στροφικών και μετρικών σχημάτων που εισάγονται για πρώτη φορά στη νεοελληνική ποίηση.
Η πλειονότητα των ποιημάτων έχει ερωτική θεματολογία, ωστόσο θίγονται και άλλα θέματα που επεκτείνουν και εμπλουτίζουν τον θεμελιακά ερωτικό χαρακτήρα αυτού του τόσο σημαντικού επιτεύγματος της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Χειρόγραφο αντίγραφο της συλλογής, που χρονολογικά θεωρείται ότι δεν απέχει κατά πολύ από το πρότυπο, ευρίσκεται στη Μαρκιανή Βιβλιοθήκη της Βενετίας.

Το όνομα του ποιητή παραμένει άγνωστο και έτσι δεν μπορούμε να γνωρίζουμε με βεβαιότητα αν η καταγωγή του ήταν ξενική ή αν ο ποιητής ανήκε σε οικογένεια βγαλμένη από τον λαό της Κύπρου. Ωστόσο, σύμφωνα με διάφορες πηγές, είναι βέβαιο ότι γεννήθηκε στην Κύπρο, που αγαπούσε όπως αγαπά κάποιος τον τόπο του, γνώριζε τέλεια την ιταλική γλώσσα και ήταν μορφωμένος.

Το εξώφυλλο της έκδοσης της Θέμιδος Σιαπκαρά-Πιτσιλλίδου «Ο πετραρχισμός στην Κύπρο, Ρίμες Αγάπης», Αθήνα 1976.

1

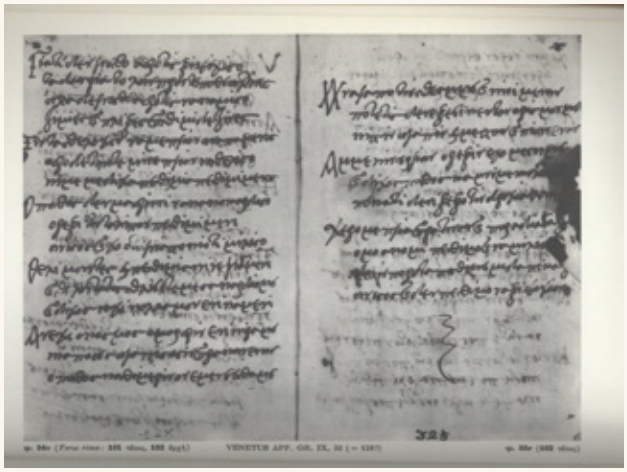

Φ.69v (Barzellete: 117 τέλος, 118 αρχή). VENETUS APP. GR. IX, 32 (+1287). Φ. 70r (118 συνέχεια).

2

Διατί ποτέ μου δεν είδα 'ξ αυτής σου
θάρος να λείψουν τα λαμπρά 'που μένα,
τα ποια μου δώκεν το γλυκύν το δείσ σου
και δεν παύγουν ποτέ καιρόν κανέναν,
διατί δεν με ψηφά στην δούλεψής σου,
μισεύγω από την Κύπρον εις τα ξένα
αμμ' έξευρε όπου πάγω, αγγέλισσά μου,
πάντα μ' εσέν θέλ' είσταιν η καρδιά μου.

Ρίμες Αγάπης, Ποίημα 59.

Θέμις Σιαπκαρά - Πιτσιλλίδου, "Ο Πετραρχισμός στην Κύπρο, Ρίμες Αγάπης", Αθήνα 1976: φ. 1, 2

Επιδράσεις στη λογοτεχνία

Γεώργιος Βουστρώνιος, «Διήγησις κρόνικας Κύπρου»

Ο Γεώργιος Βουστρώνιος ή Τζωρτζής ο Πουστρούς ή Μπουστρούς, όπως αυτοαποκαλείται, ήταν γόνος γαλλικής οικογένειας που βρέθηκε στην Κύπρο κατά την περίοδο της Φραγκοκρατίας και σταδιακά εξελληνίστηκε. Έζησε ανάμεσα στο 1430 και το 1495 κυρίως στη Λευκωσία και θεωρείται μετά τον Λεόντιο Μαχαιρά ο δεύτερος σημαντικός Κύπριος μεσαιωνικός χρονογράφος. Το έργο του «Διήγησις κρόνικας Κύπρου» είναι ένα κυπριακό αναγεννησιακό χρονικό και αποτελεί συνέχεια εκείνου του Λεόντιου Μαχαιρά, παρέχοντας πολύτιμες ιστορικές πληροφορίες για τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στην Κύπρο το δεύτερο μισό του 15ου αι., καθώς και γλαφυρές και λεπτομερείς αναφορές σε σκάνδαλα, μηχανορραφίες, αλλά και εγκλήματα που συντελέστηκαν στην αυλή των τελευταίων Φράγκων βασιλέων της Κύπρου. Το έργο σώζεται σε τρία χειρόγραφα και είναι γραμμένο στο κυπριακό γλωσσικό ιδίωμα της εποχής του συγγραφέα, εμπλουτισμένο με πολλές ξένες λέξεις που μεταποίησε σε ελληνικούς τύπους. Η γλώσσα του διακρίνεται για τη ζωντάνια και την απλότητά της, στοιχεία που παραπέμπουν στον προφορικό λόγο. Έτσι, εκτός από σημαντική ιστορική πηγή, το σύγγραμμα είναι και ανεκτίμητο γλωσσολογικό μνημείο της Κύπρου.

[1] Γεώργιος Βουστρώνιος, «Χρονικόν Κύπρου», Αθήνα 2005, σ. 32-37, ιδ. σ. 35: «…Καί είχαν σουσπέττον τόν Τζορτζήν τον Πουστρού, διότι ήτο δουλευτής του Αποστόλε• καί έρισεν η ρήγαινα καί έγραψάν τόν έναν χαρτίν, λαλώντα, ως εκείνος οπού είναι ψουμάτος, μόναυτα νά βρεθή ομπρός τής κυράς τής ρήγαινας, αλλοίως θέλ' είστεν παράβουλος…»

[2] Γεώργιος Βουστρώνιος, ό.π., σ. 53: «Καί έχοντα καί ο ρήγας επήγε νά φέρη τούς Σαρακηνούς, είπεν τού φρέ Γιλιάμ, νά μηνύση τού Τζορτζή τού Πουστρού είς τήν Αλικήν, διότι ήτον τζιβητάνος, νά φέρη τούς παροίκους καί φραγκομάτους είς τήν χώραν».

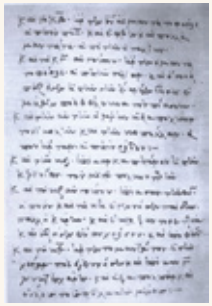
1

2

Σελίδες χειρογράφου του χρονικού του Γεωργίου Βουστρώνιου (αντίγραφα Βρετανικού Μουσείου).

3

Το εξώφυλλο της έκδοσης του έργου του Γεωργίου Βουστρώνιου που έγινε από τον Γιώργο Κεχαγιόγλου (έκδοση Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, Λευκωσία 1997).

«Φιορ δε Βερτού» (η κυπριακή παραλλαγή του έργου «Άνθος των Χαρίτων»)

Το έργο αποτελεί την κυπριακή παραλλαγή του περιώνυμου ιταλικού έργου «Fior di Virtu» των αρχών του 14ου αι., συγγραφέας του οποίου πιθανολογείται ότι ήταν ο Ιταλός μοναχός Tomasso Gozzadini από την Μπολόνια. Πρόκειται για ένα ανθολόγιο με ρήσεις σοφών αρχαίων Ελλήνων και Λατίνων ή πατέρων της Εκκλησίας σχετικά με τη διδασκαλία για τις αρετές και τις κακίες. Αποτελεί ένα από τα πιο πολυδιαβασμένα βιβλία του ευρωπαϊκού Μεσαίωνα, καθώς μεταφράστηκε σε όλες τις ευρωπαϊκές γλώσσες, αφού εθεωρείτο τερπνό και ψυχωφελές ανάγνωσμα. Στα ελληνικά υπήρξαν τρεις ανεξάρτητες μεταφραστικές επεξεργασίες: μία στη δημώδη κοινή ελληνική, μία στη λόγια και μία στην κυπριακή.

Η κυπριακή παραλλαγή σώθηκε σε δύο χειρόγραφα, που ακολουθούν διαφορετική ιταλική παράδοση από αυτή που ακολουθεί η παραλλαγή στη δημώδη κοινή ελληνική. Συγκεκριμένα, το πρότυπο και των δύο χειρογράφων φαίνεται ότι ήταν η έκδοση της Βενετίας του 1474, γραμμένη στο ενετικό ιδίωμα. Αυτή η έκδοση, ή κάποια σύγχρονή της, μπορεί να βρέθηκε στην Κύπρο ακόμα και πριν από την επίσημη εγκατάσταση των Ενετών (1489), ίσως στα χέρια κάποιου κληρικού ή αυλικού, και αποτέλεσε το άμεσο πρότυπο για τον κοινό πρόγονο των δύο χειρογράφων. Για το ένα από τα δύο χειρόγραφα φαίνεται πως ο αντιγραφέας ήταν ο ιερέας Λουκάς Ντορίγιας, που πρέπει να ήταν Κύπριος. Το κείμενο είναι γραμμένο στο ομιλούμενο κυπριακό ιδίωμα της εποχής. Παρ' όλο που ο Κύπριος μεταφραστής χρησιμοποιεί πλούσιο γλωσσικό υλικό από τη γαλλική και κυρίως την ιταλική και παρά την προσκόλληση στο ξενόγλωσσο λεξιλόγιο του πρωτοτύπου, χρησιμοποιεί και συνώνυμες ελληνικές λέξεις.

4

Το εξώφυλλο της έκδοσης της κυπριακής παραλλαγής του έργου από τις Ελένη Κακουλίδη-Πάνου και Κομνηνή Δ. Πηδώνια (έκδοση Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, Λευκωσία 1994).

Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια, τόμ. 4, σ. 99: φ. 1
Ιστορία της Κύπρου, τόμ. Ε΄, Μεσαιωνικόν Βασίλειον-Ενετοκρατία, Πίνακες, Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄, Γραφείον Κυπριακής Ιστορίας, Λευκωσία 1996: φ. 2

Επίδραση των Λατίνων στο κυπριακό γλωσσικό ιδίωμα

Όπως είναι φυσικό, η μακραίωνη παρουσία των Λατίνων στο νησί άφησε το αποτύπωμά της και στο κυπριακό γλωσσικό ιδίωμα, εμπλουτίζοντας την κυπριακή με εκατοντάδες λέξεις που έλκουν την καταγωγή τους από τις περιόδους της Φραγκοκρατίας και της Ενετοκρατίας. Ενδεικτικά παρατίθενται λίγες μόνο από αυτές:

Α
Αβάντζον: κέρδος, όφελος (ιταλικά: avanzo)
Αβέρτα: ελεύθερα, ασταμάτητα (ενετικά: averto)
Αμπάλατος: κουφιοκέφαλος (γαλλικά: emballer)
Αμπούλα: φιάλη (ιταλικά: ampolla)
Αμπούστα: θήκη με καπάκι (ιταλικά: busta)
Αξαμώννω: αναμετρώ (λατινικά: examinare)

Β
Βαζάνιν: μελιτζάνα (ισπανικά: berenjena)
Βέρικον: γνήσιο (ιταλικά: vero)
Βέρκα: ραβδί (ιταλικά: verga)
Βλαντζίν: συκώτι (γαλλικά: flanc)
Βολίτζιν: δοκάρι (γαλλικά: volige)
Βούκκα: μάγουλο (λατινικά: bucca)
Βρουλλίν: πλεξούδα (γαλλικά: vriller)

Γ
Γραδέλλα: σχάρα (ιταλικά: gratella)
Γρίλλια: περσίδα (γαλλικά: grille)
Γρόσιν: νόμισμα (ιταλικά: grosso)
Γρούτα: χυλός (λατινικά: grutellum, γαλλικά: gruel, gruau)

Ε
Εϊβα: στην υγειά (ιταλικά: evviva)

Ζ
Ζαλατίνα: πηκτή (γαλλικά: gelatine)
Ζάμπα: κνήμη (γαλλικά: jambe, ιταλικά: gamba)

Κ
Καδένα: αλυσίδα (ενετικά: cadena)
Καλάρω: καλοπιάνω (ιταλικά: calare)
Καλλικώννω: πεταλώνω (λατινικά: caliga)
Καντζέλλιν: κάγκελο (λατινικά: cancellum, ιταλικά: cancello)
Καράολος: σαλιγκάρι (ενετικά: caragol, ιταλικά: caracollo, ισπανικά: caracol)
Κουέλλα: προβατίνα (λατινικά: codella)
Κούννα: ξηρός καρπός (λατινικά: cunnus, ιταλικά: conno)
Κρεπάρω: σκάω (ιταλικά: crepare)

Λ
Λάντα: λιμνίσκος νερού (ιταλικά: landa)
Λαπόρτον: κλήση τροχαίας (ιταλικά: rapporto)
Λασμαρίν: δεντρολίβανο (ιταλικά: rosmarino)
Λόττα: γουρούνι (λατινικά: lutum, αραγωνικά: latón)
Λοτταρία: λαχείο (ιταλικά: lotteria)

Μ
Μανιβέλλα: στρόφαλος (γαλλικά: manivelle)
Μάππα: μπάλα (λατινικά: mappa)
Μασέλλα: σαγόνι (ιταλικά: mascella)
Μάτσα: δεσμίδα (ενετικά: mazzo)
Ματσικόρυδον: νάρκισσος ο κυπελλοφόρος (ιταλικά: mazza corruda)
Μέσσιος: μιγάς (γαλλικά: métis)
Μυλλός: νωτισμένος (γαλλικά: mouillé)

Ν
Νέττος: καθαρός (ιταλικά: netto)
Νούννος: ανάδοχος (λατινικά: nonnus)

Ξ
Ξόμπλια: πλουμίδια (λατινικά: exemplum)

Ο
Οκέλλα: μεγάλο σπίτι (λατινικά: cellacum)

Π
Παπίλλαρος: το πρώιμο μεγάλο σύκο (ιταλικά: papilla)
Παπίρα: πάπια (ιταλικά: papera)
Πίκκα: κάκιωμα, πείσμα (ιταλικά: picca)
Πότσα: μπουκάλι (ενετικά: bozza, ιταλικά: boccia)
Πούγγα: τσέπη (λατινικά: punga)
Πούζα: η κήλη (ιταλικά: buzzo)
Πούλλα: χαϊδευτικά για νεαρές κοπέλες ή μικρά κορίτσια, μικρή κότα, νεαρός βλαστός, πουλάρι (λατινικά: pullus)
Πουλουστρίνα: πρωτοχρονιάτικος μπουναμάς (ιταλικά: bella-strenna)
Πουνιά: γροθιά (ενετικά: bugna)
Πρότσα: πιρούνι (λατινικά: procella, γαλλικά: broche)

Ρ
Ρέμπελος: αλήτης (ενετικά: rebelo)
Ρέντα: λαχανόκηπος, τύχη στα χαρτιά (ιταλικά: rendita, γαλλικά: rende)
Ρέουλα: τάξη, σειρά (ιταλικά: regola)
Ρομανίσιν: ασφάλιστρο θύρας (λατινικά: romanense)

Σ
Σσιεπέττος: όπλο κυνηγετικό (ενετικά: schiopetto)
Σίκλα: κουβάς (λατινικά: situla)
Σκάμνος: στασίδι (λατινικά: scamnum)
Σκάπουλλος: εργένης (ιταλικά: scapolo)
Σκαρπάρης: παπουτσής (ενετικά: sgarbar)

Τ
Τραττάρω: κερνώ (ιταλικά: trattare)
Τσάππα: σκαπάνι, δοκάρι (ενετικά: zapa, ιταλικά: zappa)
Ττάππος: πώμα μπουκάλας (ιταλικά: tappo)
Ττόκκα: χειραψία (ιταλικά: tocco)

Φ
Φαλλαρισμένος: σαστισμένος, μπερδεμένος (ιταλικά: fallare)
Φκιόρον: λουλούδι (ιταλικά: fiore)
Φλαούνα: κυπριακό πασχαλινό έδεσμα (γαλλικά: flaon)
Φουντάνα: βρύση (ιταλικά: fontana)

Τοπωνύμια που συνδέονται με τα χρόνια της Φραγκοκρατίας και της Ενετοκρατίας

Η μελέτη των τοπωνυμίων ενός τόπου αποτυπώνει την ιστορία του, αφού οι μεταβολές στην ονομασία των πόλεων και των χωριών του, των βουνών, των ποταμών και άλλων τοποθεσιών δεν οφείλονται μόνο σε γλωσσικούς κανόνες, αλλά και στις εκάστοτε ιστορικές περιστάσεις. Οι εθνικές επαφές ενός λαού, καθώς και η κατάκτησή του από άλλο λαό επιφέρουν μεταβολές στα γεωγραφικά ονόματα της επικράτειάς του.

Αρκετά τοπωνύμια της Κύπρου παραπέμπουν στις περιόδους της Φραγκοκρατίας και της Ενετοκρατίας. Σε αυτό το διάστημα ιπποτικά τάγματα, Φράγκοι και Ενετοί άρχοντες έδωσαν τα ονόματά τους στις γαίες που είχαν υπό την κατοχή τους. Κάποια τοπωνύμια σχηματίστηκαν από φράγκικες ή ενετικές λέξεις και άλλα συνέδεσαν το όνομά τους με τη θρυλική Ρήγαινα της Κύπρου. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί και η αλλοίωση κάποιων ελληνικών τοπωνυμίων λόγω παράφρασής τους κατά τη χρήση τους από τους Φράγκους.

Το Σπιτάλι στη Λεμεσό φαίνεται να πήρε το όνομά του από το τάγμα των Hospitaliers, των Ιωαννιτών ιπποτών, οι οποίοι ονομάζονταν και Σπιταλιώτες, και το χωριό Τέμπλος από το τάγμα των Templiers, των Ναϊτών ιπποτών. Το Κάρμι πιθανόν να πήρε το όνομά του από το μοναχικό τάγμα των Carmes, των Καρμηλιτών μοναχών, και το Φρένναρος από τους Freres Mineures, τους Φραγκισκανούς μοναχούς που κατείχαν το μοναστήρι της Παναγίας της Χορτακιώτισσας και ονομάζονταν Φρεμενούριοι. Μια άλλη εκδοχή για την προέλευση του ονόματος του Φρεννάρους στηρίζεται στην ετυμολογία της γαλλικής λέξης «frenaria» από τις λέξεις «frere» (μοναχός) και «aria» (περιοχή), η οποία δηλώνει την περιοχή στην οποία κατοικούσαν μοναχοί.

Σπάνιος χάρτης της Κύπρου, ο οποίος εκδόθηκε στη Ρώμη το 1560. Σε αυτόν χρησιμοποιούνται ζωγραφικά σύμβολα και τοπωνύμια. Η Λευκωσία απεικονίζεται εντός των τετράγωνων πύργων των οχυρωματικών έργων των Φράγκων, τα οποία κατεδάφισαν οι Ενετοί το 1567.

1

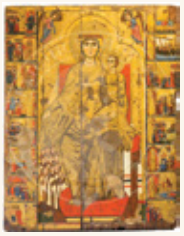

Εικόνα της Παναγίας του 1820 από την εκκλησία του Αγίου Κασσιανού στη Λευκωσία. Κάτω αριστερά απεικονίζονται Καρμηλίτες μοναχοί.

2

Ερείπια της εκκλησίας του μοναστηριού του Αγίου Φραγκίσκου των Φραγκισκανών μοναχών στην Αμμόχωστο.

3

4

5

Φωτογραφίες του ναού της Παναγίας της Χορτακιώτισσας από το μη σωζόμενο ομώνυμο μοναστήρι στην περιοχή Φρεννάρους- Σωτήρας. Η πρώτη φωτογραφία είναι του 1945 και η δεύτερη απεικονίζει τον ναό σήμερα, μετά τα έργα συντήρησής του και ανάπλασης του χώρου.

6

7

Ιππότες και κληρικός του τάγματος των Ιωαννιτών ιπποτών. Στα ενδύματά τους διακρίνεται ο σταυρός του τάγματος, λευκός με οκτώ μύτες.

8

Το οικόσημο του τάγματος των Καρμηλιτών μοναχών.

9

10

Απεικόνιση Ναϊτών ιπποτών σε ξυλόγλυπτο και η σφραγίδα του τάγματος. Σύμβολο του τάγματος ο κόκκινος σταυρός.

Συλλογή Πολιτιστικού Ιδρύματος Τράπεζας Κύπρου: φ. 1
Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄: φ. 2
Παυλίδης Άντρος, 1993. Η Κύπρος ανά τους αιώνες μέσα από τα κείμενα ξένων επισκεπτών της: φ. 3
Αρχείο Τμήματος Αρχαιοτήτων: φ. 4
Αρχείο Γιώργος Φιλοθέου: φ. 5
www.newadvent.org: φ. 6
www.ancient.eu/image/9115: φ. 7
https://en.wikipedia.org: φ. 8
https://virily.com/culture: φ. 9
https://upload.wikimedia.org: φ. 10

Τοπωνύμια που συνδέονται με τα χρόνια της Φραγκοκρατίας και της Ενετοκρατίας

Το χωριό Αγγολέμι πήρε το όνομά του είτε από κάποιον ευγενή από το Angouleme της Γαλλίας είτε από τον Λατίνο Πατριάρχη Αντιοχείας Pierre d' Angouleme, ο οποίος κατείχε το χωριό Λαγουδερά ως κτήμα του θρόνου του και πιθανόν να ίδρυσε έπαυλη ή σκήτη στην περιοχή όπου σήμερα βρίσκεται το Αγγολέμι.

Η Αγλαντζιά, η οποία είχε κατοικηθεί προς το τέλος της Φραγκοκρατίας, φαίνεται να πήρε το όνομά της από το επίθετο της φραγκικής οικογένειας Glange, στην οποία ανήκε ολόκληρη η περιοχή.

Ο Αναβαργός εικάζεται ότι πήρε το όνομά του είτε από τον Philippe de Navara είτε από την οικογένεια de Novare. Κάποιοι μελετητές εικάζουν πως ο Λαζανιάς πήρε το όνομά του από τη βασιλική οικογένεια των Λουζινιάν, είτε επειδή το χωριό αποτελούσε φέουδο της εν λόγω οικογένειας, αν και κάτι τέτοιο δε μαρτυρείται στον κατάλογο με τα φραγκικά φέουδα, είτε επειδή η βασιλική οικογένεια διατηρούσε εξοχικό κτήμα εκεί.

Ο Λατούρος, περιοχή στον Μαζωτό, φαίνεται να πήρε το όνομά του από κτήμα που διατηρούσε ο οίκος de la Tour. Ο Βουστρώνιος μνημονεύει τον σιρ Νικόλ Τελατούρ.

Το Σιγχαρί στην Κερύνεια πιθανόν να πήρε το όνομά του από κάποιον σιρ Χάρρην, όπως η τοποθεσία «Σιρ Φούκου» στην Κλήρου από τον sire Fouque Guomen. Ομοίως και το χωριό Τερσεφάνου εικάζεται πως πήρε το όνομά του από κάποιον σιρ Στέφανο.
Η ονομασία του χωριού Τάλα θεωρείται ότι προήλθε από την οικογένεια των d' Avila, του χωριού Τενούρι από την οικογένεια de Nores και του χωριού Φικάρδου από τον Messer Tomaso Phicardo.

Η τοποθεσία «Τέντας» στο Όμοδος σώζει το όνομα της οικογένειας των Tenda, από την οποία κατάγεται ο Nicolas de Tenda, ο οποίος χειροτονήθηκε Λατίνος επίσκοπος Αμμοχώστου το 1427.

1 Το οικόσημο της οικογένειας των Λουζινιάν στο κατεχόμενο κάστρο της Κερύνειας.

2 Το οικόσημο της οικογένειας των Λουζινιάν στο παλάτι των Λουζινιάν στην κατεχόμενη Λευκωσία.

3 Το χωριό Λαζανιάς.

4 Το οικόσημο της φραγκικής οικογένειας de Nores στο μεσαιωνικό κάστρο της Λάρνακας.

«Κ' εκείνες τες ημέρες ευρίσκετον ένας παίδιος, ονόματι Καλόγηρος. Ο ποιος ήτον παροίκος από την Τριμιθουσίαν, τον ποίον ελευθερώσεν ο σιρ Νικόλ Τελατούρ.»

Γεώργιος Βουστρώνιος, Διήγησις Κρονίκας Κύπρου.

5 Άποψη του μεσαιωνικού χωριού Φικάρδου.

Αρχείο Τμήματος Αρχαιοτήτων: φ. 1
Αρχείο Γιώργος Φιλοθέου: φ. 2
Pixabay, Dimitris Vetsikas: φ. 3, 5
Αρχείο Βουλής των Αντιπροσώπων: φ. 4

Τοπωνύμια που συνδέονται με τα χρόνια της Φραγκοκρατίας και της Ενετοκρατίας

Χάρτης του Ενετού χαρτογράφου Giovanni Francesco Camocio, ο οποίος τυπώθηκε το 1566. Παρείχε τις πιο ενημερωμένες χαρτογραφικές πληροφορίες για την Κύπρο μέχρι το τέλος της Ενετοκρατίας.

1

Λέξεις γαλλικής ή ιταλικής προέλευσης, τις οποίες άκουε ο λαός να αποδίδονται στα κτήματα από τους Φράγκους ή Ενετούς ιδιοκτήτες τους, καθόρισαν την ονομασία ορισμένων τοπωνυμίων.

Η ονομασία του χωριού Αγκαστίνα πιθανόν να προέρχεται από τη γαλλική λέξη «guastine», που δηλώνει την άγονη γη. Όπως σημειώνει ο Σίμος Μενάρδος, όντως τέτοιο είναι το έδαφος του χωριού Αγκαστίνα, το οποίο κείται ανάμεσα στις εύφορες γαίες της Μεσαορίας. Το α- προτάσσεται στο «γκαστίνα» για λόγους ευφωνίας, αφού οι Κύπριοι δεν μπορούν να προφέρουν εύκολα στην αρχή της λέξης τα b, d, g.

Η Αχέλεια στην Πάφο πήρε την ονομασία της από τη γαλλική λέξη «eschelle», που δηλώνει το λιμάνι ή την αποβάθρα. Πιθανόν στα χρόνια της Φραγκοκρατίας να υπήρχε στην περιοχή ένα μικρό αγκυροβόλιο.

Η Κοντέα, όπως εικάζει ο Σίμος Μενάρδος, δηλώνει τον χώρο διαμονής ενός vicomte, που στη γαλλική δηλώνει τον υποκόμη, όπως μαρτυρούν τα ερειπωμένα κτίρια και τα μεγάλης ηλικίας δέντρα στην περιοχή.

Το χωριό Μάσαρι κοντά στη Μόρφου πήρε το όνομά του από τις λέξεις «massa», «massari», «massara», τις οποίες χρησιμοποιούσαν οι Φράγκοι, για να αναφερθούν στις αγροτικές επαύλεις.

Το αββαείο του Μπέλαπαϊς πήρε το όνομά του από το γαλλικό «abbaye de la paix», που σημαίνει «μοναστήρι της ειρήνης». Σταδιακά γύρω από το αββαείο χτίστηκε το ομώνυμο χωριό, το κατεχόμενο σήμερα Μπέλαπαϊς.

Η Αμμόχωστος είναι γνωστή διεθνώς μέχρι σήμερα με τη μη ελληνική ονομασία «Famagusta», την οποία της απέδωσαν οι Φράγκοι. Σύμφωνα με τον Στέφανο Λουζινιάν, οι Λατίνοι ετυμολογούσαν το «Famagusta» από το «fama Augusti», δηλαδή «φήμη του Αυγούστου», σε ανάμνηση της νίκης του Αυγούστου εναντίον του Αντωνίου και της Κλεοπάτρας στο Άκτιο το 31 π.Χ.

Η ονομασία του χωριού Καζάφανι προέρχεται από το «Καζά Μπιφάν» (Casal Pifani), είναι δηλαδή το «χωριό του Αγίου Επιφανίου». Ομοίως, το χωριό Σανταλλάρης πήρε το όνομά του από παράφραση του «Άγιος Ιλαρίωνας» (Saint Hilarion) και η τοπεθεσία «Σαντενί» δυτικά της Μόρφου από παράφραση του «Άγιος Διονύσιος» (Saint Denis), των οποίων ναοί υπήρχαν στις πιο πάνω περιοχές.

2

Το αββαείο του Μπέλαπαϊς στην κατεχόμενη επαρχία Κερύνειας. Το μοναστήρι χτίστηκε μεταξύ 1198 και 1205 από τους ιππότες του τάγματος του Αυγουστίνου, που ήρθαν από την Ιερουσαλήμ μετά την κατάληψή της από τους Άραβες, και ήταν αφιερωμένο στον Άγιο Αυγουστίνο.

3

Η οικία του Φράγκου διοικητή.

4

Το ενετικό παλάτι στην Αμμόχωστο.

Συλλογή Πολιτιστικού Ιδρύματος Τράπεζας Κύπρου: φ. 1
Αρχείο Τμήματος Αρχαιοτήτων: φ. 2
Αρχείο Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών: φ. 3, 4

Τοπωνύμια που συνδέονται με τα χρόνια της Φραγκοκρατίας και της Ενετοκρατίας

Η ονομασία ενός γεωγραφικού χώρου μπορεί να αποτελέσει πηγή άντλησης πληροφοριών κοινωνικού και οικονομικού ενδιαφέροντος. Στη Λεμεσό και στην Πάφο συναντούμε σήμερα τοπωνύμια που φέρουν την ονομασία «Ζαχαρόμυλοι». Από τον 11ο αι. άρχισε να ακμάζει στην Κύπρο η καλλιέργεια του ζαχαροκάλαμου. Η επεξεργασία του γινόταν σε ζαχαρόμυλους, κατάλοιπα των οποίων εντοπίζονται σήμερα στη Λεμεσό και στην Πάφο. Η ζάχαρη αποτέλεσε ένα από τα βασικότερα εξαγωγικά προϊόντα της Κύπρου και χάρη σ' αυτή το νησί γνώρισε μεγάλη ευμάρεια και πλούτο.

Τα μεγαλύτερα κέντρα παραγωγής βρίσκονταν στην Επισκοπή, στο Κολόσσι, στα Κούκλια, στην Αχέλεια, στη Χρυσοχού και στη Λάπηθο. Ανάμεσα στους πιο γνωστούς κατόχους φυτειών και παραγωγούς ζάχαρης ήταν η βασιλική οικογένεια, το τάγμα του Αγίου Ιωάννη, η καταλανική οικογένεια Ferrer, ο Λατίνος επίσκοπος της Λεμεσού και η ενετική οικογένεια Κορνάρο. Στην Επισκοπή, στο νότιο άκρο του χωριού, συναντούμε την τοποθεσία «Σεράγια», το όνομα της οποίας προέρχεται από την τουρκική λέξη «seray» που αντιστοιχεί στην ελληνική «παλάτι», αφού εκεί βρισκόταν η αγρέπαυλη της οικογένειας Κορνάρο.

1

2

3

Το κάστρο του Κολοσσίου κτίστηκε το 1454 από τον μεγάλο διοικητή του τάγματος των Ιωαννιτών Λουί Ντε Μανιάκ στα ερείπια παλαιότερου κάστρου, το οποίο είχε κτιστεί το 1210. Στην ανατολική πλευρά του κάστρου, σε μαρμάρινη πλάκα σε σχήμα σταυρού, απεικονίζεται ένα εντυπωσιακό οικόσημο. Ξεκινώντας από την κορυφή, βλέπουμε ένα στέμμα και κάτω από αυτό τον θυρεό των Λουζινιάν της Κύπρου (έμβλημα σε σχήμα ασπίδας), χωρισμένο σε τέσσερα διαμερίσματα. Κάτω από τον θυρεό των Λουζινιάν απεικονίζεται το οικόσημο του κτήτορα του κάστρου Λουί Ντε Μανιάκ (τρίφυλλο έμβλημα), καθώς και τα οικόσημα των δύο μεγάλων μαγίστρων του τάγματος των Ιωαννιτών του 1454. Στα ανατολικά του κάστρου βρίσκονται τα κατάλοιπα του εργοστασίου παραγωγής ζάχαρης. Σώζεται το εργοστάσιο του 14ου αι., ένα μακρόστενο θολωτό οικοδόμημα από πελεκητή ασβεστολιθική πέτρα με μυτερό θόλο και αψιδωτά ανοίγματα στις τρεις πλευρές. Στα βόρεια βρίσκονται τα ερείπια του μύλου του ζαχαροκάλαμου και βορειότερα εκτείνεται το υδραγωγείο. Ο μύλος τροφοδοτούνταν με νερό από τον ποταμό Κούρη χάρη στο μεσαιωνικό υδραγωγείο. Το νερό κινούσε τη μυλόπετρα που άλεθε το ζαχαροκάλαμο, αφού του είχαν αφαιρεθεί τα φύλλα και είχε κοπεί σε μικρά κομμάτια. Ακολούθως το ζαχαροκάλαμο συμπιεζόταν και ο χυμός έρρεε σε μεγάλα καζάνια, όπου και έβραζε. Ο χυμός, η λεγόμενη μολάσσα, έβραζε δύο με τρεις φορές και έτσι παραγόταν ζάχαρη δύο ή και τριών ποιοτήτων. Η ίδια διαδικασία ακολουθούνταν στα Κούκλια, στην Παλαίπαφο και στον ζαχαρόμυλο της Επισκοπής, στην τοποθεσία «Σεράγια».

Οικόσημα στον ζαχαρόμυλο στη Λεμεσό.

4

Αικατερίνη Κορνάρο, η τελευταία βασίλισσα της Κύπρου. Πίνακας του Vecellio Tiziano (Titian). Η οικογένεια Κορνάρο κατείχε φυτείες ζαχαροκάλαμου στην Επισκοπή. Το 1488 το κάστρο του Κολοσσίου πέρασε στην κατοχή της οικογένειας Κορνάρο, στον Γεώργιο Κορνάρο, αδελφό της Αικατερίνης Κορνάρο.

5

«Την Πέμπτη, μετά το φαγητό, μας έδωσαν άλογα με τα οποία πήγαμε από την Λεμεσό σε ένα υποστατικό που απέχει ένα μίλι. Ανήκει στους Ιωαννίτες κυρίους (ιππότες) και εκεί καλλιεργείται η ζάχαρη. Το υποστατικό λέγεται Κολόσσι (Coloss). Εκεί παρακολουθήσαμε την διαδικασία παραγωγής της ζάχαρης. Αυτή φύεται στα χωράφια και κάνει ανθούς, αλλά χρειάζεται πολλή δουλειά μέχρι να γίνει κανονική ζάχαρη. Πρέπει να αλεστεί κάτω από μια [μυλό]πετρα που έχει πλάτος περίπου 1½ οργυιές και πάχος ½. Μας έδειξαν την ζάχαρη που ήταν έτοιμη, και [ήταν τόση ώστε] ούτε 50 φορτηγά δεν θα μπορούσαν να την μεταφέρουν. Είχαν εκεί ακόμα 20 [φορτία;] που όμως δεν θα προλάβαιναν να ετοιμάσουν αυτό τον χρόνο. Ο διοικητής μάς είπε ότι όφειλε να δίνει κάθε χρόνο στο τάγμα του δώδεκα χιλιάδες φλουριά από εκείνα που βγάζει από την ζάχαρη…».

Απόσπασμα από το κείμενο του περιηγητή Steffan von Gumpenberg για το ταξίδι του στους Αγίους Τόπους (1449-1450), που περιλάμβανε και τις εντυπώσεις του από τις τριάντα τέσσερις μέρες παραμονής του στην Κύπρο.

Παυλίδης Άντρος, 1993. Η Κύπρος ανά τους αιώνες μέσα από τα κείμενα ξένων επισκεπτών της, τόμος Α΄, Λευκωσία: Φιλόκυπρος.

Αρχείο κοινοτικού συμβουλίου Κολοσσίου: φ. 1, 2, 3
Αρχείο Τμήματος Αρχαιοτήτων: φ. 4
Costas and Rita Severis Foundation - Centre of Visual Arts & Research: φ. 5

Τοπωνύμια που συνδέονται με τα χρόνια της Φραγκοκρατίας και της Ενετοκρατίας

Πολλά τοπωνύμια της Κύπρου σχετίζονται με τη Ρήγαινα της μεσαιωνικής Κύπρου.

Σύμφωνα με τη λαϊκή παράδοση, στα τρία κάστρα του Πενταδακτύλου, της Καντάρας, του Αγίου Ιλαρίωνα και του Βουφαβέντο, βρίσκονται τα «Εκατόν ένα σπίτια της Ρήγαινας». Όπως γράφει σε μία παρουσίασή του ο Σίμος Μενάρδος, μετρώντας κανείς τα δωμάτια βρίσκει μόνο εκατό, αφού το εκατοστό πρώτο δωμάτιο είναι η κρύπτη της Ρήγαινας με τους αμύθητους θησαυρούς.

Στην κορυφή της Καντάρας έχουμε το «Θρονί της Ρήγαινας», έναν βράχο στον οποίο καθόταν η Ρήγαινα και αγνάντευε τα βουνά της Ανατολής. Στα όρια της κοινότητας Περβολιών σώζεται μέχρι σήμερα ο «Πύργος της Ρήγαινας», ο οποίος ωστόσο είναι γνωστός ως ο βενετσιάνικος πύργος του Κιτίου. Η παράδοση λέει πως η Ρήγαινα επισκεπτόταν συχνά τον πύργο, όταν απολάμβανε τις διακοπές της στην παραθαλάσσια περιοχή των Περβολιών -κατάφυτη τότε από ελιές, χαρουπιές και συκιές- ενώ ο βασιλιάς εκστράτευε εναντίον των Αράβων και των πειρατών.

Ο Κούλας του Κολοσσιού, ο φράγκικος πύργος, λέγεται ότι κτίστηκε από τη Ρήγαινα, όταν κάποιος ρήγας τής έταξε να της χαρίσει τόση έκταση γης όση έβλεπαν τα μάτια της.

Χαλάσματα με τα ονόματα «Κούλας της Ρήγαινας» και «Τσούρουλλος της Ρήγαινας» βρίσκονται στο Πισσούρι και στην Ανώγυρα, αντίστοιχα. Στη Χοιροκοιτία εντοπίζουμε το «Σαράι της Ρήγαινας», ερείπια σήμερα, το άλλοτε φρούριο των Λουζινιάν. Το εν λόγω φρούριο βρισκόταν κοντά στην εκκλησία της Παναγίας του Κάμπου και αποτελούσε σημαντικό κτίσμα των Ιωαννιτών ιπποτών. Η παράδοση αναφέρει πως η Ρήγαινα, η οποία σύχναζε στην περιοχή, συνήθιζε να λειτουργείται στην εκκλησία της Παναγίας του Κάμπου.

1

2

Το κάστρο της Καντάρας.

3

Το κάστρο του Αγίου Ιλαρίωνα.

4

Το κάστρο του Βουφαβέντο.

5

6

Ο πύργος της Ρήγαινας στα Περβόλια. Το μόνο άνοιγμα του πύργου είναι ένα μεγάλο ορθογώνιο παράθυρο στο βόρειο μέρος. Ακριβώς πάνω από το παράθυρο σώζεται ένας ενετικός θυρεός. Το μνημείο, το οποίο λειτουργούσε ως παρατηρητήριο, έχει ύψος οκτώ μέτρα και υποδιαιρείται σε δύο ορόφους, που χωρίζονται μεταξύ τους με ένα ξύλινο δάπεδο. Η είσοδος σε αυτό γίνεται από το παράθυρο, με τη χρήση ψηλής σκάλας. Με τον ίδιο τρόπο εικάζεται πως εισέρχονταν στον πύργο και οι χρήστες του κατά τα χρόνια της Ενετοκρατίας

7

Τμήμα από το λεγόμενο «Σαράι της Ρήγαινας» στη Χοιροκοιτία.

Αρχείο Γιώργος Φιλοθέου: φ. 1, 2, 4
https://www.bigcyprus.com.cy: φ. 3
Αρχείο Τμήματος Αρχαιοτήτων: φ. 5, 6, 7

1

«Αρχείο Ιερώνυμου Μ. Βαρλαάμ-Βιβλίον Αντιγραφής Επιστολών και Άλλων Κειμένων». Ο Ιερώνυμος Μ. Βαρλαάμ (1849-1915) υπήρξε λόγιος και δάσκαλος του ποιητή Δημήτρη Λιπέρτη.

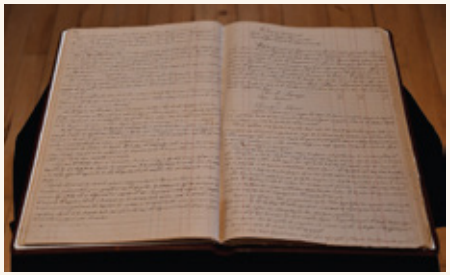

2

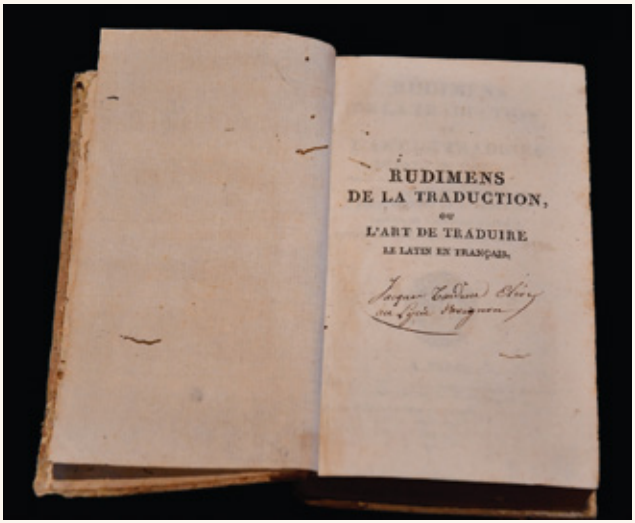

3

«Rudimens de la Traduction, ou L' Art de Traduire»
(Τα Βασικά της Μετάφρασης ή η Τέχνη της Μετάφρασης) (1811).
Από τα μαθητικά χρόνια του Jacquer Dardiu, Γάλλου εμπόρου
με καταγωγή από την Avignon, που εγκαταστάθηκε στην Κύπρο.

4

Φωτογραφία του λόγιου Ιερώνυμου Μ. Βαρλαάμ με
τον μαθητή του Δημήτρη Λιπέρτη.

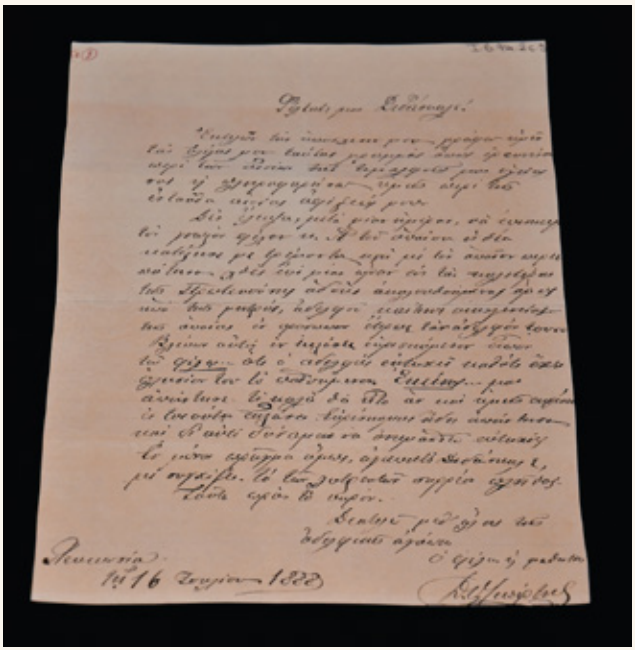

5

Επιστολή από τον ποιητή Δημήτρη Λιπέρτη προς τον δάσκαλό του
Ιερώνυμο Μ. Βαρλαάμ, 16 Ιουλίου 1888.

Ιστορικό Αρχείο Φοίβου Σταυρίδη-Αρχεία Λάρνακας: φ. 1, 2, 3, 4, 5

Οι Λατίνοι στον τομέα της εκπαίδευσης

Η συμβολή των Λατίνων στον τομέα της εκπαίδευσης στην Κύπρο είναι ιδιαίτερα σημαντική. Λίγα χρόνια μετά την αποκατάσταση των σχέσεων της Λατινικής Εκκλησίας με τους Οθωμανούς κατακτητές τάγματα μοναχών που άρχισαν να εγκαθίστανται ξανά στην Κύπρο ξεκίνησαν να ιδρύουν σχολεία, που ήταν και τα πρώτα εκπαιδευτήρια του νησιού, με στόχο να αποτελέσουν πυρήνες μόρφωσης και κοινωνικής προσφοράς προς όλους ανεξαιρέτως, γι' αυτό και ποτέ δεν αρνήθηκαν την εγγραφή σε αυτά οποιουδήποτε μαθητή, ανεξαρτήτως καταγωγής, εθνικότητας ή θρησκεύματος.

Κολέγιο Τέρρα Σάντα

Το Κολέγιο Τέρρα Σάντα στη Λευκωσία, το οποίο αποτελεί το αρχαιότερο σε λειτουργία εκπαιδευτικό ίδρυμα στην Κύπρο, ιδρύθηκε το 1646 από μια μικρή ομάδα Φραγκισκανών μοναχών της Κουστωδίας των Αγίων Τόπων. Φραγκισκανοί μοναχοί ίδρυσαν επίσης Σχολές Τέρρα Σάντα στη Λάρνακα (1844-1939, 1950-1956) και στη Λεμεσό (1860-1939, 1951-1956). Κύριοι στόχοι του σχολείου ήταν η προσφορά της στοιχειώδους εκπαίδευσης στα μικρά παιδιά του νησιού, καθώς και η καλλιέργεια της αρετής, της επιμέλειας και της δημιουργικότητας. Στα σκοτεινά χρόνια της Τουρκοκρατίας το Κολέγιο Τέρρα Σάντα αποτέλεσε τον δίαυλο επικοινωνίας του νησιού με τον ευρωπαϊκό πολιτισμό.

Το 1913 οι Άγγλοι επέτρεψαν την επέκταση του σχολείου και στη μέση εκπαίδευση και το 1970 δημιουργήθηκε και νηπιαγωγείο στο σχολείο. Η Τέρρα Σάντα λειτουργούσε ως αρρεναγωγείο μέχρι το 1970 που μετατράπηκε σε μικτό σχολείο. Στεγάστηκε αρχικά δίπλα από τη μονή του Τιμίου Σταυρού στην παλιά πόλη της Λευκωσίας κάτω από τα τείχη των Ενετών και στη συνέχεια (1955) μεταφέρθηκε σε ιδιόκτητο κτίριο στην περιοχή Ακρόπολης, όπου και συνεχίζει να λειτουργεί μέχρι σήμερα καλύπτοντας όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης από το νηπιαγωγείο μέχρι το λύκειο. Για αρκετά χρόνια στο σχολείο λειτουργούσε οικοτροφείο για μαθητές κυρίως από το εξωτερικό.

1

2

Αναμνηστικές φωτογραφίες των μαθητών και των καθηγητών του Κολεγίου Τέρρα Σάντα κάτω από τα ενετικά τείχη στην παλιά πόλη της Λευκωσίας και στην αυλή του παλιού σχολείου δίπλα από την εκκλησία του Τιμίου Σταυρού, αρχές 20ού αι.

3

4

Πιστοποιητικά αναγνώρισης από τις αρμόδιες αρχές της αγγλικής διοίκησης του νησιού του γυμνασίου και του δημοτικού του Κολεγίου Τέρρα Σάντα ως εγγεγραμμένων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

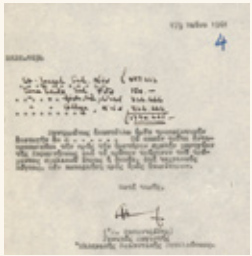
5

Κυβερνητική χορηγία στο Κολέγιο Τέρρα Σάντα (E11/519, Republic of Cyprus Copyright), Μάιος 1961.

Αρχείο Κολεγίου Τέρρα Σάντα: φ. 1, 2, 3, 4
Κρατικό Αρχείο Κύπρου: φ. 5

Οι Λατίνοι στον τομέα της εκπαίδευσης

Κολέγιο Τέρρα Σάντα

1

Μαθητές της Β΄ λυκείου, 1963.

2

Αναμνηστική φωτογραφία των διευθυντών και των καθηγητών του σχολείου, Φεβρουάριος 1963.

3

Στην αυλή του νηπιαγωγείου, 1970.

4

Συγχαρητήρια επιστολή του Διευθυντή Εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας προς τον διευθυντή του σχολείου για την αναγνώριση των απολυτηρίων του από τα ιταλικά πανεπιστήμια, Μάιος 1970.

5

Θεατρική παράσταση από μαθητές του κολεγίου, Ιούνιος 1972.

6

Ο τότε διευθυντής του σχολείου Sebastian Garijo υποδέχεται τον τότε Πρόεδρο της Δημοκρατίας Γλαύκο Κληρίδη στην πανηγυρική εκδήλωση για τα 350 χρόνια λειτουργίας του σχολείου, 15 Ιανουαρίου 1997.

7

Ο τότε Πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων Σπύρος Κυπριανού στην πανηγυρική εκδήλωση για τα 350 χρόνια λειτουργίας του σχολείου.

8

Ο τότε αντιπρόσωπος της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων στη Βουλή Μπενίτο Μαντοβάνη αναλύει τη συμβολή του σχολείου για τους Λατίνους της Κύπρου στην πανηγυρική εκδήλωση για τα 350 χρόνια λειτουργίας του σχολείου.

9

10

Ομιλία του απόφοιτου και καθηγητή του σχολείου Δημήτρη Χαραλάμπους για την προσφορά του κολεγίου στην προσωπική ζωή και την επαγγελματική σταδιοδρομία των αποφοίτων του στην πανηγυρική εκδήλωση για τα 350 χρόνια λειτουργίας του σχολείου.

Αρχείο Κολεγίου Τέρρα Σάντα: φ. 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10
Αρχείο Χριστάκη Χριστοφίδη: φ. 5

Οι Λατίνοι στον τομέα της εκπαίδευσης

Σχολές Αγίου Ιωσήφ της Εμφανίσεως

Οι αδελφές του Τάγματος του Αγίου Ιωσήφ της Εμφανίσεως ίδρυσαν σχολές στη Λάρνακα (1845, το πρώτο παρθεναγωγείο στην Κύπρο), στη Λεμεσό (1877) και στη Λευκωσία (1884), οι οποίες δυστυχώς έχουν τερματίσει πλέον τη λειτουργία τους. Τα σχολεία αυτά υποδέχθηκαν με θέρμη μαθητές από διάφορες εθνικότητες και θρησκευτικές ομάδες και πρόσφεραν όχι μόνο στεγνές γνώσεις, αλλά και όλα τα εφόδια που χρειάζεται το άτομο, ώστε να αποτελεί μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα με σεμνότητα, αξιοπρέπεια και σεβασμό στον συνάνθρωπο.

Σχολή Λάρνακας

Στη Λάρνακα το σχολείο ξεκίνησε να λειτουργεί ως δημοτικό, με ενενήντα μία μαθήτριες και πρώτες διδάσκουσες τις δύο από τις τέσσερις αδελφές της ομώνυμης μονής, στο πατρικό σπίτι του αββά Paolo Brunoni, ιεραπόστολου στο νησί, μέχρι την ανέγερση του πρώτου ιδιόκτητου κτιρίου το 1848. Με την αύξηση των μοναχών η λειτουργία του επεκτάθηκε στη μέση εκπαίδευση και από το 1921 μαθήτριες του σχολείου συμμετείχαν και διακρίθηκαν σε διάφορες επίσημες εξετάσεις. Χρόνο με τον χρόνο οι μαθητές της σχολής αυξάνονταν, δυστυχώς όμως η ομαλή λειτουργία του σχολείου διαταράχθηκε από τα θλιβερά γεγονότα της κυπριακής ιστορίας κατά τα έτη 1963 και 1974, με αποτέλεσμα το σχολείο να υποχρεωθεί σε κλείσιμο το 1990.

1

Το κτίριο της πρώην Σχολής Αγίου Ιωσήφ στη Λάρνακα.

2

Αναμνηστική φωτογραφία των μαθητών της Σχολής Αγίου Ιωσήφ Λάρνακας με τις μοναχές, 1880.

3

Αναμνηστική φωτογραφία μαθητριών της σχολής που συμμετείχαν στις εκδηλώσεις για τα Ανθεστήρια, Μάιος 1961.

4

Αναμνηστική φωτογραφία των μαθητριών της Σχολής Αγίου Ιωσήφ Λάρνακας με τους καθηγητές τους, σχολική χρονιά 1984-1985.

150 χρόνια από την άφιξη
των αδελφών του Αγ. Ιωσήφ

Φιλελεύθερος, 6.10.1994

5

6

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

7

8

Εκδήλωση για τα 150 χρόνια από την ίδρυση της Σχολής Αγίου Ιωσήφ Λάρνακας, 9 Οκτωβρίου 1994.

Αρχείο Σχολής Αγίου Ιωσήφ Λάρνακας: φ. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8

Οι Λατίνοι στον τομέα της εκπαίδευσης

Σχολές Αγίου Ιωσήφ της Εμφανίσεως
Σχολή Λευκωσίας

Στη Λευκωσία το σχολείο λειτούργησε αρχικά ως δημοτικό (1884). Στη συνέχεια επέκτεινε τη λειτουργία του και στη μέση εκπαίδευση (1920-παρθεναγωγείο, 1986-μικτό). Στον ίδιο χώρο λειτουργούσε επίσης το νηπιαγωγείο «Chez Nous». Το προσωπικό του σχολείου φρόντιζε πάντα εκτός από τις στεγνές εγκυκλοπαιδικές γνώσεις να προσφέρει στις μαθήτριες την πνευματική διαπαιδαγώγηση που θα τις καθιστούσε πραγματικά άξια μέλη της κοινωνίας.

Η θέση του κτιρίου του σχολείου στην παλιά πόλη της Λευκωσίας είναι συνδεδεμένη με τα ταραχώδη πρώτα χρόνια της ιστορίας της Κυπριακής Δημοκρατίας. Το σχολείο όμως κατάφερε να συνεχίσει να λειτουργεί μέχρι το 1997, όταν πλέον ο μικρός αριθμός μαθητών ανάγκασε τις μοναχές να διακόψουν τη λειτουργία του.

1

Η είσοδος της μονής του Τάγματος του Αγίου Ιωσήφ της Εμφανίσεως στην παλιά πόλη στην οποία στεγαζόταν η Σχολή Αγίου Ιωσήφ Λευκωσίας.

2

Χαραυγή, 22.3.1979
Επίσκεψη του τότε Υπουργού Παιδείας Χρυσόστομου Σοφιανού στη σχολή.

3

Αναμνηστική φωτογραφία των μαθητριών της σχολής, σχολική χρονιά 1983-1984.

4

Συμμετοχή στη μαθητική παρέλαση της 28ης Οκτωβρίου 1992.

5

Μάθημα θρησκευτικών για τα παιδιά της Α΄ τάξης του δημοτικού.

6

Μαθητές του νηπιαγωγείου «Chez Nous».

7

Πρόλογος της τότε διευθύντριας της σχολής αδερφής Ιλαρίων Παχίτα στο περιοδικό της σχολικής χρονιάς 1992-1993.

8

9

Σκέψεις της τότε προέδρου του μαθητικού συμβουλίου Πέρσας Κορφιάτη, περιοδικό σχολικής χρονιάς 1992-1993.

10

Κείμενο της τελειόφοιτης Ηλιάνας Παχίτα, περιοδικό σχολικής χρονιάς 1992-1993.

11

Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών: φ. 1, 2
Αρχείο Σχολής Αγίου Ιωσήφ Λευκωσίας: φ. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11

Οι Λατίνοι στον τομέα της εκπαίδευσης

Σχολή Αγίας Μαρίας Λεμεσού

Οι Φραγκισκανές μοναχές του Τάγματος της Ιεράς Καρδίας του Ιησού ίδρυσαν στη Λεμεσό (1923) τη Σχολή Τέρρα Σάντα για μαθητές δημοτικού και γυμνασίου επιθυμώντας να μεταδώσουν, παράλληλα με τις ακαδημαϊκές γνώσεις, τη διάκριση μεταξύ του καλού και του κακού και την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και της αγάπης προς τον συνάνθρωπο, τον αλληλοσεβασμό και την αποδοχή της διαφορετικότητας. Το αναλυτικό πρόγραμμα μαθημάτων περιλάμβανε κυρίως γλώσσες (ελληνικά, αγγλικά, γαλλικά, ιταλικά), αλλά και μουσική, εργόχειρο, δακτυλογραφία και στενογραφία. Το 1947 οι μοναχές, ικανοποιώντας μια άλλη μεγάλη ανάγκη της κοινωνίας της πόλης της Λεμεσού, αποφάσισαν να προχωρήσουν στην ίδρυση νηπιαγωγείου. Η συνεχής αύξηση των μαθητών κατέστησε αναγκαία την ανέγερση νέου μεγαλύτερου σχολικού κτιρίου (1966) και τη μετονομασία της σχολής σε Σχολή Αγίας Μαρίας. Επιπλέον, στο σχολείο λειτουργούσε οικοτροφείο μέχρι το 1992. Από το 2000 το σχολείο λειτουργεί ως μικτό σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, από το νηπιαγωγείο μέχρι το λύκειο, σε δύο τμήματα, ελληνόφωνο και αγγλόφωνο. Μοναχές του ίδιου τάγματος λειτούργησαν επίσης σχολές στην Αμμόχωστο (1952-1974) και στον Κορμακίτη (1936-1981).

1

Εγκαίνια της Σχολής Τέρρα Σάντα στη Λεμεσό στην παρουσία του Άγγλου κυβερνήτη της Κύπρου Malcolm Stevenson, 29 Δεκεμβρίου 1923.

2

Οι πρώτες έξι απόφοιτοι της σχολής με την αδελφή Denise Macrioniti και τη μητέρα Elisabeth Missio, Ιούνιος 1927.

3

Μάθημα στενογραφίας με την Jeannette Yiamaki και τη διευθύντρια της σχολής μητέρα Paule Descuffi, 1944.

4

Αναμνηστική φωτογραφία των μαθητών της σχολής, σχολική χρονιά 1944-1945.

5

Ομάδα Τουρκοκυπρίων μαθητριών της σχολής με τις αδελφές Emidie Barasciutti και Arsène Fantin, 15 Απριλίου 1946.

6

Άρμα της σχολής στα Ανθεστήρια Λεμεσού και βράβευση από τον τότε δήμαρχο Λεμεσού Κώστα Παρτασίδη, Μάιος 1960.

7

8

9

10

Εγκαίνια της νέας σχολής, 19 Ιουνίου 1966. Διακρίνονται ο τότε Υπουργός Παιδείας Κωνσταντίνος Σπυριδάκις, ο Τουρκοκύπριος γιατρός Ιχσάν Αλή, ο τότε αντιπρόσωπος της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων στη Βουλή Antonio Pietroni και ο τότε Λατίνος Πατριάρχης Ιεροσολύμων Mons. Alberto Gori.

Αρχείο Σχολής Αγίας Μαρίας Λεμεσού: φ. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10

Οι Λατίνοι στον τομέα της εκπαίδευσης

Σχολή Αγίας Μαρίας Λεμεσού

1

Σχολική εκδήλωση που περιλάμβανε κυπριακούς χορούς από τις μαθήτριες της σχολής επ' ευκαιρία της επίσκεψης του τότε Λατίνου Πατριάρχη Ιεροσολύμων Mons. Michel Sabbah, 29 Νοεμβρίου 1988.

2

Εορτασμοί στη σχολή επ' ευκαιρία των 125 χρόνων παρουσίας του Τάγματος της Ιεράς Καρδίας στη Μέση Ανατολή και των 75 χρόνων υπηρεσίας στη σχολή. Ο τότε Λατίνος Πατριάρχης Ιεροσολύμων Mons. Michel Sabbah και ο τότε μητροπολίτης Λεμεσού Χρύσανθος προσέρχονται στην εκδήλωση, 15 Νοεμβρίου 1997.

3

Δενδροφύτευση στην αυλή του σχολείου επ' ευκαιρία της γιορτής του δέντρου σε συνεργασία με τον δήμο Λεμεσού, 3 Φεβρουαρίου 1999.

Κλείνω αυτήν μου την μικρή συμβολή στην καταγραφή της ιστορίας της Σχολής St Mary's, με αναφορά στο τι αποκόμισα εγώ προσωπικά, στα εξ χρόνια της φοίτησής μου στη Σχολή: Έμαθα τέσσερις γλώσσες και τέσσερις πολιτισμούς. Ότι αποτέλεσμα, έμαθα να ακούω και να σέβομαι άλλους λαούς καθώς και την διαφορετικότητα. Η μάχη, που πήρα από τις «καλόγριες», μου έδωσε τα βασικά εφόδια, που με βοήθησαν στη συνέχεια να εξελιχτώ σε ότι είμαι σήμερα. Αν δεν φοιτούσα στις καλόγριες, δεν θα μάθαινα σε βάθος τις τέσσερις γλώσσες που γνωρίζω, δεν θα μάθαινα ερωτικά, για τους πολιτισμούς τους, δεν θα βίωνα την συνεκτικότητα, για άλλους ανθρώπους, από άλλες εθνικότητες, γλώσσες, πολιτισμούς, θρησκείες και τρόπους ζωής, δεν θα είχα τα κατάλληλα ερεθίσματα, που χρειάζονται, για να ενταχθήσω στον χώρο της εφαρμοσμένης γλωσσολογίας, με τον σπουδαιότερο τώρα. Ακόμα και η δακτυλογραφία, που όταν την μαθαίνουμε, προορίζεται για γραμματειακές εργασίες, αποδείχθηκε πολυτιμότατη, στην εμφανίσεις οι ηλεκτρονικού υπολογιστές. Η ικανότητα που απόκτησα στα μαθήματα μου χρόνια, στην τυφλή δακτυλογράφηση, με κατέστησε ικανότερη, να ενταχθήσω στον χώρο των νέων τεχνολογιών και να φθάσω στο σημείο να ειδικευθώ στην χρήση των υπολογιστών, στον χώρο της γλωσσικής διδασκαλίας. Σκέφτω με σεβασμό και με ένα μεγάλο ευχαριστώ μπρούστά στη Σχολή Αγίας Μαρίας, για τα εφόδια που πρόσφερε, τόσο σε μένα όσο και σε χιλιάδες άλλους μαθητές, που φοίτησαν εκεί τα τελευταία 83 χρόνια, και με την υπόσχεση να καταγράψω την συνολική ιστορία της Αγίας Μαρίας με αντίδωρο σ' αυτά, που μου πρόσφερε το σχολείο μου.

4

Σαλώμη Παπαδήμα-Σοφοκλέους, απόφοιτη της Σχολής Αγίας Μαρίας Λεμεσού (1968-1974), Απόσπασμα της εισήγησής της στο 2ο Επιστημονικό Συμπόσιο Προφορικής Ιστορίας «Η παιδεία εν Λεμεσώ», Οκτώβριος 2006.

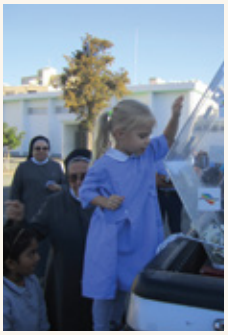

5

Τα παιδιά του νηπιαγωγείου καταθέτουν τις εισφορές τους για τον Ραδιομαραθώνιο, 21η Οκτωβρίου 2014.

6

Τελική γιορτή του δημοτικού σχολείου, 15 Ιουνίου 2016.

7

Συνδιοργάνωση με το ποδοσφαιρικό τμήμα της ΑΕΛ Λεμεσού εκδήλωσης κατά του σχολικού εκφοβισμού, 1η Μαρτίου 2017.

8

Επίσκεψη στη σχολή του Λατίνου Πατριάρχη Ιεροσολύμων Mons. Pierbattista Pizzaballa, του γενικού βικάριου των Λατίνων Father George Kraj και της αντιπροσώπου της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων στη Βουλή Αντωνέλλας Μαντοβάνη, 12 Μαρτίου 2017.

9

Φιλανθρωπικό παζαράκι για άπορους μαθητές του σχολείου και άλλα φιλανθρωπικά ιδρύματα, 23 Μαρτίου 2018.

10

Βράβευση μαθητή της σχολής με το παγκόσμιο βραβείο στα ιταλικά, 13 Δεκεμβρίου 2018.

11

Οι μαθητές του σχολείου γιορτάζουν μασκαρεμένοι την Τσικνοπέμπτη, 28 Φεβρουαρίου 2019.

12

Οι μαθητές του σχολείου ψάλλουν τον εθνικό ύμνο, σχολική εκδήλωση για την επέτειο της 28ης Οκτωβρίου 1940.

Αρχείο Σχολής Αγίας Μαρίας Λεμεσού: φ. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12
Αρχείο Παττίχειου Δημοτικού Μουσείου-Ιστορικού Αρχείου-Κέντρου Μελετών Λεμεσού: φ. 4

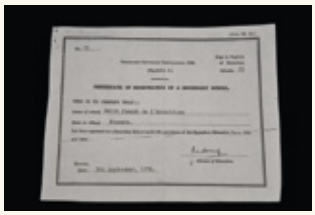

1

Πιστοποιητικό αναγνώρισης από τις αρμόδιες αρχές της αγγλικής διοίκησης του νησιού του γυμνασίου της Σχολής Αγίου Ιωσήφ Λευκωσίας ως εγγεγραμμένου εκπαιδευτικού ιδρύματος, Σεπτέμβριος 1936.

2

Μετάλλιο που απονεμήθηκε το 1970 από τον τότε Γάλλο πρέσβη στην Κύπρο στη Γαλλίδα αδελφή Ildefonce Savegrand για την προσφορά της στην εκπαίδευση των Κυπρίων νέων και ειδικότερα στο μάθημα της γαλλικής γλώσσας.

3

Μητρώο επίσημων διπλωμάτων για εξετάσεις στην αγγλική και τη γαλλική γλώσσα της Σχολής Αγίου Ιωσήφ Λευκωσίας, 1954-1995.

4

Μητρώο βαθμολογιών των μαθητών του Κολεγίου Τέρρα Σάντα, 1914-1946.

5

Ευχαριστήριο σημείωμα του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄ προς τη διεύθυνση και τους μαθητές του Κολεγίου Τέρρα Σάντα για την αποστολή ευχών επ' ευκαιρία της ονομαστικής του εορτής, 19 Ιανουαρίου 1962.

6

«Psallentes in cordibus vestris Domino!», βιβλίο με εκκλησιαστικούς ύμνους στα λατινικά.

7

Μαθητική στολή γυμνασίου-λυκείου Σχολής Αγίου Ιωσήφ Λάρνακας (φόρεμα και μπερέ).

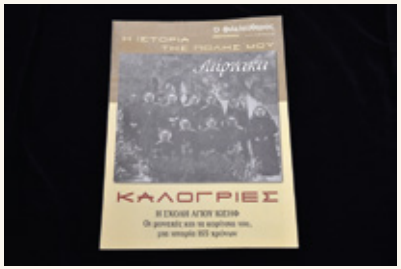

8

Έκδοση της εφημερίδας «Ο Φιλελεύθερος» για τη Σχολή Αγίου Ιωσήφ Λάρνακας ως μέρος της σειράς αφιερωμάτων της εφημερίδας στην ιστορία των πόλεων της Κύπρου, Δεκέμβριος 2009.

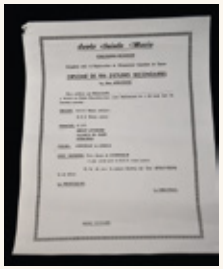

9

Πρότυπο απολυτήριο σχολείου μέσης εκπαίδευσης της Σχολής Αγίας Μαρίας Λεμεσού.

10

Πρότυπο πιστοποιητικού βεβαίωσης επιτυχίας στις εξετάσεις σχολείου μέσης εκπαίδευσης της Σχολής Αγίας Μαρίας Λεμεσού.

Αρχείο Σχολής Αγίου Ιωσήφ Λευκωσίας: φ. 1, 2, 3
Αρχείο Κολεγίου Τέρρα Σάντα: φ. 4, 5, 6

Αρχείο Σχολής Αγίου Ιωσήφ Λάρνακας: φ. 7, 8
Αρχείο Σχολής Αγίας Μαρίας Λεμεσού: φ. 9, 10

Η κοινωνική προσφορά των Λατίνων

Τα διάφορα θρησκευτικά τάγματα που εγκαταστάθηκαν στην Κύπρο, έχοντας ως σημαία τους την αγάπη του Θεού για όλα ανεξαιρέτως τα πλάσματά του, πρόσφεραν τις υπηρεσίες τους χωρίς καμιά διάκριση σε όλους τους κατοίκους των πόλεων όπου είχαν την έδρα τους, ανεξαρτήτως θρησκεύματος ή εθνικότητας. Παράλληλα, εύποροι Λατίνοι θεωρούσαν καθήκον τους να συνεισφέρουν ποικιλοτρόπως στον συνάνθρωπό τους και να συμβάλουν στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη των ντόπιων κοινωνιών. Για τον σκοπό αυτό συνέστησαν οργανωμένα σύνολα σε όλες σχεδόν τις πόλεις και συνεισέφεραν και εξακολουθούν να συνεισφέρουν πολλά στον τομέα της κοινωνικής προσφοράς και της φιλανθρωπίας.

Μοναχικό Τάγμα του Αγίου Ιωσήφ της Εμφανίσεως (Λάρνακα)

Το 1832 η Γαλλίδα αριστοκράτισσα Emilie de Vialar, πλημμυρισμένη από χριστιανική αγάπη, αποφάσισε να σταθεί δίπλα στους φτωχούς και τους πονεμένους συνανθρώπους της χωρίς διάκριση φυλής, γλώσσας ή θρησκεύματος και να χρησιμοποιήσει την περιουσία που κληρονόμησε, για να απαλύνει όσο μπορούσε τη δυστυχία τους. Ίδρυσε το μοναχικό Τάγμα του Αγίου Ιωσήφ της Εμφανίσεως και οργάνωσε ιεραποστολές στην Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική, ιδρύοντας σχολεία, νοσοκομεία και διάφορα άλλα κοινωφελή σώματα. Το 1844 μια επιστολή του ιεραπόστολου αββά Paolo Brunoni προς την Emilie για βοήθεια των δυσπραγούντων Κυπρίων είχε ως αποτέλεσμα την έλευση στη Λάρνακα τεσσάρων μοναχών του τάγματος, οι οποίες αρχικά φιλοξενούνταν στο πατρικό σπίτι του αββά. Δύο από αυτές συνεργάστηκαν στενά με τον Γάλλο γιατρό Joseph-Irénée Foblant παρέχοντας ιατροφαρμακευτική περίθαλψη σε πάνω από έξι χιλιάδες αρρώστους, περιποιούμενες ορφανά και επισκεπτόμενες φτωχικά της πόλης. Στο σπίτι αυτό ίδρυσαν και το πρώτο παρθεναγωγείο της πόλης. Σύντομα όμως αποδείχτηκε ότι το έργο των αδελφών ήταν αδύνατο να συνεχιστεί σε έναν τόσο μικρό χώρο.

1

Η Emilie de Vialar, ιδρύτρια του Μοναχικού Τάγματος του Αγίου Ιωσήφ της Εμφανίσεως.

Με τη στήριξη του πρέσβη της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη κτίστηκαν το 1848 εκκλησία και το πρώτο μοναστήρι για τις αδελφές. Στο ίδιο κτίριο στεγάζονταν επίσης το σχολείο και το νοσηλευτήριο-φαρμακείο. Από το 1871 μέχρι το 1894 το φιλανθρωπικό έργο των αδελφών συνέχισε η αδελφή Sophie Chambon, που φρόντισε με στοργή δεκάδες χιλιάδες φτωχούς. Προς έκφραση της εκτίμησής τους για την ανιδιοτελή προσφορά της οι κάτοικοι της Λάρνακας κατασκεύασαν μνημείο (κρήνη από χυτοσίδηρο), το οποίο είναι τοποθετημένο μπροστά από την είσοδο του μοναστηριού. Το νοσηλευτήριο, στο οποίο προσφέρονταν δωρεάν γεύματα και ιατρική φροντίδα σε φτωχά παιδιά και ενηλίκους, λειτούργησε μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '20, όμως οι αδελφές συνέχισαν να δέχονται επισκέψεις και να προσφέρουν φάρμακα σε απόρους μέχρι και τη δεκαετία του '60. Μετά την τουρκική εισβολή τον Ιούλιο του 1974 οι αδελφές περιέθαλψαν στη μονή πρόσφυγες-τροφίμους μελάθρου ευγηρίας από την Αμμόχωστο και συνεργάστηκαν με τον Ερυθρό Σταυρό για τη διανομή ρουχισμού και φαρμάκων που στάλθηκαν από τη Γαλλία για τις ανάγκες των εκτοπισμένων.

2

Οι πρώτες τέσσερις μοναχές του τάγματος στο ταξίδι τους προς την Κύπρο.

3

Το πρώτο κτίριο της μονής.

4

Το μνημείο (κρήνη) που κατασκευάστηκε στη μνήμη της αδελφής Sophie Chambon.

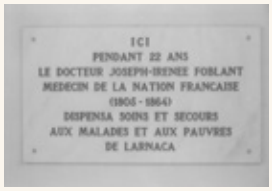

5

Μαρμάρινη πλάκα που αναφέρεται στην προσφορά του Γάλλου γιατρού Joseph-Irénée Foblant, η οποία βρίσκεται εντοιχισμένη στο κτίριο της μονής του Αγίου Ιωσήφ στη Λάρνακα.

6

Ασθενείς στο ιατρείο της μονής.

Αρχείο Τάγματος Αγίου Ιωσήφ της Εμφανίσεως (Λάρνακα): φ. 1, 2, 3, 4, 5, 6

Η κοινωνική προσφορά των Λατίνων

Φιλόπτωχος Αδελφότητα Αγίου Αντωνίου

Η Φιλόπτωχος Αδελφότητα Αγίου Αντωνίου στη Λευκωσία ήταν η πρώτη οργάνωση τέτοιου είδους που λειτούργησε στην Κύπρο (1927) κάτω από την ομπρέλα της Λατινικής Εκκλησίας στη Λευκωσία, με στόχο την οικονομική ενίσχυση δυσπραγούντων συνανθρώπων μας κάθε εθνικότητας ή θρησκεύματος.
Τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της αδελφότητας τα μέλη της πραγματοποιούσαν εράνους έξω από την εκκλησία του Τιμίου Σταυρού και στους δρόμους της Λευκωσίας και οργάνωναν φιλανθρωπικές αγορές. Από το 1960 μέχρι το 2003 η μεγάλη χριστουγεννιάτικη φιλανθρωπική αγορά πραγματοποιούνταν σε μεγάλα ξενοδοχεία της Λευκωσίας. Η εκδήλωση αυτή αποτελούσε για τους Λατίνους της Κύπρου το σημαντικότερο γεγονός της χρονιάς. Επίσημος προσκεκλημένος ήταν ο εκάστοτε Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας. Σήμερα τα μέλη της φιλοπτώχου συνεχίζουν το φιλανθρωπικό έργο τους με την πώληση λαχνών και την πραγματοποίηση φιλανθρωπικών αγορών.

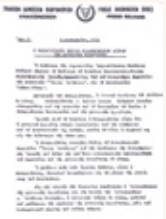

1

Εγκαίνια της ετήσιας φιλανθρωπικής αγοράς από τον τότε Προέδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπίσκοπο Μακάριο Γ΄, ξενοδοχείο «Λήδρα Πάλας», 2 Δεκεμβρίου 1972.

ΘΕΩΡΟΥΜΕΝ ΑΔΕΛΦΟΥΣ ΤΟΥΣ ΛΑΤΙΝΟΥΣ, ΛΕΓΕΙ Ο ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ

2

Φιλελεύθερος, 11.12.1977
Εγκαίνια της ετήσιας φιλανθρωπικής αγοράς από τον τότε Προέδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας Σπύρο Κυπριανού, ξενοδοχείο «Χίλτον», 10 Δεκεμβρίου 1977.

3

Εγκαίνια της ετήσιας φιλανθρωπικής αγοράς από τον τότε Προέδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας Γιώργο Βασιλείου, ξενοδοχείο «Χίλτον», 2 Δεκεμβρίου 1989.

Ο Λυσσαρίδης τέλεσε τα εγκαίνια της φιλανθρωπικής Αγοράς Λατίνων

4

Φιλελεύθερος, 11.12.1990
Εγκαίνια της ετήσιας φιλανθρωπικής αγοράς από τον τότε Προέδρο της Βουλής των Αντιπροσώπων Βάσο Λυσσαρίδη.

5

Απονομή από τον τότε Λατίνο Πατριάρχη Ιεροσολύμων Mons. Michel Sabbah του Μεταλλίου της Τιμής σε δεκατέσσερις γυναίκες μέλη της φιλοπτώχου, 28 Ιανουαρίου 1996.

6

Φιλανθρωπικό παζαράκι στον κήπο του Κολεγίου Τέρρα Σάντα, 13 Ιουνίου 2016.

7

8

Μέλη της Φιλοπτώχου Αδελφότητας Αγίου Αντωνίου παραδίδουν χρηματικές εισφορές για ενίσχυση του Παρασκευαΐδειου Χειρουργικού και Μεταμοσχευτικού Κέντρου και της Στέγης Νέα Ελεούσα.

Αρχείο Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών: φ. 1, 2, 3
Αρχείο Νινέτας Ουσμιάνι: φ. 5, 6, 7, 8

Η κοινωνική προσφορά των Λατίνων

Μέλαθρο Ευγηρίας Τέρρα Σάντα

Το 1846 Φραγκισκανοί μοναχοί ανακαίνισαν το κτίριο του μοναστηριού παραπλεύρως της εκκλησίας της Παναγίας των Χαρίτων στη Λάρνακα, με σκοπό να το χρησιμοποιήσουν για τη φιλοξενία των κληρικών και των μοναχών που υπηρετούσαν στην Κύπρο ή διακινούνταν μεταξύ Ευρώπης και Αγίων Τόπων και για τη διδασκαλία σ' αυτούς της ελληνικής γλώσσας.
Το 1960, όταν ο αριθμός των μοναχών μειώθηκε αισθητά, οι μοναχοί αποφάσισαν

1

να μετατρέψουν το κτίριο σε μέλαθρο ευγηρίας με την ονομασία «Villa Regina Pacis» για τη φροντίδα ηλικιωμένων κάθε εθνικότητας και θρησκεύματος.
Τη διοίκησή του ανέλαβαν τέσσερις μοναχές από το Τάγμα των Φραγκισκανών Αδελφών της Ιεράς Καρδίας του Ιησού. Στις αρχές της δεκαετίας του '70, με πρωτοβουλία της Φραγκισκανής Αρχής Τέρρα Σάντα Λάρνακος, κτίστηκε νέο κτίριο και το μέλαθρο μετονομάστηκε σε «Μέλαθρο Ευγηρίας Τέρρα Σάντα».

2

Οι πρώτες αδελφές
και οι πρώτες τρόφιμοι
του μελάθρου,
Φεβρουάριος 1961.

ΠΡΟΣΕΧΟΣ
3

Ελευθερία, 25.11.1972
Εγκαίνια του νέου κτιρίου του μελάθρου, 29 Νοεμβρίου 1972.

4

Αναμνηστική φωτογραφία
των αδελφών με τον τότε
Λατίνο Πατριάρχη
Ιεροσολύμων Mons. Giacomo
Giuseppe Beltritti κατά την
επίσκεψή του στο μέλαθρο.

5

Κοπή της βασιλόπιτας του
μελάθρου από τον τότε
δήμαρχο Λάρνακας
Γιώργο Λυκούργο,
Ιανουάριος 1998.

6

7

Ψυχαγωγικές εκδηλώσεις
για τους τροφίμους
του μελάθρου.

Φιλανθρωπικό Ταμείο Αγίας Αικατερίνης (Λατίνων Καθολικών) Λεμεσού 1960

Το Φιλανθρωπικό Ταμείο Αγίας Αικατερίνης Λεμεσού ιδρύθηκε στις αρχές του 1960 με την επωνυμία «St. Catherine's Benevolent Fund» από μία ομάδα ντόπιων καθολικών ενοριτών αποτελούμενη από τον τότε εφημέριο της εκκλησίας, από ξένους κατοίκους της πόλης, αλλά και από Άγγλους καθολικούς που υπηρετούσαν στις βρετανικές βάσεις και έκτοτε λειτουργεί στις εγκαταστάσεις της εκκλησίας της Αγίας Αικατερίνης στη Λεμεσό. Σκοπός της ίδρυσής του ήταν να παρέχει βοήθεια σε μέλη του τοπικού πληθυσμού της πόλης, ανεξαρτήτως εθνικής καταγωγής, θρησκεύματος, φυλής ή χρώματος, που είχαν οποιαδήποτε ανάγκη.

Το ταμείο στεγάζεται στο καταφύγιο του Αγίου Φραγκίσκου στη Λεμεσό. Σήμερα, μετά από σχεδόν εξήντα χρόνια, το Φιλανθρωπικό Ταμείο Αγίας Αικατερίνης στηρίζει συνανθρώπους μας όχι μόνο στην περιοχή της Λεμεσού, αλλά και στη Λάρνακα και στη Λευκωσία.
Το 2018, μετά από απόφαση του διοικητικού του συμβουλίου, το ταμείο εγγράφηκε στον Έφορο Σωματείων και Ιδρυμάτων και έχει πάρει επίσημα το σημερινό του όνομα, «Φιλανθρωπικό Ταμείο Αγίας Αικατερίνης (Λατίνων Καθολικών) Λεμεσού 1960».

8

Φιλανθρωπικό
παζαράκι,
2017.

9

Εισφορά από τον
Σύνδεσμο Ιρλανδών
Κύπρου χρηματικού ποσού
για την ενίσχυση του έργου
του φιλανθρωπικού
ταμείου, 2018.

10

Χριστουγεννιάτικα
τραγούδια για την
ενίσχυση του έργου
του φιλανθρωπικού
ταμείου.

Αρχείο Μελάθρου Ευγηρίας Τέρρα Σάντα: φ. 1, 2, 4, 5, 6, 7
Αρχείο Φιλανθρωπικού Ταμείου Αγίας Αικατερίνης (Λατίνων Καθολικών) Λεμεσού 1960: φ. 8, 9, 10

Η κοινωνική προσφορά των Λατίνων

Σύνδεσμος Στήριξης Αλλοδαπών Εργατών Άγιος Ιωσήφ ο Μετανάστης

Οι μοναχές του Τάγματος του Αγίου Ιωσήφ της Εμφανίσεως στη Λευκωσία ίδρυσαν το 2000 τον Σύνδεσμο Στήριξης Αλλοδαπών Εργατών Άγιος Ιωσήφ ο Μετανάστης, ευρύτερα γνωστό με την ονομασία «Καταφύγιο Ξένων Εργαζομένων Αγίου Ιωσήφ», και παρέχουν κάθε είδους συμβουλή, στήριξη και πληροφόρηση σε ξένους εργαζομένους και αιτητές ασύλου στην Κύπρο.
Η υποστήριξη αυτή περιλαμβάνει βοήθεια στην επικοινωνία των ατόμων αυτών με τις κρατικές υπηρεσίες και στη συμπλήρωση διάφορων εγγράφων που απαιτούνται όσον αφορά την παραμονή τους στην Κυπριακή Δημοκρατία, αλλά και την προσφορά προσωρινής στέγης και τροφής σε όσους δεν είναι δυνατό να τη λάβουν στον χώρο εργασίας. Επίσης προσφέρονται μαθήματα ηλεκτρονικών υπολογιστών, μουσικής και ραπτικής, καθώς και μαθήματα για εκμάθηση της ελληνικής και της αγγλικής γλώσσας, ώστε τα άτομα αυτά να διευκολυνθούν στην εξεύρεση εργασίας σε ποικίλους τομείς. Παράλληλα, το καταφύγιο λειτουργεί ως κέντρο συναντήσεων και διοργάνωσης εκδηλώσεων ψυχαγωγίας για τα άτομα αυτά.

1

Επίσκεψη του τότε Λατίνου Πατριάρχη Ιεροσολύμων Mons. Michel Sabbah, Ιούνιος 2000.

2

Εθελοντές προσφέρουν δωρεάν μαθήματα χορού.

3

Η σύζυγος του Ιταλού πρέσβη στην Κύπρο, η οποία παραχώρησε δικό της εργόχειρο για πώληση στο φιλανθρωπικό παζαράκι του συνδέσμου, 2003.

4

Μέλη του συνδέσμου βοηθούν ξένη εργαζόμενη στην Κύπρο στην ταφή του βρέφους της που απεβίωσε, Ιούλιος 2003.

5

Προσφορά δωρεάν γεύματος σε πρόσφυγες, 2007.

Αρχείο Συνδέσμου Στήριξης Αλλοδαπών Εργατών Άγιος Ιωσήφ ο Μετανάστης: φ. 1, 2, 3, 4, 5

Η κοινωνική προσφορά των Λατίνων

Σύνδεσμος Άγιος Ιωσήφ Προστάτης των Απόρων και των Φτωχών [Μοναχικό Τάγμα του Αγίου Ιωσήφ της Εμφανίσεως (Λάρνακα)]

1

Ο Σύνδεσμος Άγιος Ιωσήφ Προστάτης των Απόρων και των Φτωχών ιδρύθηκε το 2010 από τις εναπομείνασες τρεις μοναχές του Τάγματος του Αγίου Ιωσήφ της Εμφανίσεως στη Λάρνακα και ιδιώτες εθελοντές, με σκοπό να συνεχίσει το εκπαιδευτικό και φιλανθρωπικό έργο της μονής του Αγίου Ιωσήφ και το όραμα της Emilie de Vialar. Οι μοναχές και τα υπόλοιπα μέλη του συνδέσμου προσφέρουν πνευματική καθοδήγηση και βοήθεια σε άπορες οικογένειες, αστέγους, αρρώστους, ηλικιωμένους, φυλακισμένους και θύματα εμπορίας ανθρώπων με τακτικές κατ' οίκον επισκέψεις ή επισκέψεις σε νοσοκομεία και ευαγή ιδρύματα. Παρέχουν επίσης βοήθεια σε πρόσφυγες και μετανάστες στην Κύπρο όσον αφορά την εξεύρεση εργασίας, καθώς και τη διεκπεραίωση διάφορων διαδικασιών που αφορούν την παραμονή τους στην Κυπριακή Δημοκρατία. Παράλληλα, οι μοναχές προσφέρουν σε άπορους μαθητές δωρεάν μαθήματα αγγλικής γλώσσας και βοήθεια στην κατ' οίκον εργασία τους. Επιπλέον, ο σύνδεσμος στηρίζει με χρηματικές εισφορές το έργο μη κυβερνητικών οργανώσεων τόσο στη Λάρνακα όσο και παγκύπρια και αποστέλλει τρόφιμα, ρουχισμό και φάρμακα σε δύο ορφανοτροφεία στην Αφρική. Τα έσοδα του συνδέσμου προέρχονται κυρίως από τη λειτουργία φιλανθρωπικού καταστήματος στο κτίριο της μονής στην πόλη της Λάρνακας και τη διοργάνωση φιλανθρωπικών εκδηλώσεων, οι σημαντικότερες των οποίων είναι η χριστουγεννιάτικη αγορά και το δείπνο-χορός που διοργανώνονται κάθε χρόνο.

2

3

Συλλογή ρουχισμού και τροφίμων για άπορες οικογένειες.

4

Δωρεά παιδικών παιχνιδιών στο Γενικό Νοσοκομείο Λάρνακας.

Αρχείο Συνδέσμου Αγίου Ιωσήφ Προστάτη των Απόρων και των Φτωχών: φ. 1, 2, 3, 4

Η κοινωνική προσφορά των Λατίνων

Κέντρο Ανακουφιστικής Φροντίδας Αρχάγγελος Μιχαήλ

1

2

Το κτίριο και το προσωπικό του Κέντρου Ανακουφιστικής Φροντίδας Αρχάγγελος Μιχαήλ.

3

4

Τα εγκαίνια του κέντρου από τον τότε Λατίνο Πατριάρχη Ιεροσολύμων Mons. Fouad Twal, 5 Δεκεμβρίου 2014.

Το Κέντρο Ανακουφιστικής Φροντίδας Αρχάγγελος Μιχαήλ αποτελεί το κύριο φιλανθρωπικό πρόγραμμα των Λατίνων στην επαρχία Πάφου. Ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 2015 στο Μέσα Χωριό, με σκοπό την παροχή ανακουφιστικής/παρηγορητικής φροντίδας στους πάσχοντες από ανίατες ασθένειες και στις οικογένειές τους. Είναι πλήρως στελεχωμένο με εξειδικευμένο νοσηλευτικό προσωπικό και υποστηρίζεται από ομάδα εκπαιδευμένων εθελοντών. Όλοι οι γιατροί που συνεργάζονται με το κέντρο παρέχουν τις γνώσεις και τις υπηρεσίες τους εντελώς δωρεάν. Τα έξοδα λειτουργίας του κέντρου καλύπτονται από εισφορές, κληροδοτήματα, εκδηλώσεις φιλανθρωπικών ομάδων, καθώς και από τη λειτουργία φιλανθρωπικών καταστημάτων στην Πάφο και στη Λεμεσό.

Σύνδεσμος ΑΓΑΠΗ Κύπρου

Ο σύνδεσμος δημιουργήθηκε το 2017 από μία ομάδα εθελοντών ρωμαιοκαθολικών μελών της ενορίας της Αγίας Αικατερίνης στη Λεμεσό, με σκοπό να στηρίξει, ανεξαρτήτως φυλής και θρησκεύματος, τους φτωχούς και τους αδύναμους κατοίκους της Λεμεσού και ειδικότερα τους μετανάστες, τους πρόσφυγες και τους αιτητές ασύλου.

5

Οι εθελοντές μέλη του συνδέσμου λειτουργούν το Κέντρο Μεταναστών ΑΓΑΠΗ, όπου, ανάμεσα σε άλλες δραστηριότητες, προσφέρουν σε μετανάστες, πρόσφυγες και αιτητές ασύλου δωρεάν συμβουλές για νομικά και διοικητικά ζητήματα, καθώς και μαθήματα ελληνικών και άλλων γλωσσών, ηλεκτρονικών υπολογιστών και ραπτικής. Διοργανώνουν επίσης εργαστήρια τέχνης και χειροτεχνίας και διαθέτουν τρόφιμα και είδη ρουχισμού σε άπορες οικογένειες. Για την οικονομική στήριξη των αναξιοπαθούντων ο σύνδεσμος λειτουργεί φιλανθρωπικό κατάστημα και πραγματοποιεί φιλανθρωπικές εκδηλώσεις.

6

7

8

Μαθήματα ελληνικής γλώσσας, χειροτεχνίας και ραπτικής.

9

Η πολυεθνική χορωδία του συνδέσμου στη χριστουγεννιάτικη συναυλία της στην εκκλησία της Αγίας Αικατερίνης Λεμεσού, Δεκέμβριος 2018.

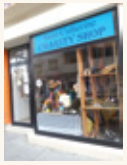
10

Το φιλανθρωπικό κατάστημα του συνδέσμου στη Λεμεσό.

Αρχείο Κέντρου Ανακουφιστικής Φροντίδας Αρχάγγελος Μιχαήλ: φ. 1, 2, 3, 4
Αρχείο Συνδέσμου ΑΓΑΠΗ Κύπρου: φ. 5, 6, 7, 8, 9, 10

Θρησκευτικές παραδόσεις

Η Βάπτιση

Στη Λατινική Εκκλησία η Βάπτιση αποτελεί ένα από τα επτά μυστήρια και ακολουθείται η πρακτική του νηπιοβαπτίσματος. Κατά τη Βάπτιση, η οποία δεν τελείται με κατάδυση σε νερό αλλά με επίχυση ύδατος στην κεφαλή του βαπτιζομένου, δεν τελείται ταυτόχρονα και το μυστήριο του Χρίσματος.

Συχνά η Βάπτιση δεν αποτελεί χωριστή τελετή, αλλά τελείται από τον ιερέα στο πλαίσιο της Θείας Λειτουργίας. Μετά τη Βάπτισή τους και μέχρι τη συμμετοχή τους στο μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας τα παιδιά πηγαίνουν κανονικά στην εκκλησία, δε λαμβάνουν όμως τη Θεία Κοινωνία.

Το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας - Πρώτη Κοινωνία

Στο μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας - Πρώτη Κοινωνία συμμετέχουν παιδιά ηλικίας 7 με 8 χρόνων ή και λίγο μεγαλύτερα τα οποία θα λάβουν για πρώτη φορά τη Θεία Κοινωνία. Στην τελετή, η οποία έχει εορταστικό χαρακτήρα, συμμετέχουν όλα τα παιδιά, οι οικογένειες και φίλοι τους, καθώς και μέλη της θρησκευτικής ομάδας.

Τα παιδιά προετοιμάζονται κατάλληλα για την Πρώτη Κοινωνία, αφού προβλέπεται κατήχησή τους και συνεχής συναναστροφή τους με τη χριστιανική κοινότητα. Κατά την τελετή τα παιδιά φέρουν ειδικού τύπου ένδυμα λευκού χρώματος, το οποίο συμβολίζει την αγνότητα της ψυχής τους, και ο ιερός ναός στολίζεται με λουλούδια, ώστε να ανταποκρίνεται στη λαμπρότητα της τελετής.

1

Αναμνηστική φωτογραφία από την Πρώτη Κοινωνία παιδιών, εκκλησία Αγίας Αικατερίνης, Λεμεσός.

2

Ομάδα κοριτσιών του Κολεγίου Τέρρα Σάντα κατά την Πρώτη τους Κοινωνία.

3

Η Peppa Pascotini (τέλη δεκαετίας ‘10-αρχές δεκαετίας ’20). Η στάση ευσέβειας και το ειδικού τύπου ένδυμα συνδέονται με την τελετουργία της Πρώτης Κοινωνίας.

4

Μαρίτα Πιετρώνη, θυγατέρα του Άντονι Πιετρώνη, μέλους της Κοινοτικής Συνέλευσης και πρώτου αντιπροσώπου της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων στη Βουλή των Αντιπροσώπων, κατά την Πρώτη της Κοινωνία το 1953.

5

Η μικρή Μόνικα Ζιρίγκοβιτς, κόρη της Ίρμας Γκλάζνερ και του Έρμαν Ζιρίγκοβιτς. Φωτογραφήθηκε κατά τα τέλη της δεκαετίας του ‘40 ντυμένη νύφη, σύμφωνα με το εθιμοτυπικό της τελετής της Πρώτης Κοινωνίας.

6

Φωτογραφία του Τώνυ Μαντοβάνη, θείου της Αντωνέλλας Μαντοβάνη, νυν αντιπροσώπου της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων, κατά την Πρώτη του Κοινωνία το 1938. Είναι ντυμένος με ολόλευκο ένδυμα και κρατεί διακοσμημένη λαμπάδα.

Αρχείο Φραγκισκανών Αδελφών Λεμεσού: φ. 1
Αρχείο Κολεγίου Τέρρα Σάντα: φ. 2
Αρχείο Ιδρύματος Φοίβου Σταυρίδη-Αρχεία Λάρνακας: φ. 3, 5, 6
Αρχείο Μαρίτας Πιετρώνη: φ. 4

Θρησκευτικές παραδόσεις

Το μυστήριο της Επιβεβαίωσης - Το Χρίσμα

Σύμφωνα με τη Λατινική Εκκλησία με το μυστήριο της Επιβεβαίωσης ολοκληρώνεται η διαδικασία της ένταξης ενός ατόμου στη χριστιανική κοινότητα, ωριμάζει η ψυχή του για το έργο που θα ακολουθήσει και ισχυροποιείται η επιβεβαίωση που δόθηκε στο Βάπτισμα. Στο μυστήριο της Επιβεβαίωσης συμμετέχουν κυρίως παιδιά ηλικίας 13 με 14 ετών, αλλά το μυστήριο μπορεί να τελεστεί και για άτομα μεγαλύτερης ηλικίας. Η ηλικία των 13 με 14 ετών είναι καθοριστικής σημασίας, αφού η απόφαση για την Επιβεβαίωση είναι πλέον του ίδιου του παιδιού και όχι των γονέων του. Με αυτό τον τρόπο το παιδί επιβεβαιώνει την αποδοχή ευθύνης για την πίστη του, γι' αυτό συχνά όσοι αποφασίσουν να συμμετάσχουν στο μυστήριο αναφέρονται και ως «Στρατιώτες του Χριστού», δηλαδή έτοιμοι να υπερασπιστούν την πίστη τους.

Στην τελετή το παιδί συνοδεύει ο ανάδοχός του, ο οποίος μπορεί να είναι είτε ο νονός του από το μυστήριο της Βάπτισης είτε ο γονέας του είτε οποιοδήποτε άλλο άτομο επιλέξει το ίδιο το παιδί, με την προϋπόθεση ότι αυτό ανήκει στην καθολική χριστιανική κοινότητα και έχει και το ίδιο χρισθεί μέσω του μυστηρίου της Επιβεβαίωσης. Στην Επιβεβαίωση μπορεί επίσης το παιδί να επιλέξει να κρατήσει το όνομα που του δόθηκε στη Βάπτιση ή να προσθέσει σε αυτό το όνομα κάποιου αγίου που το εμπνέει. Η τελετή, η οποία μπορεί να γίνει για ομάδα παιδιών, έχει εορταστικό χαρακτήρα και κανονικά τελείται μόνο από τον επίσκοπο, ο οποίος φέρει κόκκινα άμφια που συμβολίζουν τις γλώσσες φωτιάς που τοποθετήθηκαν πάνω από τους Αποστόλους την ημέρα της Πεντηκοστής. Γι' αυτό τον λόγο το μυστήριο του Χρίσματος ονομάζεται και μυστήριο του Αγίου Πνεύματος και γίνεται συνήθως την ημέρα της Πεντηκοστής. Παρ' όλα αυτά, ο επίσκοπος μπορεί να διαπιστεύσει τον τοπικό ιερέα να τελέσει το μυστήριο.

1

2

3

Το μυστήριο της Επιβεβαίωσης στην εκκλησία Αγίας Αικατερίνης στη Λεμεσό.

Αρχείο Φραγκισκανών Αδελφών Λεμεσού: φ. 1, 2, 3

1

Τιμητική πλακέτα που απονεμήθηκε από τον δήμο Λάρνακας στα μέλη της μονής του Τάγματος του Αγίου Ιωσήφ της Εμφανίσεως Λάρνακας για την προσφορά τους στην πόλη της Λάρνακας, Οκτώβριος 1994.

2

Έντυπο προσκλητήριο γάμου, 28 Δεκεμβρίου 1916.

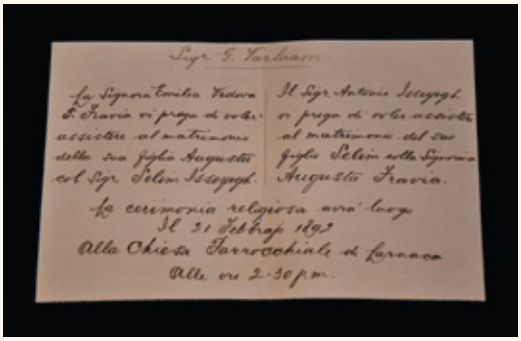

3

Χειρόγραφο προσκλητήριο γάμου, 21η Φεβρουαρίου 1892.

4

5

Επίσημο ένδυμα κοριτσιού από το μυστήριο της Πρώτης Κοινωνίας, 1990.

6

Φωτογραφίες από το μυστήριο της Πρώτης Κοινωνίας, 1956.

Αρχείο Τάγματος Αγίου Ιωσήφ της Εμφανίσεως Λάρνακας: φ. 1
Ιστορικό Αρχείο Φοίβου Σταυρίδη-Αρχεία Λάρνακας: φ. 2, 3

Συλλογή Nora Branco Salveta: φ. 4, 5
Αρχείο Nora Branco Salveta: φ. 6

Ο περί Κύπρου Νόμος, 1960
Cyprus Act, 1960

Η νομοθετική πράξη της Βουλής των Κοινοτήτων με την οποία προνοείται η ανεξαρτησία της Κύπρου και διασφαλίζεται η προστασία των θρησκευτικών ομάδων της Κύπρου

Η Βουλή των Κοινοτήτων του Ηνωμένου Βασιλείου, στη νομοθετική εξουσία του οποίου υπαγόταν η Κύπρος, ψήφισε στις 29 Ιουλίου 1960 τον περί Κύπρου Νόμο (Cyprus Act, 1960). Σύμφωνα με αυτόν η βασίλισσα του Ηνωμένου Βασιλείου εξουσιοδοτείτο να εκδώσει «Διάταγμα εν Συμβουλίω», με το οποίο θα έθετε σε ισχύ το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας σε καθορισμένη ημερομηνία, που θα αναφερόταν στο διάταγμα. Κατά την ημερομηνία εκείνη θα ιδρυόταν η «ανεξάρτητη, κυρίαρχη Δημοκρατία της Κύπρου» και η βασίλισσα θα έπαυε, βάσει των συμφωνιών Ζυρίχης-Λονδίνου, να έχει οποιαδήποτε κυριαρχία ή δικαιοδοσία επί του νέου κράτους. Το σχετικό διάταγμα, με αριθμό 1368/1960, καθόρισε ως ημερομηνία έναρξης της ισχύος του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας τη 16η Αυγούστου 1960.

Το Μέρος ΙΙ - Παράρτημα Ε΄ του περί Κύπρου Νόμου του 1960 αφορά τα δικαιώματα των θρησκευτικών ομάδων στην Κύπρο. Διασφαλίζει τις ελευθερίες και τη συνταγματική προστασία τους έναντι οποιασδήποτε διάκρισης, αναφέρεται στο δικαίωμα επιλογής της κάθε ομάδας να ανήκει είτε στην ελληνική είτε στην τουρκική κοινότητα και να απολαύει των ίδιων δικαιωμάτων με τα μέλη της υπόλοιπης κοινότητας, καθώς και στο δικαίωμα εκπροσώπησής της στην Κοινοτική Συνέλευση της κοινότητας την οποία έχει επιλέξει. Τέλος, διασφαλίζει τον σεβασμό στα θρησκευτικά, εκπαιδευτικά και πολιτιστικά θέματα κάθε θρησκευτικής ομάδας, δικαιώματα τα οποία είχαν πριν από την έναρξη της ισχύος του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας και τα οποία υπάγονται αποκλειστικά στη δικαιοδοσία της ίδιας της θρησκευτικής ομάδας.

8 & 9 Eliz. 2 Cyprus Act, 1960 Ch. 52

CHAPTER 52

An Act to make provision for, and in connection with, the establishment of an independent republic in Cyprus. [29th July, 1960]

BE it enacted by the Queen's most Excellent Majesty, by and with the advice and consent of the Lords Spiritual and Temporal, and Commons, in this present Parliament assembled, and by the authority of the same, as follows:—

Establishment of the Republic of Cyprus as an independent sovereign state.

1. Her Majesty may by Order in Council (to be laid before Parliament after being made) declare that the constitution designated in the Order as the Constitution of the Republic of Cyprus shall come into force on such day as may be specified in the Order; and on that day there shall be established in the Island of Cyprus an independent sovereign Republic of Cyprus, and Her Majesty shall have no sovereignty or jurisdiction over the Republic of Cyprus.

The Sovereign Base Areas.

2.—(1) The Republic of Cyprus shall comprise the entirety of the Island of Cyprus with the exception of the two areas defined as mentioned in the following subsection, and—

(a) nothing in the foregoing section shall affect Her Majesty's sovereignty or jurisdiction over those areas;

(b) the power of Her Majesty to make or provide for the making of laws for the said areas shall include power to make such laws relating to persons or things either within or outside the areas and such provisions for the making of laws relating as aforesaid as appear to Her Majesty requisite for giving effect to arrangements with the authorities of the Republic of Cyprus.

A 2 1

1

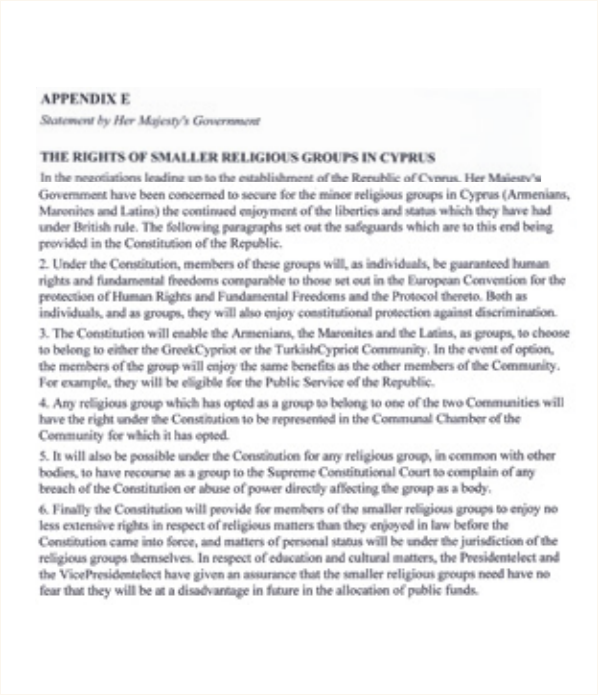

APPENDIX E

Statement by Her Majesty's Government

THE RIGHTS OF SMALLER RELIGIOUS GROUPS IN CYPRUS

In the negotiations leading up to the establishment of the Republic of Cyprus, Her Majesty's Government have been concerned to secure for the minor religious groups in Cyprus (Armenians, Maronites and Latins) the continued enjoyment of the liberties and status which they have had under British rule. The following paragraphs set out the safeguards which are to this end being provided in the Constitution of the Republic.

2. Under the Constitution, members of these groups will, as individuals, be guaranteed human rights and fundamental freedoms comparable to those set out in the European Convention for the protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the Protocol thereto. Both as individuals, and as groups, they will also enjoy constitutional protection against discrimination.

3. The Constitution will enable the Armenians, the Maronites and the Latins, as groups, to choose to belong to either the GreekCypriot or the TurkishCypriot Community. In the event of option, the members of the group will enjoy the same benefits as the other members of the Community. For example, they will be eligible for the Public Service of the Republic.

4. Any religious group which has opted as a group to belong to one of the two Communities will have the right under the Constitution to be represented in the Communal Chamber of the Community for which it has opted.

5. It will also be possible under the Constitution for any religious group, in common with other bodies, to have recourse as a group to the Supreme Constitutional Court to complain of any breach of the Constitution or abuse of power directly affecting the group as a body.

6. Finally the Constitution will provide for members of the smaller religious groups to enjoy no less extensive rights in respect of religious matters than they enjoyed in law before the Constitution came into force, and matters of personal status will be under the jurisdiction of the religious groups themselves. In respect of education and cultural matters, the Presidentelect and the VicePresidentelect have given an assurance that the smaller religious groups need have no fear that they will be at a disadvantage in future in the allocation of public funds.

2

Βιβλιοθήκη Βουλής των Αντιπροσώπων: φ. 1, 2

Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας και θρησκευτικές ομάδες

Με την ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1960 οι Λατίνοι, οι Αρμένιοι και οι Μαρωνίτες της Κύπρου αναγνωρίστηκαν επίσημα ως θρησκευτικές ομάδες.

Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας προβλέπει τη σύσταση δύο αιρετών Κοινοτικών Συνελεύσεων, μιας ελληνικής και μιας τουρκικής, οι οποίες επιλαμβάνονταν μεταξύ άλλων όλων των θρησκευτικών, εκπαιδευτικών και πολιτιστικών θεμάτων των δύο κοινοτήτων. Οι θρησκευτικές ομάδες εκπροσωπούνταν, με δική τους επιλογή μέσω δημοψηφίσματος, στην Ελληνική Κοινοτική Συνέλευση με εκλελεγμένους αντιπροσώπους τους. Σύμφωνα με τον περί Συνθέσεως της Ελληνικής Κοινοτικής Συνελεύσεως Νόμο του 1960, που ψήφισε η Ελληνική Κοινοτική Συνέλευση, από τα εκλεγόμενα στην περιφέρεια της Λευκωσίας μέλη ένα μέλος έπρεπε να είναι μέλος της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων.

Τον Μάρτιο του 1965 με νόμο που ψήφισε η Βουλή, μετά τις διακοινοτικές ταραχές, οι νομοθετικές αρμοδιότητες της Ελληνικής Κοινοτικής Συνέλευσης μεταβιβάστηκαν στη Βουλή. Ταυτόχρονα, οι αρμοδιότητες για τα εκπαιδευτικά, μορφωτικά και διδακτικά θέματα μεταβιβάστηκαν στο συνιστώμενο με βάση τον ίδιο νόμο Υπουργείο Παιδείας και οι υπόλοιπες διοικητικές της αρμοδιότητες στα άλλα συναφή υπουργεία.

Από το 1965 μέχρι το 1970 η θητεία των τριών αντιπροσώπων των θρησκευτικών ομάδων στη Βουλή παρατεινόταν κάθε χρόνο με σχετική νομοθεσία. Το 1970 η Βουλή ψήφισε τον περί Θρησκευτικών Ομάδων (Εκπροσώπησις) Νόμο, που προνοεί ότι κάθε θρησκευτική ομάδα εκπροσωπείται στη Βουλή με έναν αντιπρόσωπο, που εκλέγεται από τους εκλογείς της οικείας ομάδας.

1

Ο τελευταίος Βρετανός κυβερνήτης παραδίδει την εξουσία στον πρώτο Πρόεδρο και στον πρώτο Αντιπρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας.

2

Έπαρση της σημαίας την ημέρα τελετής της παράδοσης της εξουσίας από τον τελευταίο Βρετανό κυβερνήτη.

Άρθρα του συντάγματος που αφορούν τις θρησκευτικές ομάδες

Άρθρο 2

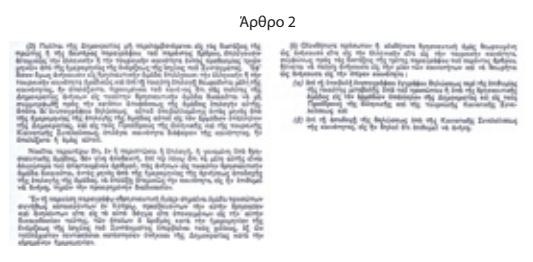

3

Άρθρο 109

4

Άρθρο 110

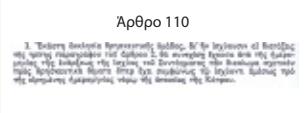

5

Άρθρο 111

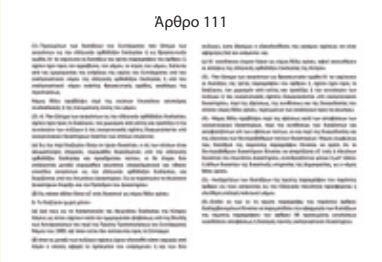

6

Cyprus Legal Portal

Αρχείο Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών: φ. 1, 2
Βιβλιοθήκη Βουλής των Αντιπροσώπων: φ. 3, 4, 5

Εγγραφή των Λατίνων της Κύπρου στους εκλογικούς καταλόγους της ελληνικής κοινότητας

Στο άρθρο 2(3) του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας ορίζεται ότι οι πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας οι οποίοι δεν ανήκαν σε μία από τις δύο κοινότητες (ελληνική ή τουρκική), αλλά αποτελούσαν μέλη των αναγνωρισμένων θρησκευτικών ομάδων έπρεπε να επιλέξουν, εντός τριών μηνών από την ημερομηνία έναρξης της ισχύος του συντάγματος, ως ομάδα την κοινότητα στην οποία επιθυμούν να ανήκουν. Ήδη όμως, με βάση τον περί Εγγραφής Εκλογέων Νόμο του 1959 (Νόμος 36 του 1959), ο οποίος προνοούσε τον καταρτισμό των εκλογικών καταλόγων για τη διεξαγωγή των εκλογών για ανάδειξη του Προέδρου και του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας, των μελών της Βουλής των Αντιπροσώπων και των μελών της Ελληνικής και της Τουρκικής Κοινοτικής Συνέλευσης, οι Λατίνοι της Κύπρου συμπεριλήφθηκαν στους εκλογικούς καταλόγους της ελληνικής κοινότητας.

ΕΔΗΜΟΣΙΕΥΘΗ ΧΘΕΣ ΤΟ ΕΚΛΟΓΙΚΟΝ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΝ

ΚΑΤΑΡΤΙΣΜΟΣ ΕΚΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΤΑΛΟΓΩΝ ΔΙΑ ΤΑΣ ΠΡΩΤΑΣ ΕΚΛΟΓΑΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ, ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΥ, ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΒΟΥΛΩΝ

Ποία πρόσωπα δικαιούνται νά ψηφίζουν. — Οἱ Ἀρμένιοι, Μαρωνῖται καὶ Λατῖνοι θὰ θεωρῶνται ὡς ἀνήκοντες εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυπριακὴν κοινότητα. — Οἱ στερούμενοι προσόντων νὰ ψηφίζουν. — Πενταετεῖς δὶς ψευδεῖς δηλώσεις

1

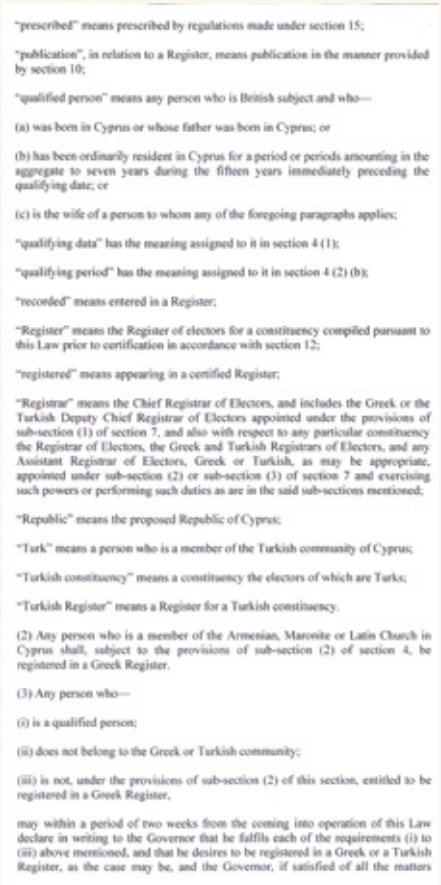

"prescribed" means prescribed by regulations made under section 15;

"publication", in relation to a Register, means publication in the manner provided by section 10;

"qualified person" means any person who is British subject and who—

(a) was born in Cyprus or whose father was born in Cyprus; or

(b) has been ordinarily resident in Cyprus for a period or periods amounting in the aggregate to seven years during the fifteen years immediately preceding the qualifying date; or

(c) is the wife of a person to whom any of the foregoing paragraphs applies;

"qualifying data" has the meaning assigned to it in section 4 (1);

"qualifying period" has the meaning assigned to it in section 4 (2) (b);

"recorded" means entered in a Register;

"Register" means the Register of electors for a constituency compiled pursuant to this Law prior to certification in accordance with section 12;

"registered" means appearing in a certified Register;

"Registrar" means the Chief Registrar of Electors, and includes the Greek or the Turkish Deputy Chief Registrar of Electors appointed under the provisions of sub-section (1) of section 7, and also with respect to any particular constituency the Registrar of Electors, the Greek and Turkish Registrars of Electors, and any Assistant Registrar of Electors, Greek or Turkish, as may be appropriate, appointed under sub-section (2) or sub-section (3) of section 7 and exercising such powers or performing such duties as are in the said sub-sections mentioned;

"Republic" means the proposed Republic of Cyprus;

"Turk" means a person who is a member of the Turkish community of Cyprus;

"Turkish constituency" means a constituency the electors of which are Turks;

"Turkish Register" means a Register for a Turkish constituency.

(2) Any person who is a member of the Armenian, Maronite or Latin Church in Cyprus shall, subject to the provisions of sub-section (2) of section 4, be registered in a Greek Register.

(3) Any person who—

(i) is a qualified person;

(ii) does not belong to the Greek or Turkish community;

(iii) is not, under the provisions of sub-section (2) of this section, entitled to be registered in a Greek Register,

may within a period of two weeks from the coming into operation of this Law declare in writing to the Governor that he fulfils each of the requirements (i) to (iii) above mentioned, and that he desires to be registered in a Greek or a Turkish Register, as the case may be, and the Governor, if satisfied of all the matters

2

Ελευθερία, 1.11.1959
Απόφαση για καταρτισμό των εκλογικών καταλόγων για την πραγματοποίηση των εκλογών για την ανάδειξη του Προέδρου και του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας, των μελών της Βουλής των Αντιπροσώπων και των μελών των δύο Κοινοτικών Συνελεύσεων.

Cyprus Legal Portal
Συμπερίληψη των μελών της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων στον εκλογικό κατάλογο της ελληνικής κοινότητας, όπως προνοείται στον περί Εγγραφής Εκλογέων Νόμο του 1959.

Οι Λατίνοι επιλέγουν να ανήκουν στην ελληνική κοινότητα

Με νομοσχέδιο που ενέκρινε το Υπουργικό Συμβούλιο στις 3 Νοεμβρίου 1960 και ψηφίστηκε σε νόμο από τη Βουλή των Αντιπροσώπων στις 9 του ίδιου μήνα, με τον τίτλο «Ο περί Θρησκευτικών Ομάδων και Πολιτών (Τρόπος Επιλογής) Νόμος του 1960», τα μέλη των θρησκευτικών ομάδων κλήθηκαν να δηλώσουν με δημοψήφισμα, που διεξήχθη στις 13 Νοεμβρίου 1960, κατά πόσο επιθυμούν να ενταχθούν στην ελληνική ή την τουρκική κοινότητα. Όλοι οι Λατίνοι της Κύπρου -πλην ενός- δήλωσαν την επιθυμία τους να ενταχθούν στην ελληνική κοινότητα.

ΟΙ ΑΡΜΕΝΙΟΙ, ΜΑΡΩΝΙΤΑΙ ΚΑΙ ΛΑΤΙΝΟΙ ΘΑ ΑΠΟΦΑΣΙΣΟΥΝ ΔΙΑ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑΤΟΣ ΕΙΣ ΠΟΙΑΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΘΑ ΕΝΤΑΧΘΟΥΝ

1

Φιλελεύθερος, 4.11.1960
Απόφαση Υπουργικού Συμβουλίου για διεξαγωγή του δημοψηφίσματος.

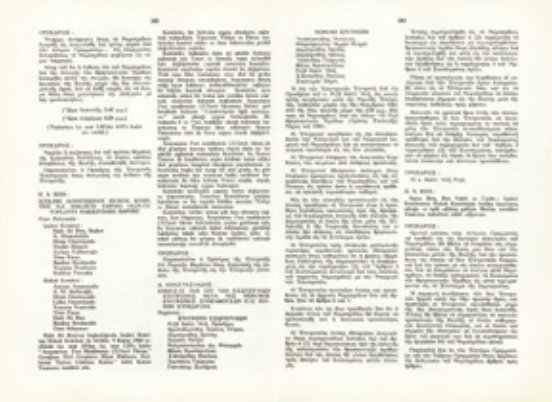

2

Έκθεση για το νομοσχέδιο «Ο περί Θρησκευτικών Ομάδων (Τρόπος Επιλογής) Νόμος του 1960», συνεδρία ολομέλειας 9ης Νοεμβρίου, 1960.

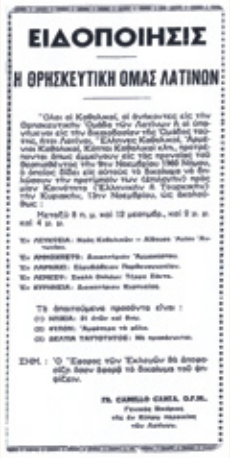
ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ

Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΟΜΑΣ ΛΑΤΙΝΩΝ

3

Ελευθερία, 11.11.1960
Ενημέρωση των μελών της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων για τη διαδικασία συμμετοχής στο δημοψήφισμα της 13ης Νοεμβρίου 1960.

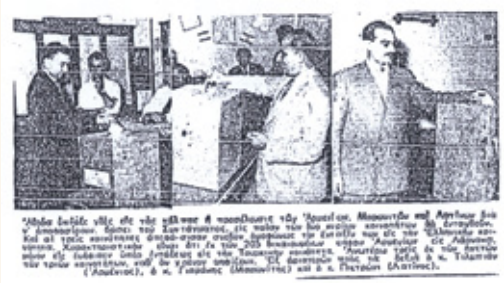

4

Κύπρος, 14.11.1960
Οι Μπερτζ Τιλπιάν (Αρμένιος), Ιωσήφ Γιαμάκης (Μαρωνίτης) και Άντονι Πιετρώνη (Λατίνος), επιφανή μέλη των αντίστοιχων θρησκευτικών ομάδων, ψηφίζουν στο δημοψήφισμα της 13ης Νοεμβρίου 1960.

ΜΑΡΩΝΙΤΑΙ, ΑΡΜΕΝΙΟΙ ΚΑΙ ΛΑΤΙΝΟΙ ΑΠΕΦΑΣΙΣΑΝ ΟΠΩΣ ΕΝΤΑΧΘΩΣΙΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΥΠΡΟΥ

5

Μάχη, 14.11.1960
Τα αποτελέσματα του δημοψηφίσματος, τα οποία καταδεικνύουν ότι η συντριπτική πλειοψηφία των Λατίνων επιλέγει να ανήκει στην ελληνική κοινότητα.

Αρχείο Βουλής των Αντιπροσώπων: φ. 2

Εκπροσώπηση στην Ελληνική Κοινοτική Συνέλευση 1960-1965 και στη Βουλή των Αντιπροσώπων 1965-

Στο Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας ορίζεται ότι η νομοθετική εξουσία ασκείται από τη Βουλή των Αντιπροσώπων και την Ελληνική και την Τουρκική Κοινοτική Συνέλευση (Κάτω Βουλές που ρύθμιζαν τα εκπαιδευτικά, θρησκευτικά και πολιτιστικά θέματα των δύο κοινοτήτων στην Κύπρο). Οι θρησκευτικές ομάδες των Λατίνων, των Αρμενίων και των Μαρωνιτών εκπροσωπούνταν με εκλελεγμένο αντιπρόσωπο στην Ελληνική Κοινοτική Συνέλευση. Μετά τις διακοινοτικές ταραχές τον Δεκέμβριο του 1963 και την αποχώρηση των Τουρκοκυπρίων που κατείχαν πολιτειακά αξιώματα ή θέση στον δημόσιο τομέα, η Ελληνική Κοινοτική Συνέλευση συνέχισε να λειτουργεί μέχρι τον Μάρτιο του 1965, οπότε και αποφασίστηκε η διάλυσή της και η μεταβίβαση των νομοθετικών αρμοδιοτήτων της στη Βουλή των Αντιπροσώπων. Από το 1965 μέχρι το 1970 οι τρεις αντιπρόσωποι των τριών θρησκευτικών ομάδων εκπροσωπούσαν την ομάδα τους στη Βουλή με ετήσια παράταση της θητείας τους. Τον Μάιο του 1970 η Βουλή ψήφισε τον περί Θρησκευτικών Ομάδων (Εκπροσώπησις) Νόμο, σύμφωνα με τον οποίο κάθε θρησκευτική ομάδα εκπροσωπείται στη Βουλή με έναν αντιπρόσωπο, που εκλέγεται από τους εκλογείς της οικείας ομάδας σύμφωνα με τις διατάξεις του εκλογικού νόμου. Έκτοτε, οι τρεις αντιπρόσωποι των θρησκευτικών ομάδων εκλέγονται, όπως και τα μέλη της Βουλής, κάθε πενταετία, μετέχουν στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Παιδείας, παρευρίσκονται στις συνεδριάσεις της ολομέλειας του σώματος και εκφράζουν τις απόψεις τους σε θέματα που αφορούν την ομάδα τους, χωρίς όμως δικαίωμα ψήφου. Απολαύουν επίσης των ίδιων δικαιωμάτων (ανεύθυνο, ασυλία, ατέλεια, αποζημίωση) με τα υπόλοιπα μέλη της Βουλής. Από το 1991 οι εκλογές για την ανάδειξή των αντιπροσώπων των τριών θρησκευτικών ομάδων διεξάγονται ταυτόχρονα με τις εκλογές για ανάδειξη των πενήντα έξι Ελληνοκυπρίων βουλευτών.

Η απόφαση της Ελληνικής Κοινοτικής Συνέλευσης για διάλυσή της (E14/1, Republic of Cyprus Copyright), 23 Μαρτίου 1965.

1

Εκπροσώπηση της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων στη Βουλή των Αντιπροσώπων. [Ο περί Μεταβιβάσεως της Ασκήσεως των Αρμοδιοτήτων της Ελληνικής Κοινοτικής Συνελεύσεως και περί Υπουργείου Παιδείας Νόμος του 1965 (Ν.12/1965, άρθρο 10)]

2

Πρώτη παράταση της θητείας της Βουλής των Αντιπροσώπων, συνεδρία ολομέλειας 23ης Ιουλίου 1965. [Ο περί Προέδρου της Δημοκρατίας και Μελών της Βουλής των Αντιπροσώπων (Παράτασις της Θητείας) Νόμος του 1965 (Ν.38/1965)]

3

Πρώτη παράταση της θητείας των αντιπροσώπων των θρησκευτικών ομάδων στη Βουλή των Αντιπροσώπων, συνεδρία ολομέλειας 5ης Αυγούστου 1965.
[Ο περί Μεταβιβάσεως της Ασκήσεως των Αρμοδιοτήτων της Ελληνικής Κοινοτικής Συνελεύσεως και περί Υπουργείου Παιδείας (Τροποποιητικός) Νόμος του 1965 (Ν.45/1965)]

4

Ψήφιση νομοθεσίας για την εκπροσώπηση των θρησκευτικών ομάδων στη Βουλή των Αντιπροσώπων, συνεδρία ολομέλειας 28ης Μαΐου 1970.
[Ο περί Θρησκευτικών Ομάδων (Εκπροσώπησις) Νόμος του 1970 (Ν.58/1970)]

5

Οι αντιπρόσωποι της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων στην Ελληνική Κοινοτική Συνέλευση και στη Βουλή των Αντιπροσώπων

6
Άντονι Πιετρώνη
(1960-1976)

7
Φέλιξ Κυρίλλη
(1976-1991)

8
Μπενίτο Ρομπέρτο Αντόνιο Μαντοβάνη
(1991-2016)

9
Αντωνέλλα Μαντοβάνη
(2016 -)

Κρατικό Αρχείο Κύπρου: φ. 1
Αρχείο Βουλής των Αντιπροσώπων: φ. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8
Αρχείο οικογένειας Μαντοβάνη: φ. 9

Αντιπρόσωποι της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων στη Βουλή των Αντιπροσώπων

Άντονι Πιετρώνη (1965-1976)

Ο Άντονι Πιετρώνη γεννήθηκε στο Κάιρο της Αιγύπτου από πατέρα Κύπριο και μητέρα Χιώτισσα στις 2 Φεβρουαρίου 1913. Αποφοίτησε από τη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου των Παρισίων το 1931. Υπηρέτησε στην Κυπριακή Εθελοντική Δύναμη κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου από το 1941 μέχρι το 1943. Έλαβε τις τιμητικές διακρίσεις Knight of the Cross (1962) και Knight Commander (1966) του Ιππικού Τάγματος του Αγίου Τάφου της Ιερουσαλήμ, καθώς και του Ταξιάρχη του Τάγματος του Αγίου Γρηγορίου του Μεγάλου (1990). Νυμφεύθηκε τη Halina Nakoniecznikow-Klukowska, με την οποία απέκτησαν τρία παιδιά. Απεβίωσε στις 13 Μαρτίου 1998.

Στις εκλογές της 7ης Ιουλίου 1960 ανακηρύχθηκε, χωρίς ανθυποψήφιο, πρώτος αντιπρόσωπος της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων στην Ελληνική Κοινοτική Συνέλευση. Μετά τη διάλυση της Συνέλευσης και τη μεταβίβαση των νομοθετικών αρμοδιοτήτων της στη Βουλή των Αντιπροσώπων συνέχισε να εκπροσωπεί τη θρησκευτική ομάδα των Λατίνων στη Βουλή, με παράταση της θητείας του, μέχρι το 1970. Στις εκλογές που διεξήχθησαν στις 19 Ιουλίου 1970, με βάση τον περί Θρησκευτικών Ομάδων (Εκπροσώπησις) Νόμο, ανακηρύχθηκε, και πάλι χωρίς ανθυποψήφιο, πρώτος αντιπρόσωπος της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων στη Βουλή.

1 Με τη στολή του ταγματάρχη της Κυπριακής Εθελοντικής Δύναμης κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

2 Τελετή απονομής του τίτλου του Knight Commander του Ιππικού Τάγματος του Αγίου Τάφου της Ιερουσαλήμ από τον τότε Λατίνο Πατριάρχη Ιεροσολύμων Mons. Alberto Gori, 18 Ιουνίου 1966.

3 Με τη στολή του Ιππότη του Ιππικού Τάγματος του Αγίου Τάφου της Ιερουσαλήμ.

4 Κατά την επίσκεψη του αποστολικού εκπροσώπου του Βατικανού Lino Zanini στην Κύπρο.

5 Στα εγκαίνια της ετήσιας φιλανθρωπικής αγοράς της Φιλοπτώχου Αδελφότητας Αγίου Αντωνίου από τον τότε Προέδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπίσκοπο Μακάριο Γ΄.

6 Σε εκδήλωση της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων Κύπρου με κύριο ομιλητή τον τότε Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας Σπύρο Κυπριανού.

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΣΤΟΥΣ ΚΚ. ΓΑ. ΚΑΝΡΙΔΗ ΚΡ. ΤΟΡΝΑΡΙΤΗ ΚΑΙ ΑΝΤ. ΠΙΕΤΡΟΝΗ

7 *Χαραυγή, 12.9.1962*

8

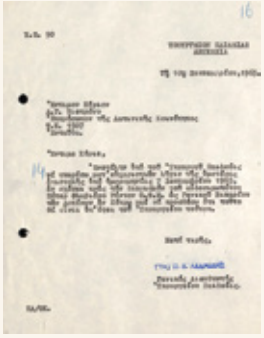

9

Επιστολή του Άντονι Πιετρώνη προς τον τότε Υπουργό Παιδείας Κωνσταντίνο Σπυριδάκι προς ενημέρωσή του για τον διορισμό του πατέρα Φλαβιάνο Ράντον ως γενικού βικάριου των Λατίνων στην Κύπρο, 7 Σεπτεμβρίου 1965, και η απαντητική επιστολή του υπουργού (E11/220, Republic of Cyprus Copyright), 10 Σεπτεμβρίου 1965.

Αρχείο Μαρίτας Πιετρώνη, θυγατέρας του Άντονι Πιετρώνη: φ. 1, 2, 3, 4, 5, 6
Κρατικό Αρχείο Κύπρου: φ. 8, 9

Αντιπρόσωποι της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων στη Βουλή των Αντιπροσώπων

Φέλιξ Κυρίλλη (1976-1991)

Ο Φέλιξ Κυρίλλη γεννήθηκε στη Λάρνακα στις 12 Ιανουαρίου 1911. Φοίτησε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο Λευκωσίας και στην Αμερικανική Ακαδημία Λάρνακας. Έλαβε τις τιμητικές διακρίσεις Member of the British Empire από τη Βασίλισσα Ελισάβετ ΙΙ (1986), Knight of Cedars από τον Πρόεδρο του Λιβάνου (1974), Knight of the Holy Sepulchre από τον Λατίνο Πατριάρχη Ιεροσολύμων (1979) και Knight of the Cross από τον Πρόεδρο της Ιταλίας (1986). Διορίστηκε επίτιμος πρόξενος της Ινδίας στην Κύπρο από το 1980 μέχρι το 1995.

Νυμφεύθηκε την Grace Portsmouth, με την οποία απέκτησαν ένα παιδί. Απεβίωσε στις 11 Ιουλίου 2008.

Στις εκλογές της 3ης Οκτωβρίου 1976 εκλέχθηκε αντιπρόσωπος της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων στη Βουλή των Αντιπροσώπων, αξίωμα το οποίο κατέλαβε, χωρίς ανθυποψήφιο, στις 19 Σεπτεμβρίου 1981 και στις 3 Ιουλίου 1986.

1

Με τον αποστολικό προνούντσιο William Carew και τον πάτερ Xavier Geiser σε τελετή προς τιμήν του Πάπα, 1976.

2

Με τον τότε Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας Σπύρο Κυπριανού σε φιλανθρωπική εκδήλωση, 1982.

3

Με τον τότε Πρόεδρο της Βουλής των Αντιπροσώπων Γεώργιο Λαδά σε τελετή προς τιμήν του Πάπα, 1984.

4

Με τον αποστολικό προνούντσιο Carlos Curis και τον Mons. Frattini σε τελετή προς τιμήν του Πάπα, 1987.

5

Κατά την επίσκεψη του τότε Λατίνου Πατριάρχη Ιεροσολύμων Mons. Michel Sabbah στον τότε Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας Γιώργο Βασιλείου, 1988.

6

Με τον τότε Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας Γιώργο Βασιλείου και τον αποστολικό προνούντσιο Carlos Curis, 1989.

7

Σε φιλανθρωπικό πανηγύρι με τον τότε Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας Γλαύκο Κληρίδη, 1994.

8

Τελετή παρασημοφόρησής του από τον αποστολικό προνούντσιο Andrea Cordero Lanza di Montezemolo, 1998.

9

Με τον Άντονι Πιετρώνη σε τελετή στη Σχολή Αγίας Μαρίας Λεμεσού.

10

Σημερινή, 24.9.1976

Οι υποψήφιοι στις εκλογές της 3ης Οκτωβρίου 1976 για ανάδειξη των αντιπροσώπων των θρησκευτικών ομάδων στη Βουλή των Αντιπροσώπων.

ΟΙ ΑΣΤΖΙΑΝ, ΜΑΥΡΙΔΗΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΛΛΗΣ ΚΕΡΔΙΣΑΝ ΤΙΣ ΧΘΕΣΙΝΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

11

Θάρρος, 4.10.1976

Αποτελέσματα εκλογών 3ης Οκτωβρίου 1976 για την ανάδειξη των αντιπροσώπων των θρησκευτικών ομάδων στη Βουλή των Αντιπροσώπων.

Ο κ. Φ. Κυρίλλης αντιπρόσωπος Λατίνων στη Βουλή

12

Φιλελεύθερος, 4.7.1986

Αρχείο Νικόλα Χριστοδουλόπαις, εγγονού του Φέλιξ Κυρίλλη: φ. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8
Αρχείο Μαρίτας Πιετρώνη: φ. 9

Αντιπρόσωποι της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων στη Βουλή των Αντιπροσώπων

Μπενίτο Αντόνιο Μαντοβάνη (1991-2016)

Ο Μπενίτο Αντόνιο Μαντοβάνη γεννήθηκε στη Λάρνακα στις 27 Απριλίου 1936. Φοίτησε στο Παγκύπριο Εμπορικό Λύκειο και στην Αμερικανική Ακαδημία Λάρνακας. Σπούδασε στο Millfield School στο Σόμερσετ του Ηνωμένου Βασιλείου και στο Indiana University των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής (BSc-General Business Administration). Το 1967 διορίστηκε επίτιμος υποπρόξενος και το 1983 επίτιμος πρόξενος της Ιταλίας στην Κύπρο. Έλαβε τις τιμητικές διακρίσεις του Ιππότη της Ιταλικής Δημοκρατίας (1975), του Αξιωματικού-Ιππότη της Ιταλικής Δημοκρατίας (1981) και του Ταξιάρχη της Ιταλικής Δημοκρατίας (1988), του Ιππότη του Τάγματος του Αγίου Τάφου (1996) και του Ταξιάρχη του Τάγματος του Αγίου Γρηγορίου του Μεγάλου (1998). Το 2003 έλαβε το Grande Ufficiale της Ιταλικής Δημοκρατίας και το 2010 το χρυσό παράσημο του Προσκυνητή του Τάγματος των Φραγκισκανών Ιερέων. Είναι ιδρυτικό μέλος του Εμπορικού Επιμελητηρίου Ιταλίας-Κύπρου, που έχει έδρα την Τεργέστη Ιταλίας. Είναι συγγραφέας των παιδικών βιβλίων «Τσίκο ο Σκανδαλιάρης» (2007), «Ο Τσίκο και οι εξωγήινοι» και «Ο Τσίκο πάει διακοπές» (2008), καθώς και «Ο Τσίκο πάει κρουαζιέρα» (2009). Νυμφεύθηκε τη Σόνια Μαντοβάνη, με την οποία απέκτησαν δύο παιδιά.

Στις εκλογές της 19ης Μαΐου 1991 εκλέχθηκε αντιπρόσωπος της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων στη Βουλή των Αντιπροσώπων, ενώ κατέλαβε το ίδιο αξίωμα, χωρίς ανθυποψήφιο, στις 4 Μαΐου 1996 και στις 7 Μαΐου 2001. Στο ίδιο αξίωμα επανεκλέχθηκε στις εκλογές της 21ης Μαΐου 2006 και της 22ας Μαΐου 2011.

1

2

Στην τελετή επίδοσης διαπιστευτηρίων του τότε πρέσβη της Ιταλίας στην Κύπρο Gherardo la Fracesca στον τότε Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας Γλαύκο Κληρίδη, 2001.

3

Κατά την τελετή απονομής του χρυσού παρασήμου του Προσκυνητή του Τάγματος των Φραγκισκανών Ιερέων, 2010.

4

Τιμητικό δίπλωμα που του απονεμήθηκε από τον Κυπριακό Σύνδεσμο Παιδικού Νεανικού Βιβλίου, 2004.

5

Τιμητικό δίπλωμα που του απονεμήθηκε από τον Πάπα Ιωάννη Παύλο για την παρασημοφόρησή του ως Ταξιάρχη του Τάγματος του Αγίου Γρηγορίου του Μεγάλου.

6

Τιμητικό δίπλωμα που του απονεμήθηκε από τον τότε Προέδρο της Ιταλικής Δημοκρατίας για τον διορισμό του ως επίτιμου προξένου της Ιταλίας στην Κύπρο, 1983.

7

Σε γιορτή της Σχολής Αγίας Μαρίας Λεμεσού.

Ο αντιπρόσωπος των Λατίνων στον Πρόεδρο

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας κ. Γιώργος Κληρίδης δέχθηκε χθες αντιπροσωπεία της Λατινικής Κοινότητας με επικεφαλής τον αντιπρόσωπό της στη Βουλή των Αντιπροσώπων κ. Μπενίτο Μαντοβάνι.

Κατά τη συνάντηση συζητήθηκαν διάφορα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Λατινική Κοινότητα της Κύπρου.

8

Φιλελεύθερος, 24.12.1993

9

Φιλελεύθερος, 14.5.1998

Παρασημοφόρηση του Μπενίτο Μαντοβάνη από τον πρέσβη της Αγίας Έδρας, εκ μέρους του Πάπα Ιωάννη Παύλου ΙΙ, ως Ταξιάρχη του Τάγματος του Αγίου Γρηγορίου του Μεγάλου.

Αρχείο οικογένειας Μαντοβάνη: φ. 1, 2
Αρχείο Παττίχειου Δημοτικού Μουσείου-Ιστορικού Αρχείου-Κέντρου Μελετών Λεμεσού: φ. 3, 4, 5, 6
Αρχείο θρησκευτικής ομάδας Λατίνων: φ. 7

Αντιπρόσωποι της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων στη Βουλή των Αντιπροσώπων

Αντωνέλλα Μαντοβάνη (2016-)

Η Αντωνέλλα Μαντοβάνη γεννήθηκε στη Λεμεσό στις 7 Σεπτεμβρίου 1971. Φοίτησε στο Foley's Grammar and Junior School Λεμεσού. Σπούδασε ξένες γλώσσες και ιστορία στο University of Cambridge του Ηνωμένου Βασιλείου και έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στην ευρωπαϊκή πολιτική και διοίκηση στο College of Europe στην Μπριζ του Βελγίου. Είναι έγγαμη με τον Μιχάλη Χατζηκωνσταντά, με τον οποίο απέκτησαν ένα παιδί. Στις εκλογές της 22ας Μαΐου 2016 εκλέχθηκε αντιπρόσωπος της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων στη Βουλή των Αντιπροσώπων.

1

Στα εγκαίνια του Σπιτιού των Λατίνων στη Λευκωσία, 12 Οκτωβρίου 2017.

2

Στα εγκαίνια της μόνιμης έκθεσης της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων στο Κέντρο Εικαστικών Τεχνών και Έρευνας CVAR στη Λευκωσία, 20 Ιουνίου 2018.

3

Με τον πατέρα της και τέως αντιπρόσωπο της θρησκευτικής ομάδας των Λατίνων στη Βουλή Μπενίτο Μαντοβάνη σε έκθεση Λατίνων εικαστικών καλλιτεχνών, Πολιτιστικό Κέντρο Πάνος Σολομωνίδης στη Λεμεσό, 10 Νοεμβρίου 2018.

4

Χαιρετισμός σε εκδήλωση στο Προεδρικό Μέγαρο για τα 800 χρόνια από την επίσκεψη του Αγίου Φραγκίσκου της Ασίζης στην Κύπρο, 9 Μαΐου 2019.

Αρχείο οικογένειας Μαντοβάνη: φ. 1, 2, 3, 4

Εξέχουσες προσωπικότητες των Λατίνων της Κύπρου από τον 19ο αι. μέχρι σήμερα

Ριχάρδος Ματτέι: μέλος του Νομοθετικού Συμβουλίου της Κύπρου

Ο Ριχάρδος Ματτέι γεννήθηκε στη Σμύρνη το 1826. Ο πατέρας του, ο Giovanni Antonio Mattei, γεννήθηκε στη Λάρνακα, νέος εγκαταστάθηκε στη Σμύρνη και νυμφεύθηκε τη Madeleine Pezzer. Μετά τον θάνατο της συζύγου του επανεγκαταστάθηκε στη Λάρνακα με τα δύο παιδιά του, τον Riccardo και την Adelaine. Ο Riccardo σπούδασε γεωπονική στο Πανεπιστήμιο της Freiburg της Ελβετίας. Ήταν γαιοκτήμονας και έμπορος, καθώς και ο εμπνευστής μεθόδου εξολόθρευσης της ακρίδας, της οποίας τα σμήνη προκαλούσαν τότε τρομακτικής έκτασης καταστροφές στη γεωργική παραγωγή. Η μέθοδος εφαρμόστηκε αρχικά στην Κύπρο με μεγάλη επιτυχία και στη συνέχεια υιοθετήθηκε από την Πύλη ως νόμος. Το 1874 ανέλαβε και το δύσκολο έργο της αποξήρανσης των ελωδών εκτάσεων στη βόρεια-βορειανατολική πλευρά της Λάρνακας. Πέτυχε την αποξήρανση αρκετών περιοχών χρησιμοποιώντας τη διοχέτευση των λιμναζόντων νερών στη θάλασσα και την επιχωμάτωση.

Ήταν ένα από τα τρία διορισμένα μέλη του πρώτου Νομοθετικού Συμβουλίου που συνεστήθη αμέσως μετά την έναρξη της Αγγλοκρατίας στην Κύπρο (1878-1880). Αργότερα εκλέχθηκε μέλος του ίδιου σώματος (1887-1889, 1889-1890). Διετέλεσε επίσης πρόξενος της Πρωσίας στην Κύπρο.

Έλαβε τις τιμητικές διακρίσεις του Ταξιάρχη του Τάγματος των Αγίων Μιχαήλ και Γεωργίου (CMG), του Ιππότη της Λεγεώνας της Τιμής (Γαλλία), του Ιππότη του Ιταλικού Στέμματος, του Αργυρού Σταυρού των Ιπποτών του Τάγματος του Σωτήρος (Ελλάδα) και του Μετζηδιέ (οθωμανική αυτοκρατορία), καθώς και το παράσημο Νισιάν Ιφτικάρ Β΄ Τάξεως (Τύνιδα) για την επιτυχία της εφαρμογής της εφεύρεσής του για την εξολόθρευση της ακρίδας.

Ο Ματτέι δώρισε στους δυσπραγούντες όλη του την περιουσία, με αποτέλεσμα να περιέλθει σε δεινή οικονομική θέση. Για τον λόγο αυτό η κυβέρνηση του παραχώρησε λίγο πριν από τον θάνατό του ετήσια σύνταξη ύψους 180 στερλινών. Νυμφεύθηκε τη Mary Ann Elizabeth Barker. Απεβίωσε το 1893.

Μισέλ Χούρη: μέλος της Διασκεπτικής Συνελεύσεως για το Σύνταγμα της Κύπρου

Ο Μισέλ Χούρη.

Ο Μισέλ Χούρη γεννήθηκε το 1895 στη Λεμεσό. Γονείς του ήταν οι Μουράτ και Φαρίτα Χούρη, Άραβες του Λιβάνου που ήρθαν στην Κύπρο από τη Συρία για μόνιμη εγκατάσταση. Φοίτησε στην Αγγλική Σχολή Λευκωσίας και στο Κολλέγιο Ιησουιτών στη Βηρυτό. Σπούδασε νομικά στο La Salle Extension University of Chicago Illinois (1918) και στο Hamilton Collage of Law Chicago Illinois (1920) των Ηνωμένων Πολιτειών. Ο Μισέλ Χούρη υπήρξε ένας από τους κορυφαίους δικηγόρους της Κύπρου, με ειδίκευση στο εταιρικό δίκαιο. Υπήρξε νομικός σύμβουλος και μέλος διοικητικών συμβουλίων πολλών εταιρειών και τραπεζών και υποδιευθυντής της Εταιρείας Αμιάντου Κύπρου. Υπήρξε επίσης νομικός σύμβουλος του εξόριστου στην Κύπρο Βασιλέα της Χέτζας Χουσεΐν Ιμπν Αλήγ (1925-1930) και μέλος της Διασκεπτικής Συνελεύσεως για το Σύνταγμα της Κύπρου (1947-1948).

Νυμφεύθηκε τη Mireille Giuseppe Hajje, με την οποία απέκτησαν τρεις θυγατέρες. Απεβίωσε το 1989.

Αρχείο Έλενας Ζαχαριάδη και Michael McBride, εγγονών του Μισέλ Χούρη: φ. 1

Εξέχουσες προσωπικότητες των Λατίνων της Κύπρου από τον 19ο αι. μέχρι σήμερα

Δρ Αννίβας Φράνσις: δήμαρχος Λάρνακας

1

Ο δρ Αννίβας Φράνσις.

Ο δρ Αννίβας Φράνσις γεννήθηκε στη Λευκωσία το 1904. Σπούδασε ιατρική στα Πανεπιστήμια της Βιέννης και της Λειψίας και εργάστηκε ως γιατρός στη Λειψία, στη Δρέσδη και στη Λάρνακα. Το 1963 διορίστηκε από τον Υπουργό Εσωτερικών Πολύκαρπο Γιωρκάτζη ως υπεύθυνος του νοσοκομείου και στρατιωτικός γιατρός. Συνέχισε ως στρατιωτικός γιατρός και μετά την ίδρυση της Εθνικής Φρουράς, φθάνοντας μέχρι τον βαθμό του ταγματάρχη.

Διετέλεσε μέλος, αντιπρόεδρος και πρόεδρος του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Λάρνακας. Ήταν εκ των ιδρυτών του Ναυτικού Ομίλου Λάρνακας και πρόεδρός του επί σειρά ετών. Υπήρξε ο πρώτος επαρχιακός γραμματέας του ΔΗ.ΣΥ. Λάρνακας. Διετέλεσε αντιδήμαρχος Λάρνακας (1949-1953, 1953-1962 και 1964-1967), δημαρχεύων, όταν συνελήφθη από τους Άγγλους ο δήμαρχος Λάρνακας Γιώργος Χριστοδουλίδης, και δήμαρχος Λάρνακας (1967-1975).

Νυμφεύθηκε τη Λούλα Θεοδώρου Πιερή, με την οποία απέκτησαν μία θυγατέρα. Απεβίωσε το 1994.

2

Επίσκεψη του τότε Υπουργού Εμπορίου Νίκου Δημητρίου στο δημοτικό μέγαρο Λάρνακας επί δημαρχίας Αννίβα Φράνσις.

Ιππότης Βιντσέντζο Φένεκ: αντιδήμαρχος Αμμοχώστου

3

Ο Βιντσέντζο Φένεκ.

Ο Βιντσέντζο Φένεκ γεννήθηκε το 1839 στη Μάλτα και ήταν αρχιτέκτονας μηχανικός. Στις αρχές της Αγγλοκρατίας ήλθε στην Αμμόχωστο και ίδρυσε μηχανικό εργοστάσιο, το πρώτο που κατασκεύαζε ανεμόμυλους. Ρωμαιοκαθολικός ο ίδιος, έκτισε εκκλησία στην Αμμόχωστο για τους εκεί πιστούς και ζήτησε να σταλεί καθολικός ιερέας, αίτημα που αγνοήθηκε. Για τον λόγο αυτό εξηύρε Μαρωνίτη ιερέα, ο οποίος λειτουργούσε τον ναό, γι' αυτό και πριν από τον θάνατό του δώρισε την εκκλησία στους Μαρωνίτες της Κύπρου. Σχεδίασε το Θέατρο Παπαδοπούλου στη Λευκωσία, ένα εντυπωσιακό θεατρικό κτίσμα στο πρότυπο των θεάτρων ιταλικού τύπου της Ευρώπης, το οποίο ολοκληρώθηκε το 1899, μετονομάστηκε αργότερα σε «Θέατρο Μέλπω», αλλά δυστυχώς κατεδαφίστηκε στο τέλος της δεκαετίας του '60.

Διετέλεσε αντιδήμαρχος Αμμοχώστου από το 1887 μέχρι το 1893. Νυμφεύθηκε τη Marietta Perini, με την οποία απέκτησαν δύο γιους και δύο θυγατέρες. Απεβίωσε το 1908.

4

Οικογενειακή φωτογραφία του Βιντσέντζο Φένεκ.

Ιστορικό Αρχείο Δήμου Λάρνακας: φ. 1, 2
Αρχείο Andrea Bayada, δισεγγονού του Βιντσέντζο Φένεκ: φ. 3, 4

Εξέχουσες προσωπικότητες των Λατίνων της Κύπρου από τον 19ο αι. μέχρι σήμερα

Αμβρόσιος Τζιοζεφέν: ιδρυτής της φιλαρμονικής ορχήστρας της Αστυνομίας Κύπρου

Ο Αμβρόσιος Τζιοζεφέν γεννήθηκε το 1864 στην Αγία Μαρίνα Λευκωσίας. Σπούδασε μουσική στο Μονπελιέ της Γαλλίας και ασχολήθηκε κυρίως με το βιολί. Στα τέλη του 19ου αι. έφυγε από την Κωνσταντινούπολη, όπου εργαζόταν σε γαλλικό λύκειο θηλέων ως καθηγητής μουσικής, και ήρθε στην Κύπρο, όπου εργοδοτήθηκε στην Αγγλική Σχολή Λευκωσίας (Newham English School).

Το 1900 η τότε αποικιοκρατική κυβέρνηση του ανέθεσε να ιδρύσει τη φιλαρμονική της Αστυνομίας Κύπρου, η οποία υφίσταται μέχρι σήμερα.

Νυμφεύθηκε την Colombe Augustin, με την οποία απέκτησαν δύο γιους. Απεβίωσε το 1935.

1

Ο Αμβρόσιος Τζιοζεφέν.

2

Η πρώτη φιλαρμονική της Αστυνομίας Κύπρου.
Ο Αμβρόσιος Τζιοζεφέν αρχιμουσικός σε εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε στον Δημοτικό Κήπο Λευκωσίας, 1904.

3

Μαθητές και δάσκαλοι της Αγγλικής Σχολής Λευκωσίας το 1910.
Ο Αμβρόσιος Τζιοζεφέν όγδοος από αριστερά, στη δεύτερη σειρά.

Αρχείο Μουσείου Αστυνομίας Κύπρου: φ. 1
Αρχείο Πάολας Τζιοζεφέν Θεοδούλου, θυγατέρας του Αρμάνδου Τζιοζεφέν: φ. 2, 3

Εξέχουσες προσωπικότητες των Λατίνων της Κύπρου από τον 19ο αι. μέχρι σήμερα

Αρμάνδος Τζιοζεφέν: βραβευμένος μουσικοσυνθέτης και ζωγράφος

Ο Αρμάνδος Τζιοζεφέν, εγγονός του Αμβρόσιου Τζιοζεφέν, γεννήθηκε το 1931 στη Λευκωσία από γονείς με καλλιτεχνικό υπόβαθρο, ο πατέρας του έπαιζε βιολί και η μητέρα του ζωγράφιζε. Φοίτησε στο Ελένειον Δημοτικό Σχολείο και στο Παγκύπριο Γυμνάσιο.

Υπήρξε πιανίστας και αναγνωρισμένος ακορντεονίστας. Το 1961 κέρδισε το πρώτο βραβείο σε παγκύπριο διαγωνισμό σολίστ που διοργάνωσε το Ρ.Ι.Κ., με έπαθλο ένα επαγγελματικό ακορντεόν Cruccianelli Baton.

Υπήρξε συνθέτης κυπριακών τραγουδιών και εκπροσώπησε την Κύπρο σε φεστιβάλ στο εξωτερικό. Η κυπριακή διάλεκτος είχε σ' αυτόν καταλυτική επίδραση και τον ώθησε να ασχοληθεί με το έντεχνο μελοποιημένο κυπριακό τραγούδι. Το 1969 κέρδισε το πρώτο βραβείο διαλεκτικού τραγουδιού με το έργο του «Ο Πραράς» και το δεύτερο βραβείο με το έργο του «Πλάστη που ζιεις στον ουρανό» στον πρώτο διαγωνισμό κυπριακού τραγουδιού που διοργάνωσε το Ρ.Ι.Κ. Το 1971 κέρδισε το πρώτο βραβείο διαλεκτικού τραγουδιού με τη σύνθεσή του «Η Λωξαντρού» σε διαγωνισμό κυπριακού τραγουδιού που διοργάνωσε το Ρ.Ι.Κ. και το πρώτο βραβείο με το τραγούδι «Δέκα Κυριακές» σε διαγωνισμό ελαφρολαϊκού τραγουδιού που διοργάνωσε και πάλι το Ρ.Ι.Κ. Παράλληλα με τη μουσική, ασχολήθηκε και με τη ζωγραφική. Κατά τα έτη 1988-1989 φοίτησε στην Ακαδημία Καλών Τεχνών Piero Vannucci στην Περούτζια της Ιταλίας. Έλαβε μέρος σε πολλές ομαδικές, αλλά και ατομικές εκθέσεις στην Κύπρο και στο εξωτερικό. Το 1989 του απονεμήθηκε το πρώτο βραβείο χαρακτικής. Ήταν μέλος του Επιμελητηρίου Καλών Τεχνών (Ε.ΚΑ.ΤΕ.).

Υπήρξε επίσης ο πρώτος αερομοντελιστής στην Κύπρο και ένας από τους τρεις ιδρυτές της Αερολέσχης Κύπρου. Εργάστηκε στο Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων για 41 χρόνια και αφυπηρέτησε από τη θέση του Ανώτερου Τεχνικού Επιθεωρητή Έργων το 1992. Νυμφεύθηκε την Josephine Toffi, με την οποία απέκτησαν μία θυγατέρα. Απεβίωσε το 2011.

1

Ο Αρμάνδος Τζιοζεφέν.

2

Με το ακορντεόν του κατά τη συμμετοχή του σε μουσικό πρόγραμμα του Ρ.Ι.Κ., 9 Νοεμβρίου 1960.

3

Εγκαίνια ατομικής έκθεσης έργων του από τον δάσκαλό του Αδαμάντιο Διαμαντή, ξενοδοχείο «Hilton», 1989.

Αρχείο Πάολας Τζιοζεφέν Θεοδούλου, θυγατέρας του Αρμάνδου Τζιοζεφέν: φ. 1, 2, 3

Εξέχουσες προσωπικότητες των Λατίνων της Κύπρου από τον 19ο αι. μέχρι σήμερα

Ιωάννης Παύλος Φώσκολο: επαγγελματίας φωτογράφος

Ο Ιωάννης Παύλος Φώσκολο, ιταλικής καταγωγής, γεννήθηκε στη Σμύρνη πιθανότατα το 1855. Εγκαταστάθηκε ως επαγγελματίας φωτογράφος στη Λεμεσό, μαζί με τον Αρμένιο φωτογράφο Μ. Κ. Παπαζιάν, κατά την άφιξη των βρετανικών στρατευμάτων στην Κύπρο το 1878, και οι δύο τους υπήρξαν οι πρώτοι επαγγελματίες φωτογράφοι της Λεμεσού.

Υπήρξε ο αποκλειστικός φωτογράφος του υπάτου αρμοστή Sir Robert Biddulph και επί πολλά χρόνια φωτογράφος των βρετανικών στρατευμάτων. Ακολουθώντας τα βρετανικά στρατεύματα, φωτογράφιζε στρατόπεδα και κυβερνητικά κτίρια της αγγλικής διοίκησης και κατέγραφε με τον φακό του διάφορες επίσημες και ανεπίσημες στιγμές του στρατού. Κατέγραφε επίσης τη φυσική ομορφιά του νησιού, των βουνών, των μοναστηριών, των γεφυριών, των λιμανιών, αρχαιολογικών χώρων κ.ά. Φωτογράφιζε ακόμη απλούς ανθρώπους είτε στον χώρο της δουλειάς τους είτε μέσα στα σπίτια τους. Ένα μέρος της δραστηριότητάς του αφιερώθηκε στη δημιουργία καρτ ποστάλ για όλη την Κύπρο. Το σύνολο της δουλειάς του αποτελεί ένα πολύτιμο ιστορικό αρχείο τόσο για τον χώρο και τους ανθρώπους του όσο και για την κοινωνικοοικονομική κατάσταση του τόπου την εποχή εκείνη.

Βραβεύτηκε με χρυσό μετάλλιο από την Κυπριακή Έκθεση που έγινε στο Ζάππειο της Αθήνας το 1901, τη Βιομηχανική Έκθεση που έγινε στη Λεμεσό το 1911 και την παμβρετανική έκθεση του Wembley. Νυμφεύθηκε την Αικατερίνη, με την οποία απέκτησαν μία θυγατέρα. Απεβίωσε πιθανώς το 1936.

1

Ο Ιωάννης Παύλος Φώσκολο.

2

Λεμεσιανοί σε εκδρομή. Ο Ι. Π. Φώσκολο εμφανίζεται στη φωτογραφία με τον αριθμό 6, 1898.

Αρχείο Παττίχειου Δημοτικού Μουσείου-Ιστορικού Αρχείου-Κέντρου Μελετών Λεμεσού: φ. 1, 2

Εξέχουσες προσωπικότητες των Λατίνων της Κύπρου από τον 19ο αι. μέχρι σήμερα

Κάρολος, Λεοπόλδος, Ίρμα και Μόνικα Γκλάζνερ: τέσσερις γενιές φωτογράφων

1

Ο Κάρολος Γκλάζνερ.

Κάρολος Γκλάζνερ

Γεννήθηκε στο Holitsch της Ουγγαρίας το 1856. Σπούδασε εντομολογία και ορνιθολογία στο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου. Το 1882 έφτασε με την οικογένειά του στην Κύπρο και εγκαταστάθηκε στη Λεμεσό. Εργάστηκε στον τομέα της μελέτης των σπάνιων πουλιών, των εντόμων και της πανίδας της Κύπρου, τροφοδοτώντας με σπάνια δείγματα τα ευρωπαϊκά μουσεία. Ανακάλυψε ένα άγνωστο είδος πουλιού στην περιοχή Τροόδους, που πήρε το όνομά του, Garrulus Glandarius Glaszneri. Παράλληλα, λειτουργούσε ιδιόκτητο φωτογραφείο στη Λεμεσό. Ο έντονος ανταγωνισμός του όμως με τον Ι. Π. Φώσκολο, τον άλλο μεγάλο φωτογράφο της εποχής, τον ανάγκασε το 1897 να μετακομίσει από τη Λεμεσό και να εγκατασταθεί μόνιμα στη Λάρνακα.

Νυμφεύθηκε την Aloysia Meisner, με την οποία απέκτησαν έναν γιο και μία θυγατέρα. Απεβίωσε το 1926.

2

Ο Λεοπόλδος Γκλάζνερ.

Λεοπόλδος Γκλάζνερ, γιος του Καρόλου Γκλάζνερ

Γεννήθηκε στην Ουγγαρία το 1877. Τα εφηβικά του χρόνια τα έζησε στη Γερμανία. Ήταν πολύγλωσσος, αυτοδίδακτος μουσικός και φωτογράφος. Πριν εγκατασταθεί στην Κύπρο, δίδαξε μουσική στην Αθήνα. Στη Λεμεσό, όπου ζούσε αρχικά, ανέλαβε τη διεύθυνση της φιλαρμονικής της λέσχης «Ισότης». Την ίδια περίοδο ο δήμος Λάρνακας του ανέθεσε την οργάνωση της δημοτικής φιλαρμονικής (1904), της οποίας υπήρξε διευθυντής για σειρά ετών. Παράλληλα, εργαζόταν στο φωτογραφείο του πατέρα του. Ο Λεοπόλδος Γκλάζνερ μετέφερε στην Κύπρο την τεχνολογία της φωτογραφίας της τότε εποχής. Από τη φωτογραφική του μηχανή με τριπόδι δεν ξέφυγε σχεδόν τίποτε από την καθημερινή ζωή των Κυπρίων, αφού απαθανάτισε το νησί από άκρη σ' άκρη. Το στούντιό του στη Λάρνακα έγινε το φωτογραφικό κέντρο της Κύπρου, με τις περίφημες «οκταήμερες» φωτογραφίες του. Πολλοί νεότεροι ομότεχνοί του έμαθαν κοντά του τη φωτογραφική τέχνη, ιδιαίτερα την τεχνική του ρετούς.

Νυμφεύθηκε την Anneta Riccobono, με την οποία απέκτησαν μία θυγατέρα, την Ίρμα. Απεβίωσε το 1965.

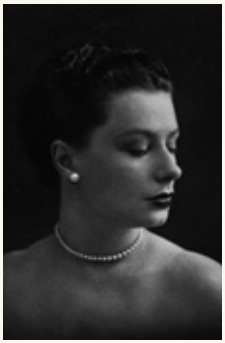

3

Η Ίρμα Γκλάζνερ.

Ίρμα Γκλάζνερ, θυγατέρα του Λεοπόλδου και εγγονή του Καρόλου Γκλάζνερ

Γεννήθηκε στη Λεμεσό το 1916. Αποφοίτησε από τη Σχολή Καλογριών στη Λάρνακα. Ασχολήθηκε με το θέατρο και έλαβε μέρος σε διάφορες παραστάσεις του νησιού. Με την εγκατάστασή της στη Λάρνακα ασχολήθηκε με το φωτογραφείο της οικογένειας.

Παντρεύτηκε τον Μάριο Πούρτζη και μετέπειτα τον Έρμαν Ζιρίγκοβιτς, με τον οποίο απέκτησε μία θυγατέρα, τη Μόνικα. Απεβίωσε το 2005.

4

Η Μόνικα Ζιρίγκοβιτς Γκλάζνερ.

Μόνικα Ζιρίγκοβιτς Γκλάζνερ, θυγατέρα της Ίρμας Γκλάζνερ και δισεγγονή του Καρόλου Γκλάζνερ

Γεννήθηκε στη Λάρνακα το 1940. Αποφοίτησε από τη Σχολή Καλογριών. Από τα δεκατέσσερά της χρόνια ξεκίνησε να εργάζεται στο οικογενειακό φωτογραφείο, το οποίο λειτουργούσε μέχρι το 1990. Ασχολήθηκε επί σειρά ετών με το μπαλέτο και τη ζωγραφική.

Παντρεύτηκε τον Αθανάσιο Βούλγαρη, με τον οποίο απέκτησαν μία θυγατέρα και έναν γιο.

Αρχείο Ίρμας και Παναγιώτη Βούλγαρη, παιδιών της Μόνικας Ζιρίγκοβιτς Γκλάζνερ: φ. 1, 2, 3, 4

Εξέχουσες προσωπικότητες των Λατίνων της Κύπρου από τον 19ο αι. μέχρι σήμερα

Γουσταύος Λαφφών: Γαλλοκύπριος φιλέλληνας διπλωμάτης και ποιητής

Γεννήθηκε στη Λάρνακα το 1835 και σε ηλικία τεσσάρων ετών μετακόμισε με την οικογένειά του στη Λευκωσία. Φοίτησε στην Ελληνική Σχολή Λευκωσίας και στο Κολλέγιο Ιησουιτών στη Βηρυτό, όπου διδάχθηκε λατινικά, ιταλικά και αραβικά. Μετά το πέρας των σπουδών του μελέτησε την αγγλική και την περσική γλώσσα.
Κατά τη διάρκεια του Κριμαϊκού Πολέμου (1854-1855) κατετάγη ως βοηθός διερμηνέας στο γαλλικό σώμα της Κριμαίας. Διορίστηκε δραγομάνος και καγκελάριος σε διάφορα γαλλικά υποπροξενεία, όπως στα Χανιά της Κρήτης (1861), στην Ιερουσαλήμ (1863), στη Λάρνακα (1864) και στη Σμύρνη (1874). Αργότερα διορίστηκε υποπρόξενος στον Πειραιά (1877) και πρόξενος της Γαλλίας στην Αδριανούπολη (1881) και στο Βαλπαραΐζο της Χιλής (1888).
Το 1900 επέστρεψε στην Κύπρο.

Ήταν φιλέλληνας, γι' αυτό και έγραψε την ποίησή του στην ελληνική γλώσσα. Στο έργο του εκδηλώνεται η αγάπη του για την Κύπρο, την Ελλάδα και τον ελληνικό κόσμο γενικότερα. Το 1880 εξέδωσε στο Παρίσι το έργο του Διονύσιου Σολωμού «Ύμνος εις την Ελευθερίαν» σε δική του μετάφραση. Κάποια από τα ποιήματά του δημοσιεύτηκαν σε εφημερίδες της Σμύρνης και της Αθήνας. Μετά τον θάνατό του εκδόθηκε το έργο «Γουσταύου Λαφφών: Τα Άπαντα» (1915), που περιλαμβάνει όλα του τα ποιήματα στα ελληνικά, εκτός από δύο.

Νυμφεύθηκε την Άννα Μοάτσου, με την οποία απέκτησαν έναν γιο και δύο θυγατέρες. Μετά τον θάνατο της πρώτης του συζύγου νυμφεύθηκε την Ada Bargigli, με την οποία απέκτησαν έναν γιο. Απεβίωσε στην Κωνσταντινούπολη το 1906.

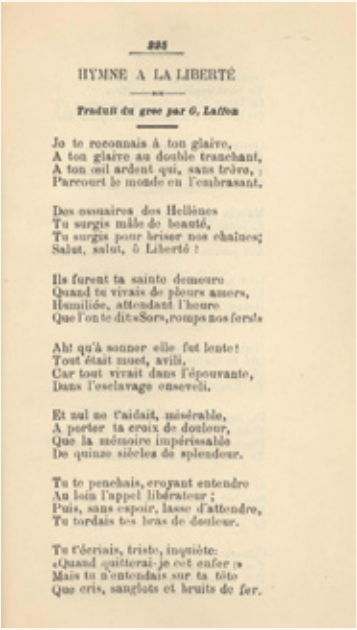

335

HYMNE A LA LIBERTÉ

Traduit du grec par G. Laffon

Je te reconnais à ton glaive,
A ton glaive au double tranchant,
A ton œil ardent qui, sans trêve,
Parcourt le monde en l'embrassant.

Des ossuaires des Hellènes
Tu surgis mâle de beauté,
Tu surgis pour briser nos chaînes;
Salut, salut, ô Liberté !

Ils furent ta sainte demeure
Quand tu vivais de pleurs amers,
Humiliée, attendant l'heure
Que l'on te dît:«Sors,rompsnosfers!»

Ah! qu'à sonner elle fut lente!
Tout était muet, avili,
Car tout vivait dans l'épouvante,
Dans l'esclavage enseveli.

Et nul ne t'aidait, misérable,
A porter ta croix de douleur,
Que la mémoire impérissable
De quinze siècles de splendeur.

Tu te penchais, croyant entendre
Au loin l'appel libérateur ;
Puis, sans espoir, lasse d'attendre,
Tu tordais tes bras de douleur.

Tu t'écriais, triste, inquiète:
«Quand quitterai-je cet enfer !»
Mais tu n'entendais sur ta tête
Que cris, sanglots et bruits de fer.

1

Απόσπασμα από το βιβλίο του με τίτλο «Hymne a la liberte», 1880.

ΓΟΥΣΤΑΥΟΥ ΛΑΦΦΩΝ

ΤΑ ΑΠΑΝΤΑ

ΕΚΔΟΤΗΣ

ΡΙΧΑΡΔΟΣ ΒΑΡΖΙΛΗΣ

ΕΝ ΛΕΥΚΩΣΙΑ (ΚΥΠΡΟΥ)

1915

ΤΥΠΟΙΣ «ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ» ΠΕΤΡΙΔΟΥ ΚΑΙ ΝΙΚΟΛΑΟΥ.

2

Το εξώφυλλο του βιβλίου με τίτλο «Γουσταύου Λαφφών: Τα Άπαντα», 1915.

Εξέχουσες προσωπικότητες των Λατίνων της Κύπρου από τον 19ο αι. μέχρι σήμερα

Δρ Συλβέν Μπερό: ερευνητής-ιστορικός-συγγραφέας

Γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια το 1933. Κατάγεται από τη γνωστή γαλλοκυπριακή οικογένεια Μπερό, που ήταν κορυφαίοι έμποροι της Λάρνακας και συνέβαλαν στην ανάπτυξη του εμπορίου με άλλες χώρες. Σπούδασε φιλολογία, κοινωνιολογία και οικονομικά στο Παρίσι από το 1952 μέχρι το 1958. Απέκτησε τον τίτλο του διδάκτορα από το Πανεπιστήμιο της Λίλλης το 1974. Ήταν επισκέπτης καθηγητής στο Grey Friars University of Oxford. Εργάστηκε επί σειρά ετών ως καθηγητής γαλλικών, ιστορίας και πολιτισμού. Συνεργάστηκε για πολλά χρόνια ως ερευνητής (εξωτερικός συνεργάτης) με το Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών και με το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών. Είναι μέλος της Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών και του Royal Commonwealth Society of London. Ειδικεύεται στη μελέτη της ιστορίας των γαλλικών οικογενειών της Κύπρου και υπήρξε πρόεδρος των Γάλλων υπηκόων στην Κύπρο. Συνέταξε πολλές επιστημονικές ιστορικές μελέτες που δημοσιεύτηκαν σε κυπριακές εφημερίδες και περιοδικά. Είναι ο συγγραφέας του βιβλίου «La Culture Française dans l' espace Chypriote».

Έλαβε τις τιμητικές διακρίσεις του Ιππότη του Εθνικού Τάγματος της Αξίας της γαλλικής κυβέρνησης (1977), του Αξιωματικού του Τάγματος του Αγίου Γρηγορίου του Μεγάλου (1989), το Pontifical Medal (1991), του Ταξιάρχη του Τάγματος του Αγίου Γρηγορίου του Μεγάλου από τον Πάπα Ιωάννη Παύλο Β΄ (1996), του Ταξιάρχη του Τάγματος του Αγίου Τάφου από τον Λατίνο Πατριάρχη Ιεροσολύμων (2015), καθώς και τον Χρυσό Σταυρό του Αξιωματικού του Ιππικού Τάγματος του Αγίου Τάφου της Ιερουσαλήμ (2017). Νυμφεύθηκε τη Μαίρη Ευριπίδου.

1

Ο δρ Συλβέν Μπερό.

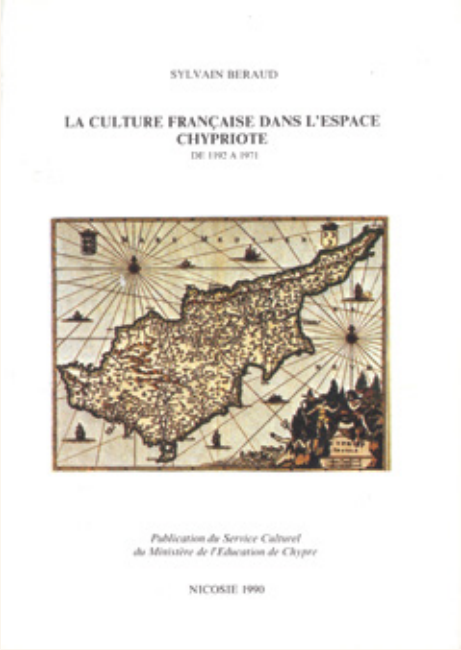

2

Το εξώφυλλο του βιβλίου του Συλβέν Μπερό «La Culture Française dans l'espace Chypriote».

Αρχείο Συλβέν Μπερό: φ. 1, 2

Εξέχουσες προσωπικότητες των Λατίνων της Κύπρου από τον 19ο αι. μέχρι σήμερα

Ιωσήφ Γκαφιέρο: αρχιτέκτονας, σχεδιαστής κυβερνητικών κτιρίων

1

Ο Ιωσήφ Γκαφιέρο.

Ο Ιωσήφ Γκαφιέρο γεννήθηκε στη Μάλτα το 1877. Σπούδασε αρχιτεκτονική στο Πανεπιστήμιο της Μάλτας. Την περίοδο της Αγγλοκρατίας ήρθε στην Κύπρο και εγκαταστάθηκε στη Λάρνακα. Εργάστηκε σε διάφορα κυβερνητικά τμήματα της αποικιοκρατικής κυβέρνησης και σχεδίασε διάφορα κυβερνητικά κτίρια, κάποια από τα οποία διατηρούνται μέχρι σήμερα, όπως το κτίριο της Επαρχιακής Διοίκησης Λεμεσού (αρχικά λειτούργησε ως το γενικό νοσοκομείο της πόλης).

Τιμήθηκε από την αγγλική κυβέρνηση με το παράσημο του Ιππότη του Τάγματος του Παναγίου Τάφου το 1930.

Νυμφεύθηκε την Emma Fenech, με την οποία απέκτησαν δύο γιους και μία θυγατέρα, και μετέπειτα τη Μαρία Νικολάου Ελευθερίου. Απεβίωσε το 1953.

Μπρούνο Κανόνι: εκσυγχρονιστής του δικτύου ηλεκτροφώτισης της Λεμεσού

Ο Μπρούνο Κανόνι γεννήθηκε στις 17 Μαΐου 1909 στη Σιένα της Ιταλίας. Σπούδασε ηλεκτρολόγος μηχανικός στη La Spezia της Ιταλίας. Στη διάρκεια της στρατιωτικής του θητείας κατετάγη ως ασυρματιστής στον ιταλικό στόλο και υπηρέτησε στο Καστελόριζο και στη Ρόδο. Εργοδοτήθηκε στην Εταιρεία Ηλεκτροφωτισμού Λεμεσού και ανέλαβε τον εκσυγχρονισμό του δικτύου ηλεκτροφώτισης της πόλης από το 1931 μέχρι το 1941, όταν συνελήφθη και εκτοπίστηκε μαζί με τους υπόλοιπους Ιταλούς και Γερμανούς πολίτες της Κύπρου στο Entebbe της Ουγκάντας.

Με τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου επέστρεψε στην Κύπρο και συνέχισε την εργασία του στην Α.Η.Κ. μέχρι τη συνταξιοδότησή του το 1967.

Έλαβε το παράσημο «Merito per il lavoro al» από το ιταλικό κράτος ως αναγνώριση της εργασίας του στο εξωτερικό.

Νυμφεύθηκε την Elisabetta Cassera, με την οποία απέκτησαν μία θυγατέρα. Απεβίωσε το 1988.

Ο Μπρούνο Κανόνι.

2

Ο Μπρούνο Κανόνι στο παραλιακό μέτωπο Λεμεσού.

3

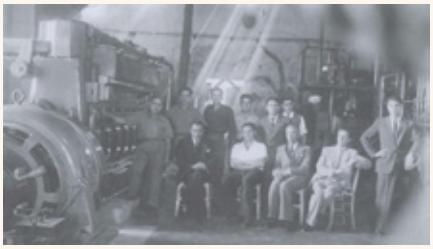

4

Ο Μπρούνο Κανόνι με τους διευθυντές και άλλους εργαζομένους της Α.Η.Κ.

Αρχείο Andrea Bayada, δισεγγονού του Βιντσέντζο Φένεκ: φ. 1
Αρχείο Άλμας Κανόνι Σιαπτάνη, θυγατέρας του Μπρούνο Κανόνι: φ. 2
Αρχείο Παττίχειου Δημοτικού Μουσείου-Ιστορικού Αρχείου-Κέντρου Μελετών Λεμεσού: φ. 3, 4

Εξέχουσες προσωπικότητες των Λατίνων της Κύπρου από τον 19ο αι. μέχρι σήμερα

Αντόνιο και Πίο Τζιουζέππε Ουσμιάνι: μεγαλέμποροι της Λάρνακας και ευεργέτες

1

Ο Αντόνιο Τζιουζέππε Ουσμιάνι.

Ο Αντόνιο Τζιουζέππε Ουσμιάνι γεννήθηκε στη Λάρνακα το 1836. Ο παππούς του Αντόνιο Ουσμιάνι, με καταγωγή από τη νήσο Άρμπε της Δαλματίας, εγκαταστάθηκε στην Κύπρο το 1803 και ασκούσε το επάγγελμα του εμποροπλοιάρχου μεταξύ Τριέστης και Κύπρου. Μαζί με τον αδελφό του Πίο Τζιουζέππε Ουσμιάνι ίδρυσαν τον εμπορικό οίκο «Usmiani» που εισήγαγε τρόφιμα, ξυλεία, κεραμίδια, σίδηρο, οικοδομικά υλικά και γεωργικά εργαλεία, καθώς και καμπάνες για εκκλησίες.

Για πολλά χρόνια ήταν γενικός πράκτορας της ατμοπλοϊκής εταιρείας «Lloyd Austriaco». Διετέλεσε πρόξενος της αυστροουγγρικής αυτοκρατορίας και έλαβε την τιμητική διάκριση του Ιππότη του Τάγματος του Φραγκίσκου Ιωσήφ (1887).

Μαζί με τον αδελφό του Πίο δώρισαν γη για τη δημιουργία του κοιμητηρίου των Λατίνων στη Λάρνακα, καθώς και το πατρικό τους σπίτι για τη δημιουργία της Σχολής Τέρρα Σάντα στην ίδια πόλη, η οποία στη συνέχεια κατεδαφίστηκε και στη θέση της κτίστηκε η καθολική εκκλησία της Λάρνακας (Capella).

Νυμφεύθηκε τη Χρυσταλλένη Πιερίδη, κόρη του Γεωργίου Πιερίδη από τη Λάρνακα, με την οποία απέκτησαν τέσσερα παιδιά. Απεβίωσε το 1905.

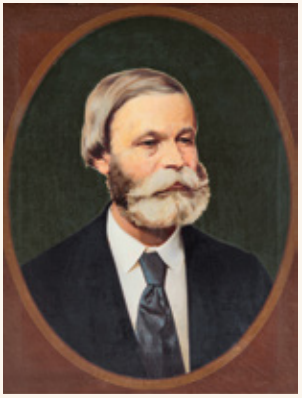

2

Ο Πίο Τζιουζέππε Ουσμιάνι.

Ο Πίο Τζιουζέππε Ουσμιάνι γεννήθηκε στη Λάρνακα το 1848. Σπούδασε στη Βηρυτό στο γαλλικό κολλέγιο Jesuit School, είχε πολλές γνώσεις κυρίως σε εμπορικά θέματα και μιλούσε απταίστως τέσσερις γλώσσες.

Μαζί με τον μεγαλύτερο αδελφό του Αντόνιο ίδρυσαν τον εμπορικό οίκο «Usmiani» που εισήγαγε τρόφιμα, ξυλεία, κεραμίδια, σίδηρο, οικοδομικά υλικά, γεωργικά εργαλεία, καθώς και καμπάνες για εκκλησίες.

Ο συνεταιρισμός τους συνεργαζόταν με πολλές ονομαστές ευρωπαϊκές αντιπροσωπίες, όπως η ατμοπλοϊκή εταιρεία «Lloyd Austriaco», μετέπειτα γνωστή ως Lloyd Triestino.

Ο Πίο Ουσμιάνι ήταν ο πρώτος που εισήγαγε από το Μιλάνο τυπογραφικές μηχανές και με τη βοήθειά του ιδρύθηκε η πρώτη ελληνόφωνη εφημερίδα της Λάρνακας.

Νυμφεύθηκε τη Θεοδώρα Τελεβάντου, κόρη του Γεωργίου Τελεβάντου, δικαστή από τη Λεμεσό, με την οποία απέκτησαν πέντε παιδιά. Απεβίωσε το 1902.

Αρχείο Τάνιας Μιτσίδη: φ. 1, 2

1

Πορτρέτο του Giuseppe Pascotini (1822-1911), διετέλεσε πρόξενος της Αυστροουγγαρίας στη Λάρνακα, όπου και εγκαταστάθηκε το πρώτο μισό του 19ου αι.

2

Πορτρέτο της Apollonia Lapierre Pascotini (1831-1899), δεύτερης συζύγου του Giuseppe Pascotini, με φόρεμα δυτικού τύπου και τσεμπέρι κυπριακού τύπου.

3

Πορτρέτο του Ιππότη Βιντσέντζο Φένεκ (1839-1908), αντιδημάρχου Αμμοχώστου.

4

Επαγγελματικό ακορντεόν Cruccianelli Baton. Απονεμήθηκε ως πρώτο βραβείο στον Αρμάνδο Τζιοζεφέν σε παγκύπριο διαγωνισμό σολίστ, που διοργάνωσε το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου, 1961, και παρτιτούρες με έργα του Αρμάνδου Τζιοζεφέν.

5

6

Περιοδικό «Le Panorama-Nos jolies Actrices» (1896) με ηθοποιούς της εποχής που ανήκε στην οικογένεια Pascotini.

Ιστορικό Αρχείο Φοίβου Σταυρίδη-Αρχεία Λάρνακας: φ. 1, 2, 5, 6
Συλλογή οικογένειας Andrea Bayada: φ. 3
Συλλογή Πάολας Τζιοζεφέν Θεοδούλου: φ. 4

CYPRVS AETERNA

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ
ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Υπηρεσία Ερευνών, Μελετών και Εκδόσεων